CHORALO MOKYKLA

TRADICINIAM GREGORIJONIŠKAM GIEDOJIMUI IŠMOKTI VADOVĖLIS, SKIRIAMAS DVASININKŲ SEMINARIJŲ IR VARGONININKŲ MOKYKLŲ AUKLĖTINIAMS

SUSTATĖ

KUN. TEODORAS BRAZYS

LIETUVOS UNIVERSITETO TEOLOGIJOS-FILOSOFIJOS FAKULTETO BAŽNYTINEI MUZIKAI IR MUZIKOS ISTORIJAI DOCENTAS

„VYTIES" BENDROVĖS LEIDINYS

KAUNAS, 1926

CHORALO MOKYKLA

TRADICINIAM GREGORIJONIŠKAM
GIEDOJIMUI IŠMOKTI VADOVĖLIS, SKIRIAMAS
DVASININKŲ SEMINARIJŲ IR VARGONININKŲ
MOKYKLŲ AUKLĖTINIAMS

SUSTATĖ

KUN. TEODORAS BRAZYS

LIETUVOS UNIVERSITETO TEOLOGIJOS-FILOSOFIJOS
FAKULTETO BAŽNYTINEI MUZIKAI IR MUZIKOS
ISTORIJAI DOCENTAS

„VYTIES“ BENDROVĖS LEIDINYS
KAUNAS, 1926

Nihil obstat.

Censor librorum Sac. F. Bieliauskis.

IMPRIMATUR.

Datum Kaišiadorys die 15 mensis Julii 1925.

Canonicus Kukta

Administrator partis Dioeceseos Vilnensis
in Lituania.

N 1087

(L. S.) Secretarius Sac. Varnas

Įvadas.

Romos katalikų Bažnyčios liturgijoje bei apeigose vartojamasis vienbalsis giedojimas, kurio melodijos laisvame ritme (be takto) aštuoniose bažnytinėse tonų rūšyse sudėstytos, vadinama gregorijoniškas giedojimas (cantus gregorianus). Šį vardą jis igyjo nuo Popiežiaus šv. Grigaliaus I Didžiojo (590—604), kuris, pasak padavimo, liturginius giedojimus suorganizavęs, pataisęs ir padauginęs (monumenta patrum renovavit et auxit). Kadangi šis giedojimas buvo atliekamas tam tikro liturginio choro ir tam tyčia bažnyčioje paskirtoje vietoje, vadinamojoje chorus (presbyterium), tai gregorijoniškas giedojimas neretai vadinama choralinis giedojimas, arba paprastai choralas. Jam nuo menzuralinės muzikos takto ritmo atskirti, jis dažnai vadinamas cantus firmus, arba cantus planus, lygus, romus giedojimas. Pastaruoju laiku Šv. Tėvas Pijus X įvairiuose savo įsakymuose, dėliai liturginio giedojimo naujo sutvarkymo, gregorijonišką giedojimą vadina cantus traditionalis, tradiciniu giedojimu (Motu Proprio, 1903 m. lapkričio 22 d.). Šitą, gregorijonišką giedojimą randame Šv. Tėvo Pijaus X įsakymu išleistuose dabartiniuose Vatikano gradualo ir antifonalės leidiniuose (Editio typica Vaticana). Nėra tai, kaip kad tūlų manoma, naujas choralas, bet iš protėvių paveldėtas šv. Bažnyčios giedojimas, kurį ji per šimtmečius savo liturginėse knygose (codices) uoliai užlaikė ir sergėjo, kaip kad ir savo liturgiją ir josios kalbą, ir kurį ji, kaipo par excelence savąjį, tikintiesiems paveda (Motu Proprio 3 §). Kitos giedojimo ir muzikos rūšys yra bažnyčioje tiktai leistos, nes josios nėra taip betarpiškame sąryšyje su liturgija, kaip gregorijoniškas choralas. Ši mintis yra visuomet, per visus amžius šv. Bažnyčios įsakymuose pareikšta, o Šv. Tėvas Pijus X ypač energingai šitą gregorijoniško choralo pirmenybę pažymi nurodydamas, kad tik tiek tegalima kuri nors kompozicija vadinti liturgiška, kiek ji savo dvasia ir muzikaliniu turiniu yra artimesnė gregorijoniškam choralui (Motu propris 3 §).

Tradicinis gregorijoniškas choralas bažnytinio autorito griežtu įsakymu yra privalomas visai Romos katalikų Bažnyčiai (Decret. S. Rit. Congr. 8. Aprilis 1908). Tolesniam laikui bažnytinė valdžia tegali spaudai aprobuoti tiktai tokius choralinius giedojimus, kurie visuose dalykuose su Vatikano leidiniais sutinka (Decret. S. Rit. Congr. 11 et 14 Aprilis 1905). Šitai Šv. Tėvo valiai įvykdinti ir gregorijoniškam, tradiciniam choralui priderančion vieton liturgijoje grąžinti kituose kraštuose, žodžiu sakant, visame pasaulyje atsirado gyvas darbavimas ir judėjimas, kuris ir mūsų tėvynę Lietuvą pasiekė. Tačiau tuo tarpu, kai kitos tautos, kaip antai: vokiečiai, prancūzai, italai, anglai ir k. šioje dailės srityje turi mokslui ir praktikai plačią literatūrą, mes nė rankvedėlio neturėjome. Šiam trūkumui prašalinti ir tradiciniam choralui mūsų

tėvynėje praplatinti, sumaniau sustatyti šitą trumpą veikalėlį. Šiame darbe naudojaus garsių choralo mokslininkų veikalais, kurie mano praktikai, nemaža metų choralo giedojimą mokinant, geriausiai yra patarnavę, butent: P. Dom. Johner O. S. B. Neue Schule des Choralgesanges, Regensburg, Pustet, 1911; Dr. Fr. X. Haberl, Magister choralis, Regensburg, Pustet, 1900; P. Ambros Kiente, O. S. B. Freiburg, Herder, 1890; P. Lud. Becker, O. P. M. Kurzer Leitfaden für den Unterricht im gregorianischen Gesange, Regensburg, Pustet, 1911; Dr. P. Wagner, Elemente des gregorianischen Gesanges, Regensburg, Pustet, 1909 i. k. Stengiausi trumpai išdėstyti tiktai būtinai reikalingus pagrindinius dalykus, daugiau kreipdamas dėmesį į ritmiką, kuri yra, tartum, choralo siela; ir tiekdamas atatinkamų pratimų, kad choralo mokinys išmoktų natas balsu skaityti, o negiedotų, kaip paprastai, iš ausies. Be to, man rūpėjo nurodyti, kaip choralas vartojamas praktikoje, labiausiai šv. Mišių apeigose. Šitoje srityje kaip liturginiu, taip ir dailės atžvilgiu matoma pas mus nemaža apsileidimo, kuriam prašalinti choralas gali puikiausiai patarnauti.

Apie gregorijoniško choralo liturginę, dailės ir aistetikos vertę galėtume patiekti ne tiktai bažnytinių autoritų, bet ir didžiausių muzikos genijų, net iš protestantų srities, daugybę paliūdymų; tačiau manome tai esą nereikalinga, nes tradicinis choralas, mums su juo gerai susipažinus, pats savaime savo melodijų grožybe mus įtikrins, jog jis yra, anot Dr. Haberlio — Magister choralis 14p. — savo aukšto paskirimo vertas ir šiuo atveju šv. Bažnyčioje matomas aukštesnės dvasios veikimas.

Kun. Teodoras Brazys.

I. Natų rašyba.

A. Paprastosios natos.

1 §. Šių dienų chorale vartojamos šios natos:

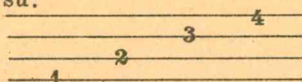
a) arba *nota caudata, virga* (nata su uodegėle, rykštė);

b) punctum quadratum (ketvirtainis taškas);

c) punctum inclinatum (pakrypęs taškas).

2 §. Šių natų laiko ilgis yra vienodas. Skirtumas tarp jų yra tiktai melodinis. Virga reiškia aukštesnį toną už pirm arba paskui ją einančius tonus. Punctum paprastai težymi vieną toną. Punctum inclinatum niekuomet pavieniai nerašoma, o tiktai žemyn einančiose grupėse.

3 §. Choralo natos rašomos keturiose linėse ir jų tarpuose. Linės skaitomos nuo apačios į viršu:

4 §. Natoms bei tonams pavadinti vartojame šiuos septynius skiemenis arba raides:

ut (do), re, mi, fa, sol, la si,
c, d, e, f, g, a, h.

5 §. Bemolis ♭, pastatytas prieš *si (h)*, reiškia, jog *si* reikia giedoti pustoniu žemiau ir jis tuomet vadinasi *sa*. Šitokios reikšmės jo turima:

a) ties tuo pačiu skiemeniu lig pauzės arba ♮ (naikiklio, becarrée), kuris bemolio reikšmę naikina;

b) šiaipjau tiktai ties vienu žodžiu, ir

c) jis vartojamas tiktai prieš toną *si*.

6 §. Kryželis ♯ (diesis) chorale visai nevartojamas.

7 §. Natų tono aukštumą ir žemumą rodo natų *raktai* (clavis), statomi kurioje nors keturių linių.

Chorale vartojama du raktu: *ut (do, c)* ir *fa (f)*. Raktas *ut* rodo, jog kiekviena nata toje linėje, kuriojoje jisai stovi, vadinama *ut*; taip pat kiekviena nata, stovinti toje linėje, kuriojoje pastatytas raktas *fa*, vadinama *fa*.

Raktas *ut* dažniausiai statomas ketvirtojoje linėje, rečiau trečiojoje ir antrojoje linėse, pavyzdžiui:

Raktas *fa* statomas trečiojoje linėje ir labai retai ketvirtojoje, pavyzdžiui:

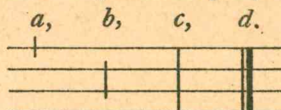

8 §. Keturių linių viršuje arba apačioje kai kada statoma vadinamoji pridėtinė linė, pavyzdžiui:

9 §. Linių sistemos gale (retai viduryje) visuomet statoma mažutė nata sekančiosios linių sistemos arba melodinio sakinio pirmutinei natai nurodyti; šioji natelė vadinasi *custos* (sargas).

10 §. Melodijoms perskirti ir pauzėms pažymėti vartojama šie ženklai:

a) Pirmasis, *divisio minima*, nurodo kuo trumpiausį giedant stabtelėjimą bei atsikvėpimą;

b) antrasis, *divisio minor*, skiria melodinės frazės pusę;

c) trečiasis, *divisio major*, statoma melodinės frazės pabaigoje;

d) ketvirtasis, *finalis*, pažymi viso giedojimo galą, o gradualuose, traktus'uose–vyriausiojo sakinio užbaigą; taip pat jis statoma po sakinių, kuriuos pakaitomis gieda du choru, kaip antai: Gloria, Credo i.t.t.

11 §. Zvaigždute *, giedojimo pradžioje pastatyta, nurodo lig kurios vietos vyriausiasis giedorius (cantor, præcentor-kantorius) turi pragysti; melodinio sakinio viduryje–chorų keitimąsi. Dvi žvaigžduti pažymi visų giedorių bei chorų susijungimą.

B. Neumos.

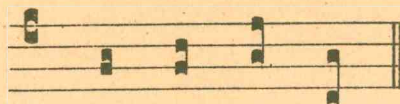
12 §. Dviejų arba daugiau natų sujungimą vienon tonų grupėn vadiname *neuma*.

13 §. Paprastosios dviejų natų neumos yra:

clivis (declivis=pakrypęs); aukštesnės natos sujungimas su žemesne:

podatus (pes=pėda); žemesnės natos sujungimas su aukštesne t.y. pirm giedotina apatinė nata:

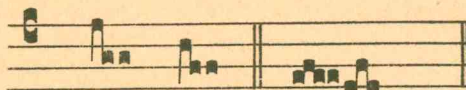
bistropha: dvi lygaus aukštumo nati; bistropha retai dedama ties vienu skiemeniu; šiuo atveju vartojama *bivirga*.

14 §. Paprastosios trijų natų neumos yra:

torculus (torquere=sukti); vidurinė nata aukštesnė už šalutines:

Kokiai nors neumai lygiame tono laipsnyje prikergta nata vadinasi *apostropha*, arba *oriscus*, jeigu prikergtoji nata esti tarp dviejų torkulus'ų, pavyzdžiui:

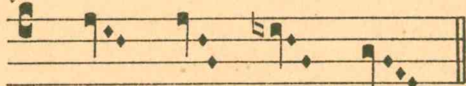

porrectus (porrigĕre=paduoti, išskleisti); šios neumos vidurinė nata yra žemesnė už šalutines; sienojo (brukšnio) galai pažymi pirmąją ir antrąją natą:

tristropha: trys lygaus aukštumo natos, paprastai dedamos tiktai *fa* arba *ut* tono laipsnyje. Bistropha ir tristropha yra natų šeimynos, vadinamos *strophici;*

climacus (climax=kopečios) susidaro iš trijų (arba ir daugiau) žemyn einančių natų:

scandicus (scandĕre=lipti): trys aukštyn kylančios natos:

Jeigu pirmojė nata yra žymiai toli nuo antrosios arba stovi tame pačiame laipsnyje, tai susidaro *salicus*.

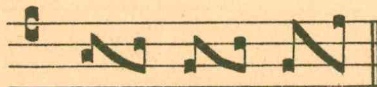
15 §. Sudėstytosios keturių natų neumos.

a) Ketvirtoji nata aukštesnė (resupina) už trečiąją:

climacus resupinus:

torculus resupinus:

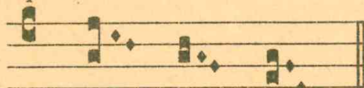
b) Ketvirtoji nata žemesnė (flexa) už trečiąją:
porrectus flexus:

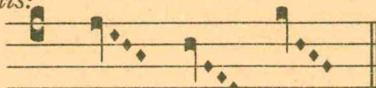
scandicus flexus:

c) Trečioji ir ketvirtoji nata žemesnė už antrąją:
pes (podatus) subbipunctis:

virga subtripunctis:

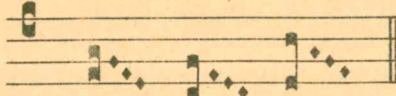
16§. Sudėstysosios penkių natų neumos.
a) Penktoji nata aukštesnė už ketvirtąją:
virga subtripunctis resupina:

pes subbipunctis resupinus:

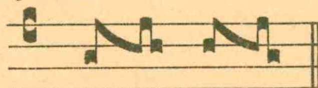
b) Penktoji nata žemesnė už ketvirtąją:
pes subtripunctis:

scandicus subbipunctis

torculus resupinus flexus:

Neumos, sudėstytos iš daugiau negu penkių natų, esti labai retai.

17§. Susiliejančiosios neumos (neumæ liquescentes, semivocales) paprastai esti natų grupės gale pirm naujo skiemens arba naujo žodžio, būtent:

a) dviem arba trims priebalsėms (consonantes) susitinkant, labiausiai jeigu pirmutinė yra *l, m, n, r, s, t, d* (sa*n*ctus, de*xtr*is meis), taip pat *gn* (ma*gn*us), arba *j* po priebalsės (su*bj*ecit);

b) kada *j* ir (nors rečiau) *m*, *g* esti tarp dviejų balsių (vocales): e*j*us, confite*m*ini, re*g*i;

c) ir ties dvibalse *au* (*gau*dete).

Susiliejančiosios yra:

cephálicus, šalutinė clivis'o lytis;

epíphonus, šalutinė podatus'o lytis;

arba *ancus* arba *climacus liquescens*, (antrosios lyties trečioji nata esti žymiai mažesnė už antrąją);

torculus liquescens;

porrectus liquescens.

Mažoji nata rodo, jog balsas turi nuo vieno skiemens ant antro švelniai, lengviai nuslysti. Kalbamuosiuose atvejuose romėnų tautos mėgsta tarp priebalsių įterpti e, pavyzdžiui: at^e^qui, con^e^fun^e^den^e^tur; tautos, šio papročio neturinčios, susiliejančias neumas gali giedoti taip, kaip jųjų pagrindines, pavyzdžiui: = arba = ir t.t.

II. Tonų rūšys.

18 §. Melodijos savotiškumas, dėliai tonų ir pustonių įvairių vietų ir jųjų santykiavimo su įvairiai padėtais pagrindiniais tonais, vadinasi *tonų rušys* (modus, tonus).

19 §. Grejorijoniškame chorale yra *aštuonios* vadinamosios *bažnytinės tonų rūšys.* Josios skirstomos į *pagrindines* (modi authentici) ir *šalutines tonų rūšis* (modi plagales).

20 §. Pagrindinės tonų rūšys (modi authentici) sustatytos pradedant iš keturių pagrindinių tonų *re, mi, fa, sol,* kurie vadinasi *galutiniai* (finales) *tonai,* nes melodijos paprastai jaisiais baigiasi.

Šių tonų rūšių *skalės* (scala-koptos) arba tonų eilės ir jųjų vardai paimti iš senovinės graikų muzikos sistemos. Čia josios patiektos pažymint jųjų pustonius:

Modus Dorius	*re, mi͡ fa, sol, la, si͡ ut, re,*
" Phrygius	*mi͡ fa, sol, la, si͡ ut, re, mi,*
" Lydius	*fa, sol, la, si͡ ut, re, mi͡ fa,*
" Mixolydius	*sol, la, si͡ ut, re, mi͡ fa, sol.*

21 §. Šalutinės tonų rūšys (modi plagales) sustatomos siuo būdu: pagrindinės tonų rūšies keturi aukštesnieji tonai reikia atimti ir padėti po penkiais pirmutiniais tonais t.y. pagrindinės skalės apačioje, kaip antai:

Modus authenticus. Modus plagalis.

re mi fa sol la si ut re *la si ut re mi fa sol la*

Naujoji, išvestoji tonų rūšis gauna pagrindinės tonų rūšies vardą su priešdeliu „*hypo*“ (*ὑπο* = apačioje), nurodančiu josios žemesnę padėtį; pavyzdžiui: šalutinė tonų rūšis, iš modus authenticus *Dorius* išvestoji, vadinasi modus plagalis *Hypodorius* ir t.t.

Šioje lentelėje patiektos visos pagrindinės ir jų šalutinės tonų rūšys:

Tonų rūšys - Modi.	Skalės.
I. authenticus *Dorius*	Kvintė. Kvartė.
II. plagalis *Hypodorius*	Kvartė.
III. authenticus *Phrygius*	
IV. plagalis *Hypophrygius*	
V. authenticus *Lydius*	
VI. plagalis *Hypolydius*	
VII. authenticus *Mixolydius*	
VIII. plagalis *Hypomixolydius*	

22 §. Kiekvienoje tonų rūšyje yra du svarbiausiu tonu:

a) *finalis*, arba *tonika*, galutinis, arba pagrindinis tonas, kuriuo melodija paprastai baigiasi, ir

b) *dominans* (tenor, tuba), paprastai vadinamoji *dominantė t.y.* viešpataująs, vyraująs tonas, kuriuo melodija remiasi ir apie kurį jiji daugiausia grupuojasi, juda.

23 §. Iš finalės susijungimo su dominante susidaro vadinamoji *repercussio* (repercutere=atsimušti) t. y. tonai, kurie tonų rūšyje dažniausiai atsikartoja.

24 §. Kiekvienos tonų rūšies melodijos tūris, vadinamasis *ambitus*, dažniausiai sutinka su josios skale, bet ir neretai jis peržengia skalių ribas vienu arba dviem tonais.

25 §. Pagrindinių ir šalutinių tonų rūšių galutinis tonas (finalis) yra visuomet bendras.

26 §. Pagrindinės tonų rūšys skiriasi nuo šalutinių:

a) atskiriomis dominantėmis, kurios pagrindinėse tonų rūšyse užima penktąjį skalės laipsnį (quinta) aukštyn iš finalės, išimant tiktai III tonų rušį, kurioje dominantė yra ne *si*, kaip taisyklingai reikėtų, bet *ut*; šalutinėse tonų rūšyse dominantė yra trečiajame skalės laipsnyje (tertia) aukštyn iš finalės; tiktai IV tonų rušyje *sol* vietoje yra *la*, ir VIII– užuot *si*—*ut*.

b) atskiria melodijos slinktimi, būtent:

a) pagrindinės tonų rūšys paprastai kyla aukštyn ir eina į finalę mažais žingsniais;

β) šalutinės tonų rūšys dažniausiai žengia žemyn t.y. finalės apačion (kaip antai IV tonų rūšis beveik visuomet daro) ir eina į finalę didesniais šuoliais;

γ) pagrindinių tonų rūšių skalės susidėda iš kvintės ir kvartės, šalutinių gi—iš kvartės ir kvintės.

Tonų rūšis.	Finalė.	Dominatė.	Tonų rūšis.	Finalė.	Dominatė.
I.	*Re.*	*La.*	*V.*	*Fa.*	*Ut.*
II.	*Re.*	*Fa.*	*VI.*	*Fa.*	*La.*
III.	*Mi.*	*Ut.*	*VII.*	*Sol.*	*Re.*
IV	*Mi.*	*La.*	*VIII.*	*Sol.*	*Ut.*

27 §. Kai kurios choralo melodijos esti perkeltos į aukštesnę arba žemesnę tonų padėtį (modi affines arba affinales) ir tuomet jos nesibaigia nurodytomis finalėmis.

28 §. Vatikano choralo leidiniuose prieš kiekvieno giedojimo nurodyta tonų rūšis, pavyzdžiui: Intr. II arba Grad. V. reiškia, jog Introitus yra II$^{\underline{sios}}$, Gradualas V$^{\underline{sios}}$ tonų rūšių.

29 §. Įvairios pustonių padėtys, melodijų grupavimasi apie finalę ir dominantę ir t.t. sudaro kiekvienos tonų rūšies ypatingą savotiškumą, tam tikrą būdą (karakterį). Pastebėtinos viduramžiaus vienuolio Adomo iš Fuldos pažymėtos Guido eilės, kuriose visos aštuonios tonų rūšys karakterizuojama:

Omnibus est primus, sed alter est tristibus aptus;
Tertius iratus, quartus dicitur fieri blandus;
Quintum da lætis, sextum pietate probatis;
Septimus est iuvenum, sed postremus sapientum.

Ir kita trumpesnė karakeristika:

Primus gravis, secundus tristis, tertius mysticus, quartus harmonicus, quintus lætus, sextus devotus, septimus angelicus, octavus perfectus.

Tačiau šiame dalyke sunku nustatyti tam tikros taisyklės. Negalima sakyti, jog vienoje tonų rūšyje skamba tiktai džiaugsmo jausmai, o kitoje vėliak tik nuliūdimas. Kiekvienoje tonų rūšyje randame linksmų ir džiaugsmingų melodijų, kiekvienoje galime rimtai dūmoti taip pat ir liūdnai dejuoti; bet kiekviena šiuos jausmus reiškia savotišku būdu, kiekviena apima plačiausį pasaulį žmogaus jausmų gyvenimo. Tačiau galima tvirtinti, jog V ir VI tonų rūšių melodijos daugiausia būna linksmos, malonios, IV— svajojančios, jausmingos, kitų gi— daugiausia iškilmingos, rimtos, kilnios. Vienos melodijos esti pilnos malonaus lyriškumo, kitos gi— dramatingo gyvumo, pareinančio ne tiek nuo teksto, kiek nuo pačios melodijos, kuri yra bažnytinių maldų puikiausis rūbas. Liturgijos ir askėzos jausmų sritis yra plačiausi ir turtingiausi, o choralas tai pilniausis bei tobūlingiausis tų jausmų išreiškimas.

Pagaliau, dažnai giedant ir palyginant įvairių tonų rūšių melodijas, greičiausiai galima įgyti jųjų būdo bei savotiškumo supratimas.

III. Ritmas.

A. Laisvasis ir takto ritmas.

30 §. Muzika ir poezija remiasi laiko judėjimu (slinktimi). Graži, aistetiška laiko dalių tvarka, kuri pajautimu patirti galima, šiose dailėse vadinasi *ritmas*— žodžiu sakant, ritmas yra judėjimo (slinkties) tvarka. Ši tvarka pasirodo gamtoje vilnių judėjime t. y. kilime (arsis) ir nusileidime (thesis); kalboje— akcentuotų ir neakcentuotų skiemenų, muzikoje— vadinamųjų gerų (sunkių) ir blogų (lengvų) laikų pasikeitime.

31 §. Jeigu kilimas, akcentas (ictus, kirtis) arba geras laikas atsikartoja nustatytuose, vienoduose laikotarpiuose, tai gaunama *takto ritmas*, vartojamas poezijoje ir sių dienų menzuralinėje muzikoje.

Kilimo, akcento arba gero laiko atsikartojimas nevienodai nustatytuose laikotarpiuose padaro *laisvąjį ritmą*. Šį ritmą randame paprastojoje kalboje ir gregorijoniškame chorale.

32 §. Tas pats gamtos dėsnis veikia ir takto ir laisvajame ritme. Zmogaus ausis, anot Gietmann'o— Aestetik 168 p.— skaitanti pirmiausia tiktai dvi arba tris vienetas; keturias paprastai jau skirstanti į 2+2. Šiosios mažiausiosios venetos rišasi ir laikosi akcentu arba geruoju laiku, paskui kurį tiktai vienas arba du, bet ne daugiau, blogu, arba neakcentuotu laiku eiti tegali.

Šiuo dėsniu remiasi kiekvienas ritmas. Menzuralinėje muzikoje įvairios takto lytys sudaromos iš 2/4 ir 3/4 takto lyčių. Tai randama ir lotyniškos kalbos laisvame ritme. Čia visuomet akcentuojama antrasis arba trečiasis skiemuo nuo žodžio galo, pavyzdžiui: grátias ágimus tíbi = –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ 3 + 3 + 2; Díxit Dóminus Dómino méo = –́ ⏑ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ 2 + 3 + 3 + 2. Tas pats dėsnis vyrauja ir gregorijoniškame chorale, kurio tekste vartojamos lotyniškos kalbos akcentavimo taisyklės ir kurio neumos dviejų arba trijų natų grupėmis laisvu ritmu slenka.

33 §. Turėdami visa tai galvoje, nustatome šias taisykles:

a) choralo ritmas, kaip kiekvienas kitas ritmas, remiasi šiuo dėsniu: paskui vieną gerą, akcentuotą laiką gali eiti vienas arba du, bet nedaugiau, blogu, neakcentuotu laiku; keturi arba daugiau laikų reikalauja naujos ritmiškos padalos, būtent: ∎́∎ ir ∎́∎∎, tačiau ne ∎́∎∎∎, o tiktai ∎́∎∎́∎;

b) choralo ritmas yra laisvas t. y. akcentuotas laikas neatsikartoja vienoduose laikotarpiuose, kaip takte sustatytose melodijose, bet dviejų arba trijų laikų grupės įvairiai pasikeisdamos eina po viena kitos.

Dėliai santykiavimo su lotyniškos kalbos akcentu, choralo ritmas kai kada vadinamas *oratorišku*, arba *kalbos ritmu*.

B. Skiemeninių giedojimų ritmas.

34 §. Melodijas, kuriose ties kiekvienu žodžio skiemeniu esti vienas tonas, vadiname *skiemeniniu giedojimu*.

Šiame giedojime reikia akcentuoti toji nata, kuri stovi ties akcentuotuoju skiemeniu, pavyzdžiui:

Qui tól - lis pec - cá - ta mún - di.   Dé - um de Dé - o

35 §. Akcentas niekuomet nereiškia tono pailginimo, jisai tėra tikrąja lietuviško žodžio prasme „kirtis“, kurį pilniausiai atatinka lotyniškoje teorijoje vartojamas žodis „ictus“; del to akcentuotųjų natų pratęsimas yra būtinai vengtinas.

36 §. Dviejų arba trijų skiemenų žodžiams po vienas kito einant, ritmas neturi nejokių sunkenybių. Tačiau vienaskiemeniams ir daugiaskiemeniams žodžiams susibūrus, ritmui kyla nemažas pavojus: kai kurie skiemenys giedoriaus neištariami, į akcentą puolama ūmiai, skubiai, giedojimo išpildymas tampa šokinėjančiu, svyruojančiu ir tuo būdu tvirta ritmiška tvarka dingsta. Šioms ydoms išvengti vartojama vadinamieji *šalutiniai akcentai.*

37 §. Šalutiniams akcentams paaiškinti pravers šios taisyklės:

a) žodis su akcentu trečiame skiemenyje nuo galo, jeigu po jo eina neakcentuotas skiemuo arba vienaskiemenis žodis, gauna šalutinį akcentą (\`) paskutiniame skiemenyje, pavyzdžiui: *Dóminùs magníficus; órdinèm Melchísedech; génuì te; Dóminùs ex Sion.*

b) Vienaskiemenis žodis gauna šalutinį akcentą, jeigu jisai stovi tarp dviejų neakcentuotų skiemenų arba tarp neakcentuoto skiemens ir vienaskiemenio žodžio, pavyzdžiui: *frémet èt tabéscet; clámavi àd te; glóriam dè te.*

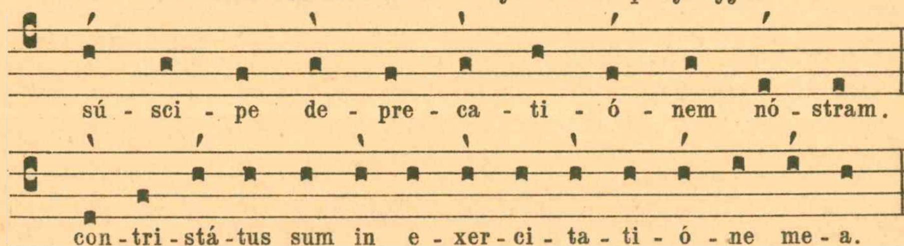
c) Jeigu po daugiaskiemenio žodžio eina du arba trys neakcentuoti skiemenys, tai šalutinį akcentą paprastai gauna pirmasis skiemuo, pavyzdžiui: *Dómine àdoránde; pálma mùltiplicábitur;* taip pat — jeigu šie neakcentuotieji skiemenys stovi sakinio pradžioje, pavyzdžiui: *Bènedícimus te. Glòrificámus te.*

d) Ilgesni žodžiai gauna daugiau šalutinių akcentų, pavyzdžiui: *bènedìctiónem, òppòrtùnitátibus, cònsubstàntiálem, dèprecàtiónem, cònglorìficátur.*

e) Reikia stengtis, kad viduriniai skiemenys nebūtų peršokami, o labiausiai priešpaskutiniai neakcentuoti skiemenys, taip sakant, šokinėjančiu būdu išpildomi, pavyzdžiui: victoje *réquiem* negalima giedoti *requem, tentatiónem—tentatjonem, sæculum—saeclum, oculi—ocli, Dominus—Domnus* ir t.t.

f) Klaidinga yra dvi balsi arba du žodžiu jungti į vieną, pavyzdžiui: vietoje *filii* giedoti *fili, manuum—manum, sub Pontio—supontio, dona eis—doneis, Patri et—Patret, quia apud—quiapud, Deo omnis—Deomnis* ir t. t. Pastaroji klaida dažniausiai daroma susitinkant dviem žodžiam, kurių dviejų vienas baigiasi, o antras prasideda ta pačia balse.

Geras ritmiškas akcentavimas matyti šiame pavyzdýje:

38 §. Akcento stiprumui nustatyti įsidėmėtinos šios taisyklės:

a) šalutiniai akcentai yra silpnesni už vyriausiuosius pagrindinius akcentus;

b) ritmiškieji akcentai neprivaloma girdėtis;

c) vyriausiųjų akcentų stiprumas esti nelygus: žodis, kuris del savo prasmės yra svarbesnis, gauna vadinamąjį *logišką akcentą*. Kai kada vartojama vadinamasis *patetiškas akcentas* t. y. ypatingas pareiškimas sielos ūpo, kaip antai, džiaugsmo, liūdesio, atgailos ir t.t.

d) Pagaliau, skiemens vertė, ties kuriuo nata arba neuma stovi, vieta, kurią nata arba neuma užima melodijos sąjungoje, ir labiausiai visos melodijos *crescendo* (sustiprėjimas) ir *decrescendo* (susilpnėjimas) nustato akcento stiprumo laipsnį.

39 §. Atsakančiai savo tikslui akcentas privalo būti pilnas, tačiau ir minkštas, švelnus. Delto reikia daboti, kad jisai nepadarytų suspausto, smailaus, smarkaus tono. Balso stumimas, trenkimas ir staigus puolimas ant akcentuotos natos labai kenkia gerai ritmikai.

40 §. Minėtosios akcentavimo taisyklės reikia pritaikinti ir *recitacijai*, kuri yra iškilmingas skaitymas arba giedojimas vieno tono aukštume (recto tono canere).

Prisilaikydami skiriamųjų ženklų ir vyresniųjų akcentų, neprivalome praleisti ir šalutinių akcentų. Prieš pauzę akcentas turi būti žymelesnis. Prieš didesnes pauzes ir labiausiai užbaigoje paskutiniame akcente laiko slinktis turi eiti lėtyn t. y. reikia padaryti vadinamasis *ritardando*. Tačiau neprivaloma kiekvienas sakinys ritardandu užbaigti, nes tokiu būdu recitacija taptų nuobodi ir užbaigoje būtinai reikalingo ritardando įspudis bei reikšmė nusilpnėtų. Užbaiga niekuomet neprivalo peranksti prasidėti; tam tikslui pakaks 2-4 žodžių. Ir staigus nutraukimas ir perankstus ritardando čia kenksmingi. Štai pavyzdys, kaip reikia gerai ritmiškai recituoti:

Stá-tu-it e - i Dó-mi-nus te-sta-mén-tum pá-cis et prín-ci-pem fé -

ritard.

cit é - um ut sit íl - li sa-cer-dó-ti - i dí-gni-tas in æ-tér-num.

C. Melizminių giedojimų ritmas.

41 §. Choralo melodiją, kurioje randame vieną arba daugiau natų grupių ties vienu skiemeniu, vadiname *melizma*.

Melizminiuose giedojimuose ritmą nustato:

a) neumų sutvarkymas,

b) pauzės ir „mora vocis,“

c) „pressus“ ir „quilisma“.

1. Neumų sutvarkymas.

42 §. Kiekvienos neumos pirmutinė nata gauna ritmišką akcentą.

a) Dviejų ir trijų natų neumos:

A - spér - ges me, * do - na no - bis pa - cem.

A - spér - ges me, * do - na no - bis pa - cem.

Pastaba. Reikia saugotis, kad trijų natų grupės nebūtų giedamos taip, kaip menzuralinėje muzikoje triolės.

b) Keturių tonų neumose paprastai vyresniuoju kirčiu akcentuojama pirmoji nata, šalutiniu gi – trečioji, pav.:

Vi - di a - quam.

Vi - di a - quam.

Tačiau nepakeičiamos taisyklės čia nenustatoma. Visuomet reikia apsvarstyti, kokios reikšmės yra pavienė neumos nata santykyje su arčiausia kita nata ir visoje melodijoje. Kaip antai patiektame pavyzdyje reikėtų vyriausysis akcentas pastatyti ant *mi*, o šalutinis ant *re*:

sal - vi é - ri - mus.

c) Penkių tonų neuma gauna du akcentu: 2 + 3 arba 3 + 2.

arba arba

e - lé - i - son.

e - - lé - i - son.

d) Šešių tonų neumos gauna du arba tris akcentus, būtent, 3 + 3 arba 2 + 2 + 2.

43 §. Kaip kalboje tarp daugiaskiemenių žodžių esti vienaskiemeniai žodžiai, taip ir tarp neumų būna pavienės natos. Kad jos slinkčiai nekliudytų, reikia jos ritmiškoje slinktyje įpinti. Tam dalykui nustatytos šios taisyklės:

a) jeigu pirm pavienės natos, stovinčios ties neakcentuotu skiemeniu, eina dviejų natų neuma, tai ši pavienė nata skaitoma prie neumos laiko, pavyzdžiui:

b) Jeigu pirm pavienės natos, stovinčios ties neakcentuotu skiemeniu, eina trijų natų neuma, tai šalutiniu kirčiu akcentuojama trečioji neumos nata, pavyzdžiui:

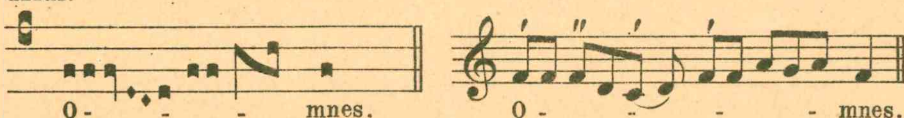

c) Pavienė, neakcentuoto skiemens nata, einanti po keturių, arba daugiau natų neumos, skaitytina prie paskutinio neumos šalutinio akcento, pavyzdžiui:

d) Jeigu dvi pavieni, neakcentuotų skiemenų nati stovi tarp dviejų neumų arba akcentų, tai pirmoji gauna šalutinį akcentą, pavyzdžiui:

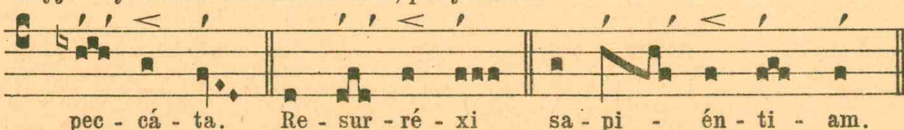

Ši taisyklė reikia pritaikinti ir tonui, einančiam pirm bistrophos, pavyzdžiui:

44 §. Pavienė nata, stovinti ties akcentuotu skiemeniu, reikia akcentuoti:

a) taip, kaip ir pavienė neakcentuoto skiemens nata, ir tuomet akcentuojama, kaip menzuralinėje muzikoje akcentuotas skiemuo blogojoje takto dalyje t. y. tiktai žodžio skiemuo, pavyzdžiui:

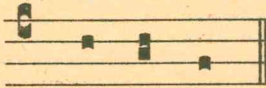

b) arba po jos einančios neumos pirmosios natos akcentas perkialiamas akcentuoto skiemens naton, pavyzdžiui:

45 §. Pavienė nata, stovinti melodijos pradžioje arba po pauzės, akcentuojama trejopu būdu:

a) jeigu žodžio skiemuo, ties kuriuo stovi pavienė nata, neakcentuotas, tai ritmiškai reikia pasielgti taip, kaip su prieštakčiu, pavyzdžiui:

b) jeigu tose pačiose aplinkybėse žodžio skiemuo akcentuotas, tai reikia pritaikinti 44 § minėtos taisyklės;

c) jeigu melodijos pradžioje arba po pauzės eina du neakcentuotu skiemeniu, ties kuriedviem stovi po vieną natą, tai pirmoji nata gauna šalutinį akcentą, pavyzdžiui:

2. Pauzės.

46 §. Pirma pauzės stovįs tonas neprivaloma ūmai nutraukti. Jisai reikia pratęsti taip, kad jojo laiko ilgis būtų lygus bistropha'i. Tonai, stovį pirm trumpos pauzės, reikalauja tiktai mažo stabtelėjimo, kad būtų galima greitai atsikvėpti, ir pratęsimas yra čia nevisuomet reikalingas. Šiuo atveju galima ir pauzės laikas priskirti taip, kad paskutinis tonas su pratęsimu ir pauze padarytų beveik du laiku.

Chorale randama tiktai vyriška „caesura" t.y. kiekvienas melodinis sakinys baigiasi akcentuotu tonu; delto dažnai ir šiaipjau neakcentuota, kaip antai, galutinė neumos nata gauna muzikos sakinio pabaigoje savistovį lengvą akcentą, pavyzdžiui:

Pastaba. Dėliai patogumo, pratęsimui pažymėti čionai vartojama taškas šalia natos arba kai kada brūkšnelis ties nata; choralinėse knygose šių ženklų nėra.

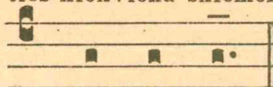
47 §. Kalbamajam pratęsimui nustatytos šios taisyklės:

a) jeigu pirm pauzės ties paskutiniu skiemeniu arba vienaskiemeniu žodžiu stovi viena nata, tai pratęsti reikia tiktai šioji nata, pavyzdžiui:

Taip pat reikia pasielgti, jeigu daktilinis žodis (su akcentu trečiajame skiemenyje nuo galo) turi ties kiekvienu skiemeniu po vieną natą, pavyzdžiui:

Tačiau jeigu akcentas yra antrajame skiemenyje nuo žodžio galo, ir ties šiuo skiemeniu stovi taip pat viena nata, tai reikia pratęsti abidvi paskutini nati, pavyzdžiui:

Šitokie maži, trumpi sakinėliai, jeigu jų daug po vienas kito eina, pàtariama sujungti vieneton ir tiktai paskutiniam sakineliui kalbamosios taisyklės pritaikinti.

b) Jeigu ties paskutiniu skiemeniu arba vienaskiemeniu žodžiu stovi dvi nati arba neumų grupė, kuri baigiasi dviejų natų neuma, tai reikia pratęsti abidvi galutini nati, pavyzdžiui:

c) Jeigu pirm pauzės ties paskutiniu skiemeniu arba vienaskiemeniu žodžiu stovi daugiau negu dvi nati, tai privaloma pratęsti tiktai paskutinė nata, pavyzdžiui.

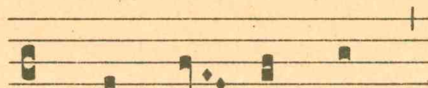

48 §. Melodijos neprivaloma žodžio viduryje pirm naujo skiemens pauze pertraukti. Tiktai išimtinai tegalima šioji taisyklė (regula aurea) peržengti, jeigu labai ilgoje tonų eilėje būtinai reikėtų atsikvėpti ir kitoje vietoje pauzė nieku būdu negalima pastatyti arba ji būtų negraži. Taip pat neprivaloma, natų rašybai nereikalaujant, paskutinio tono pirm to paties žodžio naujo skiemens pratęsti.

3. Mora vocis.

49 §. Virga, punctum arba neumos paskutinė nata, žymiu natotarpiu atskirta nuo kitų, ties tuo pačiu skiemeniu stovinčių natų, reikia pratęsti. Šių natų pratęsimas vadinama *mora vocis.* Jis vartojamas tonu grupėms vienai prieš kitą pažymėti, joms aikštėn kelti ir tuo būdu gražion vieneton jungti.

50 §. Įsidėmėtina, jog mora vocis pažymima natotarpiu maždaug vieno taško (punctum quadratum) didumos; be to visos natos ir grupės privalo stovėti būtinai ties vienu skiemeniu, kitaip mora vocis nėra; kaip antai:

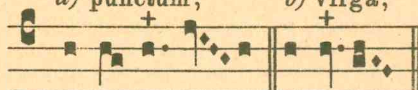

A - spér - ges me

tarp trijų grupių motome nemažus terpeklius, tačiau mora vocis negalima čia vartoti, nes kiekviena grupė stovi ties atskiriu nauju skiemeniu.

Tiekiamuose pavyzdžiuose mora vocis pazymima kryželiu:

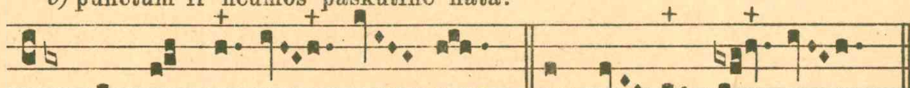
a) punctum; *b)* virga;

Ky-ri - e Chri-ste Ky-ri - e Chri-ste

c) punctum ir neumos paskutinė nata.

Ký - ri - e Chri - ste

Ký-ri - e Chri-ste

51 §. Jeigu pirm natotarpio, nurodančio mora vocis, stovi dviejų natų neuma, tai josios abidvi nati reikia pratęsti; tačiau užtenka čia ir lengvas tiktai pirmosios natos pratęsimas; pavyzdžiui:

in ex - cél - - cis. in ex - cél - - cis.

52 §. Mora vocis yra savistoviu akcentuotu laiku ir visuomet reikalauja naujo akcento; pavyzdžiui:

Ký - ri-e A - - - - ve.

Ký - ri - e A - - - - - ve.

4. Pressus.

53 §. Pressus susidaro iš dviejų ties vienu skiemeniu stovinčių neumų: pirmoji neuma baigiasi tuo pačiu tonu, kuriuo antroji prasideda; abidvi viename tono laipsnyje stovinti nati jungiama vienon naton, kuri giedama truputį *sforzato* t. y. nedideliu balso sustiprėjimu. Šį akcentavimo būdą nurodo pats vardas „pressus“ kilęs iš žodžio „premere“ = spausti. Pavyzdžiui:

Taip pat kaip pressus išpildoma:

a) einanti pirm neumos pavienė nata, to paties tono laipsnio, kaip ir neumos pirmoje nata;

b) senovės rankraščiuose šiaip ·.· pažymimas, o dabar paprastai — *trigon*' as; ir

c) šios lyties *salicus;* pavyzdžiui:

54 §. Pressus, traukdamas akcentą į save, dažnai nustumia pirmeinantį akcentą. Šiuo atveju podatus ir clivis nustoja savo pirmosios natos akcento; jų pirmoji nata jungiasi su pirmeinančiąja grupe arba paviene nata; pavyzdžiui:

Pressus veikia taip pat į pirma jo stovinčią pavienę natą, kuri skaitoma prie pirmeinančios neumos arba vartojama priestakčiu; pavyzdžiui:

Nata, einanti po „pressus", galima akcentuoti, tačiau šis akcentas turi buti silpnesnis už pirmeinantį; pavyzdžiui:

5. Quilisma.

55 . §. Dantuota nata (nota denticulata arba gradata) vadinama *quilisma*. Ji randama tiktai aukštyn kylančiose melodijose ir dažniausiai mažiųjų tercių *re mi fa, la si do* viduryje.

Sakoma, kad senovinėje „quilisma" buvusi giedama „tremolando", tačiau dabartiniuose laikuose šiai figurai išpildyti nustatytos šios taisyklės:

a) pirm „quilisma" stovinti nata reikia truputį pratęsti ir akcentuoti, kad pati „quilisma" lengvai, švelniai nusvirtų; pavyzdžiui:

b) Jeigu pirm „quilisma" eina podatus arba clivis, tai jų pirmoji nata reikia pratęsti, o antroji akcentuoti; pav.:

6. Strophicus.

56 §. Nuo „pressus" reikia skirti žemiau pažymėtos natų figuros. Josios reikalauja tono pratęsimo, kaip kad ir „pressus", tačiau jos giedamos be balso sustiprėjimo (sforzato).

„Strophicus" šeimos yra:

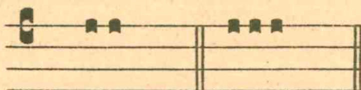
a) stropha arba *apostropha*, senovinėje pažymima ženklu ᾽ arba ⌐, o šių dienų choralo knygose ■, nestovi pavieniai bet visuomet esti prikergta kokiai nors pirmeinančiai neumai (paprastai yra tai clivis, podatus arba torculus). Ji padaro su neumos paskutine nata dvigubą laiką ir traukia ant jos akcentą; pavyzdžiui:

b) oriscus — senovinėje žymimas šiaip ⌐, o dabar ■ — stovi beveik visuomet tarp dviejų „torculus" ir paprastai melodijos arba teksto perskirimuose. „Oriscus" giedama taip, kaip kad ir „strophicus" — yra tai paprastai tono pratęsimas be „sforzato"; pavyzdžiui:

c) *bistropha* ” arba ▪▪ ir tristropha ’’’ arba ▪▪▪; senovinėje šie du arba trys vienodo aukštumo tonai buvo po vienas kito giedami (voces repercussae); vėlesniais laikais tapo jie paprastais tonų pratęsimais; pavyzdžiui:

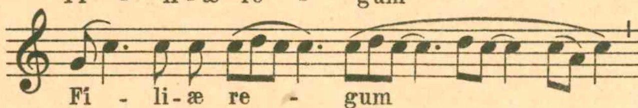

Toje pačioje prasmėje, nors ir rečiau, vartojama *bivirga* — ▮▮ (♩♩).

Bistropha ir tristropha, stovinčios po neumos, kuri baigiasi tuo pačiu tono laipsniu, taip pat ir po strophicus'o einanti neuma, prasidedanti tuo pačiu tonu, kuriuo baigiasi strophicus, reikia be pertraukos akcentu pažymėti; pavyzdžiui:

Tokiu pat būdu reikia akcentais pažymėti tame pačiame tonų laipsnyje po vienas kito einą strophicus'ai; pavyzdžiui:

Įsidėmėtina, jog šie akcentai turi būti lengvi ir švelnūs.

7. Salicus.

57 §. Kilusi iš scandicus'o šalutinė lytis yra *salicus*. Pirmosios lyties ▪▮ antroji nata reikia akcentuoti ir lengvai pratęsti; antrosios lyties ▪▮ abidvi pradini nati sutraukiama vienon naton (žiūr. 53 §).

IV. Melodijos sudėtis ir aukštesnis ritmas.

58 §. Jungdami pavienius tonus arba grupes į mažas frazes (dalinius sakinėlius), šiuos vėliak į narius, o pastaruosius galop į periodą, padarome vadinamąjį muzikinį sakinį.

Choralo oratoriškame ritme sakiniai nustatoma teksto arba muzikinių minčių perskirimais; pavyzdžiui:

Eu-ge ser-ve bo-ne,* in mó-di-co fi-dé-lis, in-tra in gáu-di-um Dó-mi-ni tu-i.

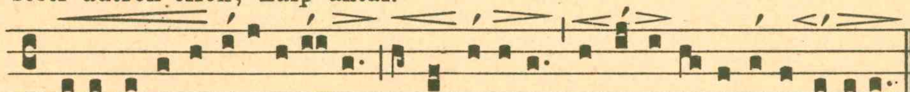
59 §. Melodijų suskirstymas į frazes, narius ir sakinius gerame ritmiškame choralo giedojime yra reikalingas:

a) frazėse ir sakinio nariuose sujungtoms natoms bei grupėms ir jų slinkties pagrindams ankštai surišti;

b) frazėms ir sakinio nariams atatinkomomis poilsio vietomis perskirti, ir, pagaliau,

c) visiems sakinio nariams viename didžiame muzikiniame periode į organišką gyvą vienetą surišti.

60 §. Pagrindiniai ritmai jungiami į frazes ir sakinių narius energingu vyriausiųjų akcentų atžymėjimu. Šie akcentai sudaro narių grupei vienetos punktus, o šalutiniai privalo sulig savo verte bei reikšme stoti autron eilėn; kaip antai:

Assúmpta est Marí-a in cœlum: gaudent An-ge-li, laudántes be-ne-dícunt Dóminum.

Čia matome, jog skiemeniniuose giedojimuose reikia labiausiai žodžiai sulig jų reikšme gerai sujungti ir logišką akcentą tiksliai atžymėti (žiūr. 38 §. *c*.).

Turtingesniuose, ypač melizminiuouse giedojimuose turi ne tiktai logiski akcentai, bet ir platesnių grupių ir melizmų svarbesnės vietos melodiškai bei ritmiškai aiškiau atsižymėti, pavyzdžiui:

Šiems logiškiems bei melodiškiems akcentams pareikšti vartojama „*crescendo*“ ir „*decrescendo*“ <> t. y. logiško akcento bei svarbesnės melodinės vietos linkon tono stiprumas privalo didėti, o melodinių narių užbaigos linkon — lengvai silpnėti.

61 §. Melodiniams sakiniams arba periodų pavieniams nariams tiksliai ir girdžiamai atskirti vartojama pauzės ir „mora vocis“, apie kurias buvo aukščiau plačiai kalbėta.

62 §. Sakinių nariams ir periodams vieneton jungti pravers įsidėmėti šie pažymejimai:

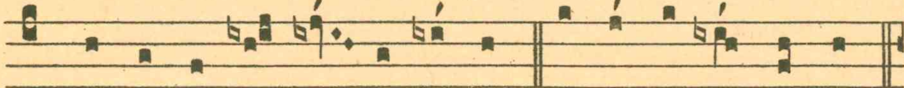
a) periodų ritmas apima savo plačiomis slinktimis ir linėmis ne tiktai ritmiškus pagrindus, bet ir didesnį frazių ir sakinių ritmą;

b) dideliame periode dažnai tuojau aiškiai matoma vyriausysis akcentas, kuriam narių akcentai turi pasiduoti, pavyzdžiui:

Veni sponsa Christi,* áccipe co-rónam, quam tibi Dóminus præpa-rávit in æ-térnum.

c) Įsidėmėtinas melodijos laipsniavimas, daugiausia sulig tekstu, kaip antai aiškiai matoma duodamajame pavyzdyje lig žodžio „Altissimus“:

Šiuo atveju nežymus ritmo pagreitinimas *(accelerando)* būtų vietoje.

d) Pagaliau, giedorius turi pasiduoti melodijos įtekmei: josios vedamas ir sumaniai sekdamas aukštyn ir žemyn linguojančiomis melodijos linėmis,jis savaime atatinkamai apsvarstys akcentus; dailės skonis bei sveikas ritmiškas jausmas lengvai atras svarbesnes melodines vietas ir suteiks visai melodijai teisingą tikslią reikšmę.

V. Psalmių giedojimas.

63 §. Bažnytinis biblinių psalmių bei vadinamųjų „cantica“ giedojimas yra seniausis.

64 §. Kiekviena psalmė dalinama į eilutes (versus), dviejų chorų pakaitomis giedamas. Šių dienų liturginėse knygose kiekviena psalmės eilutė perskirta *žvaigždute* ✱ (asteriscus) į dvi dali.

A. Psalmių tonai.

65 §. Psalmėms giedoti vartojamos tam tikros melodijos, kurias vadiname *psalmių tonais*. Kadangi šios melodijos sudėstytos visose bažnytinėse tonų rūšyse, tai turime *aštuonius* psalmių tonus ir vadinamąjį *tonus peregrinus*, kurs galima skirti ir prie pirmojo ir prie aštuntojo tono.

66 §. Kiekvienas psalmių tonas skirstoma į keturias dalis, butent:

a) initium — pradžią arba įžangą;

b) dominans arba *tenor* — recitaciją dominantės tonu abiejose psalmių eilučių dalyse;

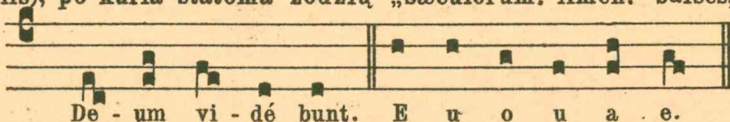
c) mediatio — vidurinę kadencę (pabaigą) pirm žvaigždutės, ir

d) finalis — pabaigos kadencę psalmių eilučių gale.

Kiekvienas psalmių tonas turi tiktai po vieną įžangą (initium) ir mediatio; II, V ir VI psalmių tonai po vieną pabaigos kadencę (finalis), kiti gi tonai, būtent; I, III, IV, VII ir VIII — įvairias.

67 §. Šių dienų liturginėse knygose pirm psalmių antifonas yra pastatytas skaitmuo, nurodąs tono rūšį, ir raidė, nurodanti, kurioji pabaigos kadencė reikia vartoti, pavyzdžiui: *IV g* reiškia, jog antifona yra ketvirtosios tonų rūšies ir psalmė reikia giedoti ketvirtuoju psalmių tonu, kurio finalis baigiasi tonu *g (sol)*. Didelė raidė reiškia, jog psalmių tonas baigiasi tąja pačia nata, kaip kad ir atsakančioji tonų rūšys. Skaitmuo po raidės padėtas, pavyzdžiui g^2, pažymi, kurioji pabaigos kadencė iš daugel vienodai baigiančiųjų imtina.

68 §. Antifonos pabaigoje visuomet eina ištisa psalmiu tonų pabaigos kadencė (finalis), po kuria statoma žodžių „sæculorum. Amen.“ balsės, pavyzdžiui:

B. Teksto padėstymas.

1. Initium.

69 §. Initium – pradžia, arba įžanga susidaro iš:

a) pavienės natos ir natų grupės (podatus);

b) dviejų natų grupių (clivis podatus), ir

c) trijų pavienių natų.

Po dviejų natų arba grupių initium reikia padėti psalmių eilutės pirmutiniu du skiemeniu, o po trijų pavienių natų – trys skiemenys, pavyzdžiui:

Di-xit Dó-mi-nus.. Di-xit Dó-mi-nus.. Lau-dá-te pú-e-ri...
Con-fi-té-bor... Be-a-tus vir qui.. Dó-mi-ne pro-bá-sti..

70 §. Melodijos akcentas nustatomas žodžių akcentu. Tačiau dėliai šių akcentų nieku būdu negalima natų grupės skirstyti nei pavienės natos jungti į grupes, pavyzdžiui:

negalima: bet reikia: negalima: arba: bet reikia:

Dó-mi-ne Dó-mi-ne Dó-mi-ne Dó-mi-ne Dó-mi-ne

71 §. Initium vartojama pragystant kiekvienos psalmės ir Senojo Įstatymo „cantica" pirmutinę eilutę; kitos visos eilutės giedamos be initium pradedant dominante. Dėliai apeigų (ritus) initium nepraleidžiama „in officio feriali et defunctorum", kaip kad ir „in duplicibus". Naujojo Įstatymo „cantica": Magnificat, Benedictus ir Nunc dimittis kiekviena eilutė giedama vartojant initium, tiktai jeigu kurios nors eilutės pirmoji dalis teturi 2, 3 arba 4 skiemenis, tai privaloma initium praleisti ir pradėti dominante, o III tone antruoju melodiniu akcentu, pavyzdžiui:

Quod pa-rá-sti Quod pa-rá-sti.

Taip pat „in officio defunctorum" Magnificat ir Benedictus pabaigoje, giedant „requiem æternam" ir „et lux perpetua", bent dviejų akcentų vidurinėms kadencėms esant, initium praleidžiama.

Kiekviena psalmė privalo initium'u prasidėti, nors ir po vienos antifonos jų daugiau eitų; taip pat jeigu kuri nors psalmė būtų suskirstyta į dalis, perskirtas „Gloria Patri."

72 §. Jeigu antifona ir psalmė prasideda tais pačiais žodžiais ir antifona giedama tiktai lig žvaigždutės, kaip antai in semiduplicibus et simplicibus, tai initium ir eilutės pirmutiniai žodžiai, kurie giedami antifonoje, reikia praleisti; šiuo atveju po praleidžiamųjų žodžių statoma ženklas], pavyzdžiui:

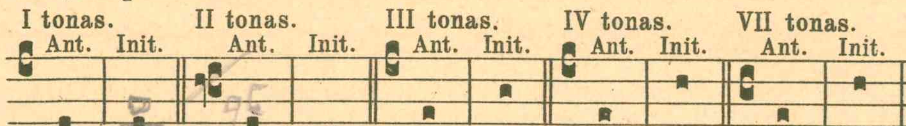
Antiph. VIIc 2.

Di-xit Dó-mi-nus] Dó-mi-no me-o:

Jeigu antifona, kuri susidaro iš psalmės pirmosios eilutės, giedama visa (in duplicibus), ir po jos nėra „Alleluja“, tai psalmė reikia pradėti antrąja eilute ir su initium'u.

73 §. Antifonos paskutinis tonas dažnai esti nelygus su initium'o pradžia, kaip antai:

I tonas. II tonas. III tonas. IV tonas. VII tonas.
Ant. Init. Ant. Init. Ant. Init. Ant. Init. Ant. Init.

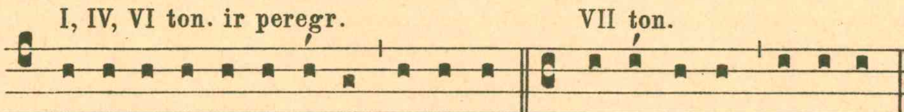
V VI ir VIII tonuose šito skirtumo nėra.

2. Tenoras arba dominantė.

74 §. Visi psalmių eilučių žodžiai ir skiemenys, nepadėstyti nei po initium'u nei po kadencėmis, recituojami abiedviejose eilučių dalyse psalmių tonų dominante, kuri yra lygi atsakančiai bažnytinės tonų rūšies dominantei. Abidvi eilučių dali turi vienodą dominantę, tiktai tono „peregrinus“ pirmosios dalies dominantė yra *la*, antrosios gi– *sol*.

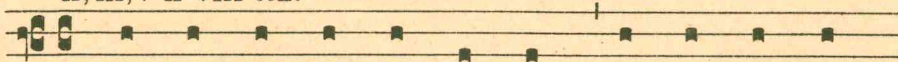
75 §. Kai kuriose labai ilgose pirmutinėse eilučių dalyse atsikvėpimui daroma pertrauka, dabarties choralo knygose kryželiu ✝ pažymėta. Čia reikia padaryti trumpa pauzė su vadinamąja *flexa*, kuri išpildoma šiuo būdu: pirm ✝ stovinčiojo žodžio paskutiniu, arba, jeigu žodžio trečiasis skiemuo nuo galo akcentuotas, tai pirmpaskutiniu skiemeniu balsas nuleidžiama tonu, jeigu po dominantės eina tonas žemyn, o maža terce, jeigu – pustonis, pavyzdžiui:

I, IV, VI ton. ir peregr. VII ton.

mi-ra-bí-lí-um su-ó-rum ✝ mi-séricors... et cóm-mó-dat ✝ dispér-sit...

II, III, V ir VIII ton.

spe - rá - re in Dó - mi - no ✝ con - fir - má - tum...
man - dá - ta é - - jus ✝ con - fir - má - tum...

Vienaskiemeniam arba nelinksniuojamam ebraiškam žodžiui pirma ✝ stovint, flexa nedaroma balso nuleidimu, o tiktai trumpu stabtelėjimu tame pačiame tone. Nors ir visuomet galima taip padaryti, nes „Cantorinus Romanus“ nepaduoda flexa su balso nuleidimu lyg pridermę, tačiau pataria aukščiau minėtą būdą, kuris įneša psalmių giedojiman malonaus įvairumo, ir kuriuo melodija darosi turtingesnė.

3. Mediatio ir finalis.

76 §. Pasak „Cantorinus Romanus“ vidurinėje ir pabaigos kadecėje – mediatio ir finalis – yra labai svarbi viena arbi dvi nati, nurodanti melodijos išsiplėtojimo vietą, melodinį ritmišką akcentą, pavyzdžiui:

II tonas, mediatio ir finalis su vienu akcentu:

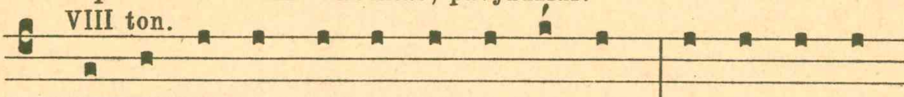

Šie melodiniai akcentai nustato teksto padėstymą.

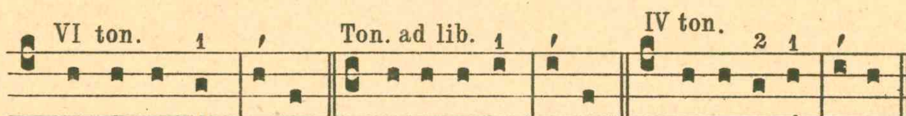
a) Mediatio su vienu melodiniu akcentu.

77 §. Po melodiniu akcentu reikia padėti psalmių cilutės pirmosios dalies paskutinis žodžio akcentas, pavyzdžiui:

Di - xit Dó - mi - nus Dó - mi - no mé - o: ✱ se - de...........
.... splen - dó - ri - bus san - ctó - rum; ✱ ex ú - te - ro...
i - ni - mí - cos tú - os ✱ sca - bél - lum......

Kai kurios vidurinės kadencės (mediatio) prasideda jau vienu arba du skiemeniu pirm paskutiniojo akcento. Šie skiemenys skaitomi nuo paskutiniojo akcento atžagariai, jų akcento nežiūrint, kaip kad ir initium'e, pavyzdžiui:

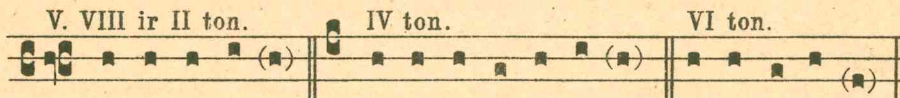

...quæ di-cta sunt mí-hi... ..ju-stí-ti-æ mé-æ. to-to cor-de mé-o.

I - sra - el de Æ - gýp - to ...tu - æ in - ten - dén - tes.

78 §. Pirmutinei psalmių eilutės dalei baigiantis vienaskiemeniu žodžiu (me, tu, te, fac, da, nos, est, sunt), arba nelinksniuojamu ebraišku žodžiu (Israël, Sion, Cedar, Jacob ir t.t.), vartojama vadinamoji *mediatio correpta*, *abbreviata* t.y. vidurinės kadencės paskutinė nata praleidžiama ir vienaskiemenis žodis arba ebraiško žodžio paskutinis skiemuo statoma po melodiniu akcentu, pavyzdžiui:

....lo - cú-tus sum — Dó-mi-nus ex Si - on — Je-rú-sa-lem—

ton. in direct. ton. peregr. vartoja šią kadencę:

o-mnes qui quæ-runt te — Dó - mi - nus su - per vos—

Mediatio correpta vartojama tiktai kadencėse su vienu melodiniu akcentu.

79 §. Žodyje su akcentu trečiame skiemenyje nuo galo einąs po akcento skiemuo yra vadinamasis *šalutinis skiemuo*, pavyzdžiui: Dó*mi*nus, pú*e*rum, dén*ti*bus, gén*ti*um, fidé*li*um ir t.t.

Taip pat žodyje, su akcentu pirmpaskutiniame skiemenyje, paskutinis skiemuo yra šalutinis, jeigu po šio žodžio eina vienaskiemenis žodis arba neakcentuotas skiemuo, pavyzdžiui: confirmá*tum* est, visú*rum* se, mé*us* est, implé*bit* ruina ir t.t.

80 §. Vidurinėse kadencėse su vienu akcentu šalutiniam skiemeniui reikia įterpti po melodinio akcento einančiame tono laipsnyje nauja nata, kuri čia pažymima mažučiu keturkampiu □, pavyzdžiui:

II ton. V ir VIII ton.

pú - e - ri Dó - *mi* - num. hæ - re - di - tá - tem gén - *ii* - um

IV ton. 2 1

su - os in ju - di - *ci* - o. æ - di - fi - cá - tur ut ci - *vi* - tas.

b) Finalis su vienu melodiniu akcentu.

81 §. Po melodiniu akcentu statoma antrasis skiemuo nuo eilutės galo, jeigu trečiasis neakcentuotas, pavyzdžiui:

I ton. VI ton.

... se - de a déx - tris mé - is. † e - um in ex - cél - sis.
Dé - us mé - us. gé - nu - i te.
di - li - gén - ti - bus te. mé - us es tu.
é - ri - pe me cum tre - mó - re.

82 §. Jeigu trečiasis skiemuo nuo eilutės galo akcentuotas, tai jisai statoma po melodiniu akcentu, kaip antai: *sǽ*culi, *vi*gilo, ju*dí*cium, *A*aron *I*sraël, con*fí*rma me, *sú*per me, *me*a est, multipli*cá*ti sunt, ir t.t. Čia gaunama šalutinis skiemuo, kuriam reikia einančiame po melodinio akcento tono laipsnyje nauja nata įterpti, pavyzdžiui:

II ton. 1 VIII ton. 2 1

sǽ - cu - lum sǽ - cu - li me - di - tá - ti - o mé - a est.
con - fír - ma me mul - ti - pli - cá - ti sunt.
sú - per me et ju - dí - ci - um.

83 §. Jeigu einančioji po melodinio akcento nata yra pustonis, tai šalutiniam skiemeniui įterpta nata privalo būti melodinio akcento tono laipsnyje, pavyzdžiui:

VIII ton. Ton. peregr.

ór - di - nem Mel - chí - se - dech po - pu - lo bár - ba - ro.

84 §. Jeigu melodiniu akcentu eina clivis ir eilutės gale žodžio akcentas yra trečiajame skiemenyje nuo galo, tai akcentuotam skiemeniui įterpiama pirmosios clevis'o natos tono laipsnyje nauja akcentuota nata, kurią „Cantorinus Romanus" vadina *syllaba superveniens anticipata;* šalutinis skiemuo tuomet gauna clevis'o grupę, pavyzdžiui:

I tonas. IV tonas.

sǽ - cu - lum sǽ - cu - li dor - mí - tet qui cu - stó - dit te
su - um Al - tís - si - me .... ór - di - nem Mel - chí - se - dech.

c) Mediatio ir finalis su dviem melodiniais akcentais.

85 §. Po paskutiniu melodiniu akcentu reikia padėti antrasis skiemuo nuo galo; bet jeigu trečiajame skiemenyje yra žodžio akcentas, tai statoma trečiasis skiemuo.

Šiaip padėjus tekstą po paskutiniu melodiniu akcentu, statoma antrasis skiemuo, skaitant nuo paskutinio akcento, arba trečiasis, jeigu šis akcentuotas, po pirmpaskutiniu melodiniu akcentu, pavyzdžiui:

VII tonas mediatio finalis

e - rit *sé* - men *é* - jus: *............be - *nè* - di - *cé* - tur,
.... a *déx* - tris *tú* - is: *...... i - ræ *sú* - æ *ré* - ges.
fi - nes *tú* - os *pá* - cem, *..fru - mén - ti *sá* - ti - *at* te.

86 §. Jeigu po vienu arba abiemdviem melodiniais akcentais reikėtų padėti trečiasis akcentuotas skiemuo, tai gaunama vienas arba du šalutiniu skiemeniu, kuriems įterpiamos naujos natos sulig aukščiau minėtomis taisyklėmis, pavyzdžiui:

I tonas mediatio V tonas finalis

mi - se - rá - tor Dó - mi - nus ...nunc et ús - que in sǽ - cu - lum.
sé - mi-nant in lá - cry - mis Moy - si et A - a - ron.

Reta ir vienintelė išimtis daroma, kai pirm paskutinio akcento stovi vienaskiemenis žodis ir pirm šito ebraiškas; šiam ebraiškam žodžiui užakcentuoti reikia tekstas padėti ne šiaip:

bet šitaip

fí - li - os Ja - cob et Jo - seph. fí - li - os Ja - cob et Jo - seph.

Pažymėtos 83, 84 §§ taisyklės pritaikomos taip pat vidurinėse ir pabaigos kadencėse su dviem melodiniais akcentais; pavyzdžiui:

VII *a* ton. *c*, *d*,

...ad con-fi-tén-dum nó-mi-ni Dó-mi-ni. sæ-cu-li. sæ-cu-li.
.... et in sæ-cu-lum sæ-cu-li. páu-pe-ri. páu-pe-ri.
.... é-ri-gens páu-pe-rem. Dó-mi-ni. Dó-mi-ni.

III *a* ton.

...Dó-mi-nus Dó-mi-no me-o. .... ma-gna ó-pe-ra Dó-mi-ni.
........fa-ci-én-ti-bus e-um. ..hæ-re-di-tá-tem gén-ti-um.
...mi-se-ri-cór-di-a e-jus. ..... in sæ-cu-lum sæ-cu-li.

d) Sutrumpintosios kadencės.

87 §. Kai kada kurios nors psalmių eilutės dalyje nėra tiek žodžių, kiek melodijai reikėtų. Tuomet pirmiausia nustatoma paskutinis akcentas, paskui, nuo jo atžagariai skaitant, statoma po kadencės melodija visi esantieji skiemenys; tos gi natos, kurioms skiemenų netenka, reikia praleisti. Šiuo budu gaunama sutrumpinta kadencė (abbreviata), pavyzdžiui:

I ton. Mediatio. Finalis. II ton. Finalis.

Qui fa-cit hæc. + + et ti-mu-i + et ti-mu-i.

III ton. Mediatio. Finalis. IV ton. Mediatio.

Qui fa-cit hæc. + + et sal-va me. + + Qui fa-cit hæc.

Finalis. VI ton. Finalis. VII ton. Mediatio.

+ + et tí-mu-i + + laus I-sra-el. Qui fa-cit hæc.

Finalis. VIII ton. Finalis.

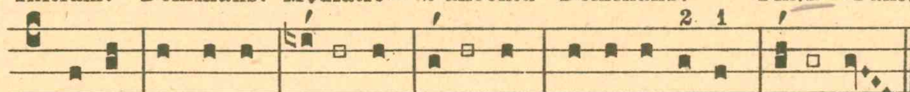
+ + et tí-mu-i. + + et sal-va me.

C. Aštuoni psalmių tonai.

88 §. Kiekvienai psalmių tonų dalei taisykles nustatę, tiekiame ištisai visus psalmių tonus su jų įvairiomis pabaigos kadencėmis ir šalutiniams skiemenims įterpiamomis natomis.

Pirmasis psalmių tonas.

Initium. Dominans. Mediatio – 2 akcentu Dominans. Fin. *D* – 1 akc.

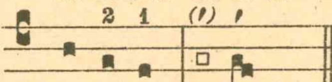
Di-xit Dó-mi-nus Dó-mi-no me - o: * se-de a dextris me - is.
..... splen-dó-ri - bus san - cto - rum:* .... gé-nu - i te.

arba *D*

sǽ-cu-lum sǽ-cu-li.

Fin. D^2

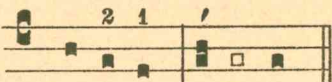
sǽ-cu-lum sǽ-cu - li.

f

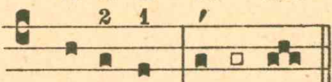
sǽ-cu-lum sǽ-cu - li.

g

vi-ví- fi - ca me.

g^2

et li - be - rá-vit me.

g^3

pó-pu-lo su - o.

a

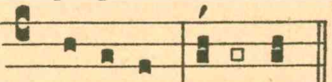
sǽ-cu-lum sǽ-cu - li.

a^2

pó - pu -lo su - o.

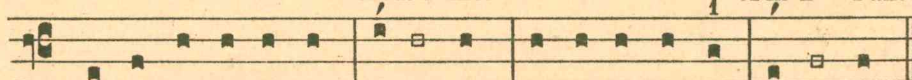
a^3

et li - be - rá-vit me.

Antrasis psalmių tonas.

Med. 1 akc. Fin *D* – 1 akc.

Lau-dá - te pú - e - ri Dó-mi-num:* lau - dá - te no-men Dó -mi - ni

Trečiasis psalmių tonas.

Mediatio 2 akcentu Fin. *b*– 1 akc.

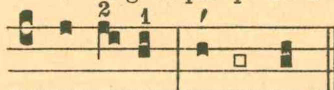
Lau-da Je - rú-sa-lem Dó-mi-num ∗ lau-da... tu-um Si - on.
.... por - tá-rum tu - - á - rum ∗ .... tu - is in te.

Finalis *a*

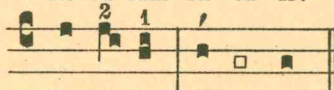
e - ri-gens páu-pe-rem.

*a*²

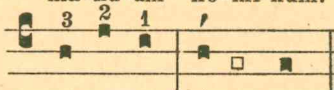
sǽ-cu-lum sǽ - cu - li.

g

má-nu-um hó-mi-num.

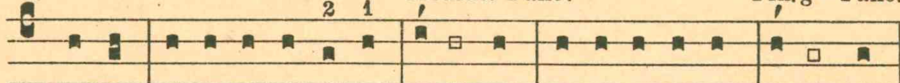
*g*²

ter-ra mul - tó - rum.

Ketvirtasis psalmių tonas.

Mediat. 1 akc. Fin. *g* – 1 akc.

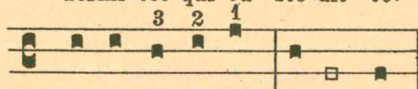
Con-fi - té-bor...tó-to cór-de me - o: ∗..et con-gre-ga-ti - ó - ne.
Magna ó - pe - ra Dó-mi-ni: ∗ ex-qui-sí - ta..... e - jus.

Finalis *E*

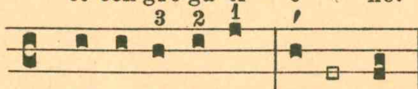
dormí-tet qui cu - stó-dit te.

A

et con-gre-gá-ti - ó - ne.

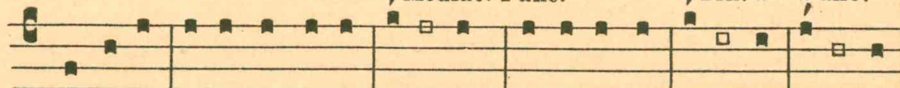
arba *A*∗

et in sǽ - cu-lum sǽ - cu - li.

Penktasis psalmių tonas.

Mediat. 1 akc. Fin. *a* – 2 akc.

Lau-dá-te pú- e - ri Dó-minum: ∗ lau-dá-te no - men Dó-mi-ni.
Sit nomen.. be-ne - dí - ctum: ∗ ex hoc nunc et usque in sǽ-cu-lum.

Šeštasis psalmių tonas.

Mediat. 1 akc. Fin. *F*– 1 akc.

Septintasis psalmių tonas.

Mediat. 2 akc. Fin. *a* – 2 akc.

Aštuntasis psalmių tonas.

Mediat. 1 akc. Fin. *G*– 1 akc.

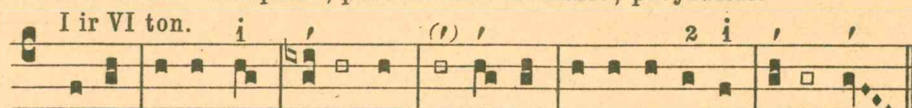

Pirmame tone vietoje fin. *D* galima imti antrąjį fin. *D*, vietoje g^2 – *g* ir vietoje $a^3 - a^2$; trečiame tone vietoje fin. g^2 galima imti *g*. IV tone kadencė *A* * ir VIII *G* * imama ad libitum. II ir IV tonai kai kada perkeliama į *C* raktą, tuomet II tone esti fin. *A*, o IV–*c* ir *A*. VI tono mediatio senovėje buvo giedama, kaip kad ir I tone: *a b a g a*, bet nuo XVI amžiaus pradėta vartoti aukščiau pažymėtoji kadencė.

D. Iškilmingieji psalmių tonai.

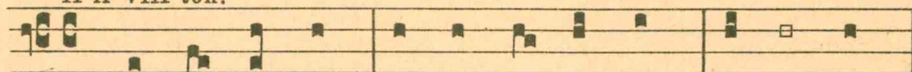
89§. Didelėmis šventėmis „Magnificat" ir „Benedictus" pirmoji eilučių dalis giedama papuošta turtingėsne melodija, antroji gi dalis lieka be atmainos, kaip kad ir paprastuose psalmių tonuose. Dėliai „Magnificat" pirmosios eilutės trumpumo, praleidžiama mediatio; pavyzdžiui:

I ir VI ton.

Magni - fi-cat* á -ni-ma me-a Dó-mi-num.
Et e - xul-tá-vit spi-ri-tus me-us:* in De-o.......

II ir VIII ton.

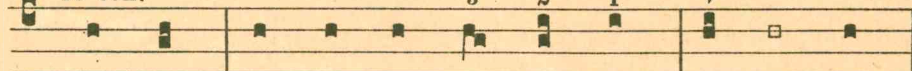
Ma - gni - fi - cat *
Et e - xul - tá - vit spí - ri - tus me - us.

III ton.

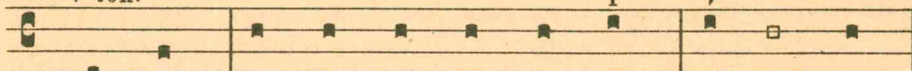
Ma - gni - fi - cat *
Et e - xul - tá - vit spí - ri - tus me - us.

IV ton.

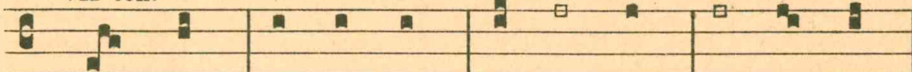
Ma - gni - fi - cat *
Et e - xul - tá - vit spí - ri - tus me - us.

V ton.

Ma - gni - fi - cat *
Et e - xul - tá - vit spí - ri - tus me - us.

VII ton.

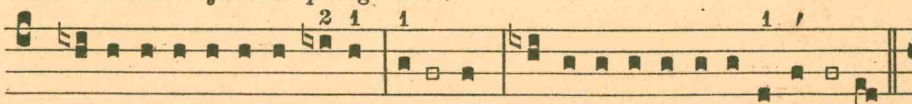

Ma - gni - fi - cat *
Et e - xul - tá - vit spí - ri - tus me - us.

Paprastomis šventėmis ir šventadieniais aukščiau nurodyti initium'ai vartojama tiktai II ir VIII tono „Magnificat" ir „Benedictus" pirmojoj eilutėje. Kitų gi eilučių initium giedama, kaip kad ir paprastuose tonuose.

E. Tonus peregrinus ir tonus in directum.

90§. Šventadienių (de Dominica) mišparuose psalmė „In exitu", kai kada psalmė „Laudate pueri" ir canticum „Benedictus" (in Laudibus) giedama vadinamuoju tonu *peregrinus*.

In é-xi-tu Isra-el de Æ-gýp - to,* domus Jacob de pó-pu-lo bar-ba-ro:

Fa-cta est...sancti-fi-cá-ti-o e-jus: * I-sra-el po-té-stas e-jus.

Apie šio psalmių tono sutrumpintą vidurinę kadencą (mediatio correpta) žiūr. 78 §.

Tonus in directum.

De pro-fún-dis cla-má-vi ad te Dó-mi-ne: *

Dó-mi-ne ex-áu-di vo-cem me-am.

Šiuo tonu giedama psalmės, neturinčios antifonų „in precibus Officii," kaip antai „De profundis", „Lauda anima",(„in Officio defunctorum"),„Deus in adjutorium" po Visų Šventųjų litanijos ir t.t.

Ir šituose tonuose vartojama flexa (žiūr. 75 §).

F. Psalmių giedojimo išpildymas.

91 §. Geras, gražus psalmių giedojimas reikalauja, kad jo išpildymas dėliai tono slinkties ir ritmo būtų tikslus ir nesviruojąs.

Intonavimas turi būti švelnus aiškus ir griežtas, o recitacija dominante – lygi, nepergreita ir neperlėta, bet slinktimi gyva. Ritmiškai aiskiam vienodumui išlaikyti, labiausiai didesniame chore, reikia žodžių pagrindiniai ir šalutiniai akcentai gerai išreikšti (žiūr. 35, 36 §§). Bet ir cia reikalinga lygsvara: staigus puolimas į pagrindinį akcentą, arba ilgas jo išlaikymas kenkia gerai recitacijai. Privaloma taip pat uoliai pritaikinti taisyklės dėliai žodžių ištarimo (žiūr. 36 §).

92 §. Melodiniai kadencių akcentai psalmių giedojime yra vadovaujančios reikšmės, nors ir žodžių akcentai esti labai svarbūs, pavyzdžiui:

Di-xit Dó-mi-nus *Dó*-mi-no *me*-o: * se-de a *de*xtris *me*-is.

Duodami pirmenybę kitiems akcentams, suardytumėm psalmių melodijų aistėtišką formą.

Tačiau būtinai reikia daboti, ar žodžių akcentas sutinka su melodiniu akcentu; jeigu čia santaikos nėra, tai žodžių akcentas gauna pirmenybę; šiuo atveju negalima giedoti, kaip antai:

bet reikia:

in splen-dó-ri-*bus* san-ctó-rum. in splen-*dó*-ri-bus san-ctó-rum.

Čionai žodžio akcentas skiemenyje „*do*" persveria melodinį akcentą ties neakcentuotuoju skiemeniu „*bus*."

Klaidingas žodžiu akcentavimas gali atsitikti, kuomet kadencė prasideda vienu, dviem arba trimis skiemenimis pirm paskutiniojo melodinio akcento; negalima giedoti:

3 2 1 — bet reikia:

sa-pi-én-ti-*ǽ* ti-mor Dó-mi-ni. sa-pi-*én*-ti-æ ti-mor Dó-mi-ni.
ju-dí-ci-*á* su-a I-sra-el. ju-*dí*-ci-a su-a I-sra-el.

93 §. Labai svarbu yra taisyklingai išlaikyti pauzės, daromos žvaigždute pažymėtose vietose, taip pat pirm pradedant antrajam chorui sekančią psalmės eilutę ir antifoną, psalmę pabaigus. Ši pauzė yra beveik lygi menzuralinei 𝄽 ketvirtinei pauzei, tačiau tarp vienos ir kitos psalmių eilutės ir pirm antifonos ji esti trumpesnė.

Pauzės privaloma atatinkamu tono pratęsimu paruošti (žiūr. 46, 47 §§). Vidurinėse ir pabaigos kadencėse reikia paskutinis skiemuo gražu balso susilpnėjimu (*diminuendo*) visuomet pratęsti. Kadencei baigiantis žodžiu, akcentuotu pirmpaskutiniame skiemenyje, reikia pratęsti abudu paskutiniu skiemeniu. Taip pat kadencei baigiantis dviejų natų neuma (podatus, clivis), reikia pratęsti abidvi nati; pavyzdžiui:

...qui ti-met Dó-mi-num: ✳ ...e-jus vo-let ni-mis.

qui ti-met Dó-mi-num: ✳ ...e-jus vo-let ni-mis.

...Do-mi-nus Dó-mi-no me-o: ✳ se-de a dex-tris me-is.

...Do-mi-nus Dó-mi-no me-o: ✳ se-de a dex-tris me-is.

Paskutiniojo kadencės skiemens ūmas trumpas nutraukimas arba smarkus akcentavimas, tartum, kliksmas, kaip antai, Domino meó, yra labai negražus. Ir choralo aistetika taip pat reikalauja lengvo, švelnaus ir tykaus praskambėjimo.

94 §. Ritmiška klaidą daroma skubiai recituojant dominante, priėjus prie kadencės, tęsiant. Čia reikalinga ritmiška lygsvara. Šiuo atžvilgiu geras išpildymas būtų šitoks:

I choras.

1.Di-xit Dó-minus Dó-mi-no me-o: ✳ se-de a dextris me-is.

II choras.

2.Donec ponam i-ni-mi-cos tu-os: ✳ scabéllum pedum tu-ó-rum.

95 §. Dominantės aukštumas svyruoja tarp a ir c. Šiame dalyke žiūrima į vietos akustikos aplinkybes ir choro sudėtį. Kai kada choras aukštesne dominante gieda grynai, o žemesne—nusižemina.

96 §. Psalmių tonai su savo antifonomis, jų taisyklinga ritmika, melodiniai ir žodžių akcentai, atatinkamos pauzės recitavime sudaro aistetišką dailės vienetą.

Tačiau, kad šis bažnytinis dailės kūrinys pasirodytų savo pilname ideališkume, reikia, kad su anais grynai muzikiniais veiksniais jungtųsi ir žmogaus siela. Choralo tikrame supratime bei ideališkame išpildyme turi dalyvauti tikinti širdis, jausmingas linksmumas, maldinga dvasia, dievota siela ir tvirtas noras veikti didesnei Dievo garbei. Kaip kunigas turi sulig šv. Bažnyčios valia brevijorių kalbėti „digne, attente ac devote," taip pat ir giedantysis Aukščiausiojo garbei psalmes privalo tą dalyką atlikti rimtai, atydžiai ir dievotai. Psalmes giedant reikia daugiau melstis, negu giedoti. Gražus bei dievotas psalmių giedojimas parodo choro gerą liturginį išauklėjimą.

VI. Antifonos.

97 §. Bažnytinėse pamaldose (Officium Divinum) paprastai pirm kiekvienos psalmės giedami trumpi, daugiausia iš šv. Rašto paimti sakiniai, kuriuos vadiname *antifonomis.*

Didesnėmis šventėmis (in duplicibus) antifona giedama pirm ir po psalmės ištisai. Mažesnėmis šventėmis (in semiduplicibus, simplicibus et feriis) pirm psalmės giedama tiktai pirmieji antifonos žodžiai lig žvaigždutės, o po psalmės— visa antifona.

98 §. Antifonų melodijos sudėstytos kiekvienoje tonų rūšyje beveik vieno tipo. Jos paprastai esti pusėtinai skiemeninės ir skirstomos į du, tris ir daugiau sakinių, kurie yra tarp savęs proporcionaliame santykyje.

99 §. Šitas skirstymas vadovaujasi melodijos ir teksto sakinių sudėtimi; aukštyn kylančioji slinktis pritinka pirmiesiems, o žemyn einančiosios melodijos - antriesiems, paskutiniams sakiniams, pavyzdžiui.

I

1 sak. 2 sak.

Grá - ti - a De - i in me vá - cu - a non fu - it,

II

1 sak. 2 sak.

sed grá - ti - a e - jus sem - per in me ma - net.

I II

1 sak. 2 sak. 1 sak.

Be - ne fun - dá - ta est do-mus Dó-mi - ni su-pra fir-mam petram.

Didesnės Magnificat'o antifonos (Kalėdų, Naujų metų, Trijų karalių ir t.t.) turi daugiau (4-6) narių, kurie įvairiai tarp savęs santykiuoja. Kai kurių antifonų beveik visuose sakiniuose lygus natų skaičius sudaro gražią proporciją, kuri klausytojams pareiškiama pauzėmis, atskirių sakinių stiprumo laipsniais ir slinkties lygsvara.

100 §. Nors daugybė antifonų turi tipiškas melodijas, kaip antai, aukščiau paduotąją pirmąją melodiją randame Advento mišparuose bei laudesuose beveik apie 80 sykius, tačiau jų turinyje esti daug muzikinio jausmo, kuris dažnai dramatiškais ir lyriškais išsireiškimais aikštėn keliamas; pavyzdžiui antifonos: Estote fortes in bello, Præceptor per totam noctem, Puer qui natus, O quam suavis, O sacrum convivium, Oppressit me dolor, O quam metuendus ir t.t.

101 §. Dėliai dailės vienetos, privaloma įvairių tono rūšių antifonose bei psalmių melodijose išlaikyti vienodas dominantės aukštis *(a, b* rečiau *h)*.

VII. Himnai.

102 §. Himnais vadiname Dievo arba Šventųjų garbei eiliavimu sudėstytos giesmes. Jos susideda iš daugiau posmų (stropha), kurie taip pat, kaip kad ir psalmių eilutės, giedami dviejų chorų pakaitomis. Paskutiniame posme visuomet išreiškiama garbė Švenčiausiajai Trejybei (doxologium).

103 §. Lotinų kalbos eilių akcentas su žodžiu akcentais dažnai nesutinka. Dėliai muzikinio, melodinio ritmo himnai skirstomi į tris rūšis, kurios yra:

a) jambus –⏑ ir *trochæus* ⏑–; šiuose eiliavimuose žodžiu akcentas su metro akcentu dažniausiai sutinka ir giedojimo ritmą nustato metro akcentas.

Turtingesnėse melodijose esti daugiau akcentų, negu metre randoma, tačiau metro akcentas visuomet turi savo reikšmę, išimaut retą atsitikimą, kuomet po skiemens su metriniu akcentu eina skiemuo su torculus'u, kaip antai ties žodžiu „creasti":

a) *jambus.*

Vé - *ni* Cre - á - tor *Spí* - ri - tus, men - *tes* tu - *ó* - rum *vi* - si - ta,

im - *ple* su - *pér* - na *grá* - ti - a, quæ *tu* cre - *á* - *sti* *pé* - cto - ra.

Pauzės po 1 ir 3 eilės turi būti trumputės, šiam dalykui tereikia paskutinis skiemuo lengvai pratęsti, tačiau po 2 eilės daroma ilgelsnė pauzė.

Himnuose su smarkiau atsižymėjančiu metriniu akcentu clivis ir podatus ties neakcentuotu skiemeniu lieka be savo atskirio akcento, jeigu pirm jų einantysis skiemuo turi metrinį akcentą arba vieną–tris natas, pavyzdžiui:

pa - *rem* pa - *tér* - næ *glo* - ri - æ.

Jambo metro rūšies yra visi šv. Ambroziejaus himnai: Æterne rerum Conditor, Nunc Sancte nobis Spiritus, Rector potens verax Deus, Rerum Deus tenax vigor, Jesu corona virginum, Æterna Christi munera, Splendor Paternæ gloriæ i.k.; išpano Prudencijo (+ 400): O sola magnarum urbium, Salvete flores martyrum ir k.; Venancijo Fortunato (+ apie 600 m.): Vexila regis, O gloriosa Virginum, Quem terra pontus sidera ir k.; manomi šv. Grigaliaus Didžiojo: Lucis Creator optime ir Creator alme siderum; šv. Tomo: Verbum supernum prodiens; šv. Pauliaus Akviliejiečio (+ 802): Decora lux æternitatis ir Quodcumque in orbe nexibus revinxeris.

b) *trochæus*

1. Pan - ge *lin*-gua *glo* - ri - *ó* - si *Lau*- re -*am* cer - *tá* - mi - nis.

2. *Et* su - *per* Crú - *cis* tro-*phæ* -um *Dic* tri-*um*-phum *nó* - bi - lem.
3. *Qua* - li - *ter* Re - *dem*-ptor *or* - bis *Im*- mo - *la* - tus *vi* - ce - rit.

Šio metro himnai yra: šv. Klaudijo Mamerto (+ 470 m.): Pange lingua, Lustra sex qui jam peregit; himnas Ave maris stella; taip pat sekvencės: Jacoponi di Todi (+ 1306 m.) Stabat Mater; Tomo Akviniečio: Lauda Sion; Veni Sancte Spiritus; Tomo Celaniečio: Dies iræ.

b) Metrum asclepiadeicum. 1, 2 ir 3 eilė: –́ – –́◡◡–́ ‖ –́◡◡–́◡◡
4 eilė: –́ – –́◡◡–́ ◡–

Šiame eiliavime žodžių akcentas nustato melodinį ritmišką akcentą; metrinis akcentas atsižymi tiktai kai kuriose vietose, labiausiai 4 eilėje, ir kada eilė baigiasi žodžiu, akcentuotu trečiame skiemenyje nuo galo.

Te Jó - seph *cé* - le - brent *á*-gmi - na *cǽ* - li - tum, *Te* cun-cti

ré - so-nent *chri* - sti - a- *dum* cho - ri, *Qui* clá - rus *mé* - ri - tis,

jun- ctus es *in* - cli - tæ *ca* - sto *fǽ* - de - re *vír* - gi - ni.

Šio metro yra: šv. Tomo Akviniečio himnas: Sacris Solemniis; Bellarmino (+ 1624 m.): Custodes hominum; ir himnai: Sanctorum meritis, Festivis resonent.

c) Metrum sapphicum. 1, 2 ir 3 eilė: ´— ◡ — — | ´— || ◡ ◡ ´— ◡ — ◡̄
4 eilė: ´— ◡ ◡ | ´— ◡̄

Šio eiliavimo himnuose melodijos ritmišką akcentą nustato tiktai žodžių akcentas.

Šiuo metru sudestyti himnai: Iste Confessor, Nocte surgentes; šv. Grigaliaus Didžiojo: Ecce jam lucis, Pauliaus diakono (+apie 800 m.): Ut quæant laxis.

104 §. Jeigu žodis baigiasi balse arba priebalse „ m“ ir po jo einąs žodis prasideda balse arba priebalse „h“, tai sulig lotinų kalbos eiliavimo taisyklėmis reikia pirmeinančiojo žodžio balsė arba priebalsė „m“ balsu skaitant išmesti (elisio), pavyzdžiui: *ille abstulerat, marisque et, percussum ad,* privaloma skaityti: *ill' abstulerat, marisqu'et, percuss'ad.* Tačiau himnų giedojime šitoks išmetimas nevartojamas. Tokie skiemenys, pasak „Cantorinus Romanus“ 71 p., sulig seniausiu įpročiu giedant ištariami ir jiems įterpiama naujos natos. Antifonarijuje šie skiemenys pažymėti pakrypusiomis raidėmis; jeigu pirm jų yra brūkšnelis—, tai įterpiamoji nata turi buti sekančiosios, be brūkšnelio gi pirm einančiosios natos aukštumo, pavyzdžiui:

+) + +

Ga - *li* - læ - *æ* ad al - ta. Et Fi - li - o qu*i* a mor - tu - is

Čia žodžio viduryje ženkleliu +) pažymėtas skiemuo yra vadinamoji „syllaba hypermetrica.“

Jeigu pirm arba po minėtųjų skiemenų eina dviejų arba trijų natų neuma, tai galima, vietoje įterpiamosios natos, šiems skiemenims imti pirm jų einančiosios neumos paskutinioji, arba po jų einančiosios neumos pirmoji nata, pavyzdžiui:

NB. +

Duc - to - re sic te. Te - qu*e* u - tri - us - que.

NB. +

Qui re-gna dat cœ - le - sti - a. Mu - ta - vit un - *da* o - ri - gi - nem.

NB. +

Ve - xil - la re - gis. Ar - bor de - co - *ra* et.

Himnų „amen“ giedama visuomet šiomis melodijomis:

I ir II tono. III ir IV tono. V ir VI tono. VII ir VIII tono.

A - men. A - men. A - men. A - men.

Čia torculus ritmiškai lygus himno melodijos slinkčiai, o podatus pratęsiamas.

VIII. Šv. Mišių giedojimai.

106 §. Naujojo Įstatymo nekruvinoji auka yra visų bažnytinių pamaldų, tartum, šviečianti saulė, centras, kuriam kuo puikiausiai papuošti šv. Bažnyčios dedami visi brangiausieji liturginiai turtai. Nėra kitų pamaldų, kuriose būtų tiek gražių, turtingų apeigų, taip įvairių, jausmingų maldų. Šioje harmonijoje dalyvauja ir giedojimo menas. Liturginės aukos melodijos susideda iš gregorijoniškojo giedojimo puikiausių žiedų, choralas niekur nekyla taip aukštai kilnių melodinių jausmų džiaugsme, kaip kad prie šv. Eucharistijos aukuro.

107 §. Giedamųjų iškilmingųjų šv. Mišių giedojimus atlieka kunigas, jam tarnaujantieji diakonas bei subdiakonas ir liaudę atstovaujantysis choras.

108 §. Pastaruoju laiku Šv. Tėvo Pijaus X „Motu proprio“ aiškiai bei griežtai išdėstyti įsakymai dėliai bažnytinės muzikos. Šiais įsakymais kunigas, diakonas, subdiakonas ir choras turi giedotines mišias teksto bei liturginės kalbos atžvilgiu giedoti be jokių atmainų ir trumpinimo taip, kaip josios mišių knygose (Misale Romanum) tiekiamos. Tai privaloma ir paprastosioms, be diakono ir subdiakono, giedotinėms mišioms.

109 §. Mišių giedojimai, chorui paskirti, yra:

a) neatsimainautieji giedojimai, kurie kiekvienoje mišioje teksto atžvilgiu esti tie patys be atmainos; jie randami mišių knygų dalyje, vadinamojoje „Ordinarium Missæ,“ kaip antai: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus ir Agnus;

b) atsimainantieji giedojimai, kurie sulig bažnytinėmis šventėmis savo tekstą keičia. Šios rūšies yra: Introitus, Graduale, Tractus, Sequentia, Offertorium ir Communio. Šie giedojimai randomi mišių knygų dalyje, vadinamojoje „Proprium de tempore.“

110 §. Visi mišių giedojimai, kunigo, diakono, subdiakono ir choro atliekami, yra: Introitus, Kyrie, Gloria, Collecta (Oratio = malda), Lectio (Epistola), Graduale (Alleluja, Tractus, Sequentia), Evangelium, Credo, Offertorium, Præfatio, Sanctus, Benedictus, Pater noster, Agnus Dei, Communio, Postcommunio.

1. Introitus.

111 §. Introitus (įžanga) susideda iš antifonos, psalmės eilutės, Gloria Patri ir antifonos atkartojimo. Nuo Viešpaties kančių nedeldienio (Dominica Passionis) lig Velykų ir mišiose už mirusius Gloria Patri negiedama. Šeštadieniais pirm Velykų ir Sekmynių introitus praleidžiama.

Introito teksto trumpai išreiškiama švenčių mintys; jo melodijose esti daug gyvumo bei nuoširdaus maldingumo.

112 §. Kunigui prie altoriaus žengiant, mažesniais šventadieniais (in feriis et simplicibus) vienas giedorius (cantor), didesnėmis šventėmis ir sekmadieniais du, iškilmingomis gi šventėmis keturi giedoriai pragysta (intonuoja) introitą lig žvaigždutės *, choras gieda toliau antifoną lig psalmės. Pirmąją psalmės dalį lig žvaigždutės ir taip pat Gloria Patri gieda minėtieji giedoriai, antrąją dalį — choras, kuris pagaliau antifoną ištisai atkartoja. Psalmės eilutė privaloma giedoti lengva bei gyva ritmiška slinktimi. Antifoną atkartojant galima vienu tonu recituoti; chorui neprisiruošus galima pradžioje lig psalmės, pagaliau, dėliai sunkių aplinkybių, visas introitos taip pat recituoti. Pavyzdžiui iš Šv. Marijos P. Dangun Ėmimo šventės (Assumptionis B. Mariæ V.) mišių:

Introitus I.

Giedoriai. Choras.

Gáu-de-á-mus ∗omnes in Dó - mi - no, di-em fe-stum ce-le-brántes

sub ho-nó - re Ma-rí - æ Vír-gi -nis: de cu-jus As-sumpti-ó - ne

gaudent An - ge- - li, et col-láu-dant Fí - li - um De - i.

Giedoriai. Choras.

Ps. E - ruc-tá-vit cor me-um verbum bo-num:∗ di - co e - go ó -pe - ra

Giedoriai.

me-a Re - gi. Glọ́-ri - a Pa-tri et Fí- li - o, et Spi-rí-tu - i Sancto.∗

Choras.

Si - cut e - rat in prin - cí - pi - o, et nunc et sem-per,

Choras.

et in sǽ - cu - la sǽ - cu - lo-rum. A - men. Gau-de a - mus *i.t.t.*

2. Kyrie.

113 §. Po introito giedama, giedoriams ir chorui pasikeičiant, 3 Kyrie eleison, 3 Christe eleison ir pagaliau 3 Kyrie eleison. Paskutinis Kyrie skirstomas į dvi arba tris dalis, viena arba dviem žvaigždutėm pažymėtas. Dviem dalim esant, pirmąją gieda giedoriai arba pirmasis choras, antrąją dalį– visas choras. Iš trijų dalių pirmąją gieda giedoriai, antrąją– antrasis choras, trečiąją gi visas choras. Kai kada melodija skirstoma į penkias dalis, tuomet chorai keičiasi, kaip kad minėta. Reikalui esant galima antrajam chorui paskirtas dalys recituoti, geriausia – galutine nata (finalis). Pavyzdžiui Kyrie iš mišių in Festis B. Mariæ V. I. (Cum jubilo):

Giedoriai. I choras. II choras.

I

Ky - ri - e ∗ e - le - i -son. Ky - ri - e e - le - i -son.

I choras. II choras.

Ký - ri - e e - lé - i - son. Chri - ste e - lé - i - son.

I choras. II choras.

Chri - - ste e - lé - i - son. Chri - ste e - lé - i - son.

I choras. II choras.

Ký-ri - e e - lé - i - son. Ký - ri - e e - lé - i - son.

Giedoriai. II choras. I ir II choras.

Ký-ri - e * * e - lé-i - son.

3. Gloria.

114 §. Chorui Kyrie pabaigus, kunigas pragysta „Gloria in excelsis Deo." Choras gieda toliau: „Et in terra pax hominibus," pasidalinęs į dvi dali arba pakaitomis su giedoriais, nieko nepraleisdamas, lig galo. Pavyzdžiui iš mišių „in festis duplicibus:" 5. (De Angelis):

Kunigas. I ir II choras.

V. Gló-ri - a in ex-cél-sis De-o. Et in ter-ra pax ho-mí-ni-bus

I choras. II choras.

bo-næ vo-lun-tá-tis. Lau-dá-mus te. Be-ne-dí-ci-mus te.

I choras. II choras. I ir II choras.

Ad-o-rá-mus te. Glo-ri-fi-cá-mus te. Grâ-ti-as á -

II choras.

gi-mus ti-bi pro-pter magnam gló-ri-am tu-am. Dó-mi-ne

De-us, Rex cœ-lé-stis, De-us Pa-ter o-mní-po-tens.

I choras.

Dó - mi - ne Fí - li u - ni - gé - ni - te Je - su Chri - ste.

II choras.

Dó - mi - ne De - us A - gnus De - i, Fí - li - us Pa - tris.

I choras.

Qui tol - lis pec - cá - ta mun - di, mi - se - ré - re no - bis

II choras.

Qui tol-lis pec-ca-ta mun-di, sú-sci-pe de-pre-ca-ti-ó-nem no-stram.

I ir II choras.

Qui se-des ad déx - te-ram Pa - tris, mi - se - ré - re no - bis.

I choras. II choras.

Quó-ni - am tu so - lus san - ctus. Tu so - lus Dó - mi - nus.

I choras. II choras.

Tu so-lus Al-tís - si-mus, Je-su Chri-ste. Cum San-cto Spí-ri-tu,

I ir II choras.

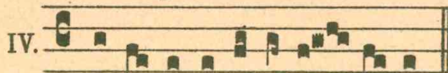
in gló - ri - a De - i Pa - tris. A - - men.

Gloria melodijos paprastai laikosi vidurio tarp skiemeninių ir melizminių giedojimų ir susidaro iš nedaug mažų motyvų. Jos reikalauja lengvios, gyvos ritmiškos slinkties.

115 §. Neišgalint visą Gloria pagiedoti, reikia kiekvienas antras sakinys recituoti; tačiau tie sakiniai, kurie sulig apeigomis reikalauja galvos palenkimo, kaip antai: Adoramus te; Gratias agimus tibi; Domine Fili unigenite Jesu Christe; suscipe deprecationem nostram; Tu solus Altissimus Jesu Christe; reikia būtinai giedoti.

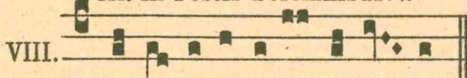
116 §. Įvairių Gloria melodijų intonacijos, pažymėtos mišių knygosė (Missale Romanum) yra:

I. Tempore Paschali.

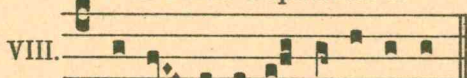
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

III. In Festis Solemnibus. 2.

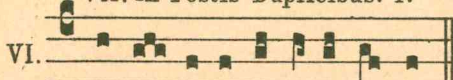
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

V. In Festis Duplicibus. 2.

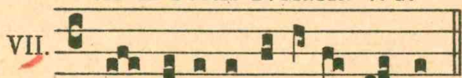
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

VII. In Festis Duplicibus. 4.

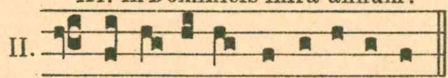
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

IX. In Festis B. Mariæ V. 1.

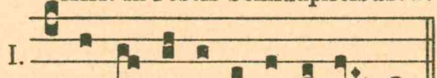
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

XI. In Dominicis infra annum.

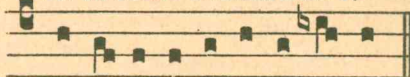
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

XIII. In Festis Semiduplicibus. 2.

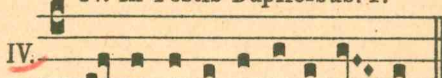
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

II. In Festis Solemnibus. 1.

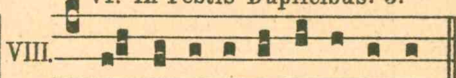
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

IV. In Festis Duplicibus. 1.

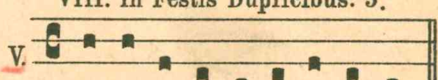
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

VI. In Festis Duplicibus. 3.

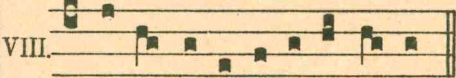
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

VIII. In Festis Duplicibus. 5.

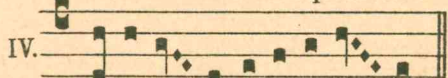
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

X. In Festis B. Mariæ V. 2.

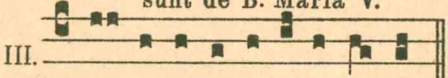
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

XII. In Festis Semiduplicibus. 1.

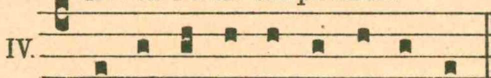
Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

XIV. Infra Octavas quæ non sunt de B. Maria V.

Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

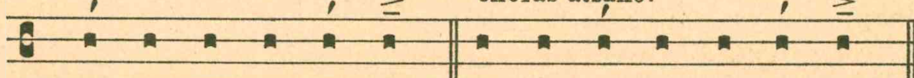
XV. In Festis Simplicibus.

Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.

4. Oratio.

117 §. Chorui ištisą Gloria pagiedojus, kunigas gieda: Choras atsako:

Dó-mi-nus vo-bís-cum. Et cum spí-ri-tu tu-o.

Labai svarbi bažnytinės dievmeldystės (officium) dalis yra *oratio* (malda), kuri paprastai išreiškia švenčiamosios šventės mintis arba kokią nors svarbią idėją, ir kuria sv. Bažnyčia maldauja tikintiems reikalingų malonių.

Oratio prasideda paraginimu „oremus“ (melskimės), ir skirstoma į tris dalis, būtent: *a)* invocatio (atsišaukimą), *b) petitio* (prašymą) ir *c) conclusio* (pabaigą), kuri esti arba ilga (longa), arba trumpa (brevis), pavyzdžiui:

Invocatio.

Orémus. Deus, qui corda fidélium sancti Spíritus illustratióne docuísti:

Petitio.

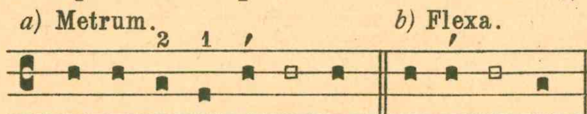
da nobis in eódem Spíritu recta sápere, et de ejus semper consolatióne gaudére.

Conclusio.

Per Dóminum nostrum Jesum Christum fílium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitáte ejúsdem Spíritus sancti Deus, per ómnia sæcula sæculórum. ℟. Amen.

Maldai (oratio) giedoti nustatytas dvejopas būdas: *a) tonus festivus, solemnis* (iškilmingas) ir *b) tonus ferialis* (paprastas, šiokių dienų).

118 §. Tonus festivus, solemnis turi dvi atmaini: vidurinę kadencę (metrum), prasidedančią dviem skiemenim pirm paskutinio akcento; ir paprastą balso nuleidimą pustoniu ties paskutiniu skiemeniu (flexa), kaip antai:

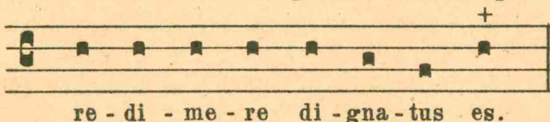

Šios atmainos pritaikomos šiuo būdu: metrum giedamas invokacijos gale, kuris paprastai pažymėtas dvitaškiu. Flexa dedama po peticijos pirmutinių žodžių, kurie daugiausia esti: concedo, præsta, quæsumus, concede propitius, famulis tuis ir t.t.; ši vieta paprastai pažymima kableliu arba kabliataškiu. Kiti visi žodžiai giedama recitacijai nustatytomis taisyklėmis (žiūr. 40 §) ištisai vienu tonu (tono recto), pavyzdžiui:

et de e - jus sem - per con - so - la - ti - ó - ne gau - dé - re.

Jeigu peticija trumpa, tai flexa praleidžiama. Dėliai šalutinių skiemenų reikia pasielgti taip, kaip kad ir psalmių giedojime (žiūr. 80 §), o vienaskiemeniams žodžiams metrum pritaikoma šitaip:

re - di - me - re di - gna - tus es.

Pabaigoje (conclusio) taip pat vartojama po vieną sykį metrum ir flexa, tačiau adverniška tvarka: pirmiausia ties žodžiu „tuum“ flexa, o paskui ties „sancti Deus“ metrum, kaip antai:

Flexa.

Per Dó - mi - num no-strum Je - sum Chri-stum Fí - li - um tu - um,

qui te-cum vi - vit et re-gnat in u - ni - tá - te e - jús-dem Spí - ri - tus

Metrum. *ritard.* Choras:

2 1

San-cti De - us: per ó - mni - a sǽ - cu - la sæ - cu - ló - rum. A - men.

Nesant konkluzijoje žodžiams „Filium tuum“ flexa praleidžiama, telieka metrum ties žodžiais „Sancti Deus.“

119 §. Tonus festivus, solemnis vartojamas in festis duplicibus ne tiktai mišiose, bet ir aušrinėje (Matutinum, Laudes) ir mišparuose; in festis semiduplicibus—mišiose ir tik mišparuose.

120 §. Tonus ferialis neturi nejokių tono atmainų t. y. visos oracijos dalys giedamos ištisai vienu tonu (tono recto), darant recitacijos taisyklėmis atatinkamose vietose pauzes ir pratęsimus *(ritardando)*.

Aukščiau minėtas šventes ir pamaldos išimant, šis būdas vartojamas in feriis et simplicibus, jeigu oracija esti su ilga pabaiga (conclusio longa), taip pat in officio defunctorum (nors ir ritu duplici), ir mišiose už mirusius ir kuomet pirm oracijos giedama „flectamus genua.“

121 §. Jeigu oracija baigiasi trumpa pabaiga (conclusio brevis), kaip antai: Per Christum Dominum nostrum, arba Qui vivis (vivit) et regnas (regnat) in sæcula sæculorum, tai peticijos ir konkluzijos gale balsas nuleidžiama maža terce; visa gi ištisa oracija giedama vienu tonu (tono recto), pavyzdžiui:

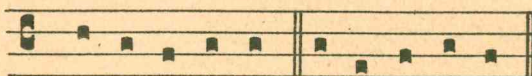
...... ha - bi - tán - tes in hoc ha - bi - tá - cu - lo.

Per Chri - stum Do - mi - num no - strum. A - men.

Jeigu daugiau oracijų po viena kitos eina, tai tercių kadencės daromos tik baigiant paskutinę oraciją.

Šis giedojimo būdas vartojamas oracijose: po Asperges, Vidi aquam ir litanijų; žvakes, pelenus ir palmes šventinant; po didžiųjų šv. Marijos P. antifonų; palaiminime Švenčiausiuoju Sakramentu ir pamaldose už mirusius.

122 §. Didžiajame Penktadienyje giedama daugiau maldų su panašia į prefatio ferialis įžanga, kuriai vartojama šios kadencės:

būtent; pirmoji mažesniems teksto paskirstymams, o antroji pabaigai.

Po „flectamus genua“ ir „levate“ eina malda, kuri giedama vienu tonu (tono recto) be jokios atmainos. Pavyzdžiui:

O - ré - mus, di - le - ctís - si - mi no - bis, pro Ec - clé - si - a

san - cta De - i: ut e - am De - us et Dó - mi - nus no - ster

pa - ci - fi - ci - cá - re, a - du - ná - re, et cu - stodí - re di - gné - tur

to - to or - be ter - rá - rum sub - jí - ci - ens..... glo - ri - fi -

Kunigas.

cá - re De - um Pa - trem o - mni - po - tén - tem. O - ré - mus.

Diakonas. Subdiakonas. Kunigas.

Fle - ctá - mus gé - nu - a. ℟. Le - vá - te. O - mní - po - tens sem - pi -

Choras. Kunigas.

tér - ne De - us *i.t.t.* A - men O - re - mus *i.t.t.*

5. Epistola.

123 §. Po oracijų eina Epistola arba Lectio, kurią gieda subdiakonas, o jam nesant, kunigas.

Epistola giedama rimtai, iškilmingai vienu tonu. Klaustuku pažymėti sakiniai privaloma giedoti šiuo būdu: keli skiemenys pirm paskutinio žodžio akcento – geriausia po paskutinio kablelio – reikia nuleisti pustoniu, o trečiasis skiemuo nuo galo – tonu; toliau, pirmpaskutinis skiemuo vienu tonu, o paskutinis pustoniniu podatus'u privalo grįžti atgal į recitacijos toną, pavyzdžiui:

Fi - li - us me - us es tu: e - go hó - di - e gé - nu - i te?
Trumpi klausimai: Quam ob rem?
Sed quid?
Quæ?

Nuobodumui išvengti, reikia čia taip pat, kaip kad ir kituose pana - šiuose giedojimuose, uoliai pritaikinti 40 § nurodytos recitacijai taisyklės:

Lé - cti - o li - bri Sa - pi - én - ti - æ. Be - a - tus vir qui

in - véntus est si - ne má - cu - la, et qui post au - rum non

á - bi - it, nec spe - rá - vit in pe - cú - ni - a et the - sáu - ris.

Quis est hic, et lau - da - bi - mus e - um? fe - cit e - nim....

ritard.

e - nar - rá - bit o - mnis ec - clé - si - a san - ctó - rum.

124 §. Pranašystės (prophetiæ) giedamos taip, kaip kad ir Officium Divinum lekcijos, apie kurias toliau bus kalbama. Jų pabaiga esti, kaip kad ir lekcijų, kurios nebaigiamos žodžiais „Tu autem Domine"; tačiau, jeigu pranašystės pabaiga turi sąryšį su giedojimu, po jos einančiuoju, kaip antai: 4tosios pranašystės Didžiajame Šeštadienyje, tai ji giedama paprastu balso pratęsimu.

6. Graduale.

125 §. Kunigui arba subdiakonui epistolą pabaigus, choras gieda *graduale* šiuo būdu:

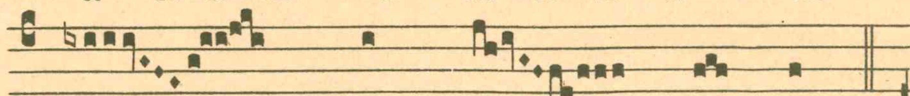
Vienas arba du giedoriu. Choras.

V. Pro - pter ve - ri - tá - tem, * et man - su - e - tú - di - nem,

et ju - stí - ti - - - - am:

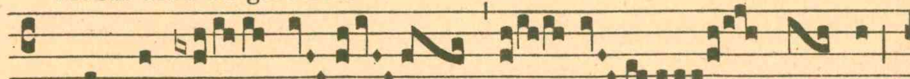

et de - dú - cet te mi - ra - bi - li - ter

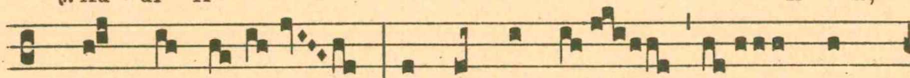

dex - - - te - ra tu - a.

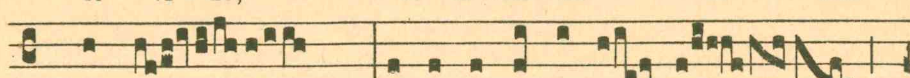
Vienas arba du giedoriu.

℣. Au - di fi - - - - - - - li - a,

et vi - de, et in - cli - na au - - rem

tu - am: qui - a con - cu - pí - vit rex *

Choras.

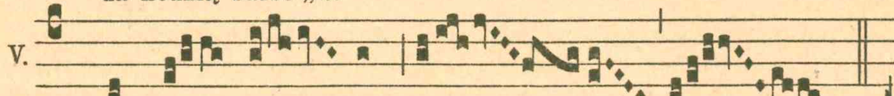
spe - - ci - em tu - am.

a) Alleluja.

126 §. Pabaigus graduale — išimant laiką nuo Dominica in Septuagesima lig Velykų — tuojaus giedama trys „*Alleluja*" su ℣. ir *neuma* (jubilus) kaip antai:

Du giedorių pirmą kartą, paskui choras atkartoja ir toliau gieda neumą balse „*a*."

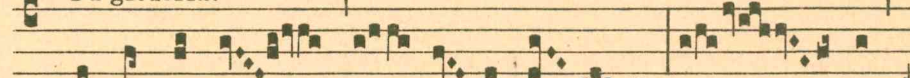
V.

Al - le - lu - ia. * *ij*

Al - le - lú - ia - a . . . .

Du giedoriu:

℣. As-súm-pta est Ma - rí - a in cœ - lum: gau - - dent

Choras.

ex - ér - ci - tus * An-ge - ló - - rum.

Galop du giedoriu pragysta trečią kartą Alleluja, kaip kad ir pradžioje, o choras gieda nuo * tiktai neumą balse „*a*."

Nuo Dominica in Albis lig Šv. Trejybės šventei gradualo nėra, o giedama tiktai du ℣. su keturiais Alleluja taip, kaip aukščiau pažymėta. Sekvencei užimant antrojo ℣. vietą, ketvirtasis Alleluja giedama jos pabaigoje.

127 §. Alleluja yra Responsorium panašios į gradualą lyties. Jis susideda iš ebraiško žodžio „Alleluja"– garbinkit Dievą– ir ilgos džiaugsmingos melodijos be teksto, vadinamosios „jubilus, jubilatio"– džiaugsmo šauksmas– arba neumos, kurios natų daugybė nėra be reikšmės ir tikslo sudėstyta. Pasak šv. Augustino (Sermo de temporibus 244, 252, 554, 255) žodis „Alleluja" turįs dangiškų linksmybių prasmės, del to ir velykinis laikas esąs Alleluja giedojimui atatinkamiausis; be teksto giedamas „jubilus" reiškiąs, jog neapribotų džiaugsmų pilna širdis jų žodžiais pareikšti negalinti.

b) Tractus.

128 §. Nuo Dominica in Septuagesima lig Velykų, kaikuriomis atgailos dienomis ir mišiose už mirusius vietoje „Alleluja" giedama *tractus*, susidedąs iš daugiau psalmių eilučių arba ir visos psalmės, kuri be įterptų antifonų giedama be pertraukos (tractim).

Tractus'o eilutės galima giedoti dviem choram arba giedoriams ir chorui pasikeičiant, tačiau gale nuo * turi visas choras susijungti. Jis galima ir recituoti arba kuriuo nors psalmių tonu giedoti.

c) Sequentia.

129 §. Kai kuriomis šventėmis po „Alleluja" eina *Sequentia*, kuri jo muzikines mintis toliau išplėtoja. Ji susideda iš daugiau posmų, giedamų dviem choram pasikeičiant.

130 §. Iš daugybės viduramžiais sudėstytų sekvencių šiais laikais vartojamos tiktai šiosios:

a) Velykų sekvencė *Victimæ paschali*, kurioje dramatiškai apsakyta Viešpaties iš numirusių prisikėlimas. Josios graži melodija, išreiškianti įsitikėjimą pergalėjimu, reikia rimtai bet ir gyviai išpildyti.

b) Sekminių sekvencė *Veni Sancte Spiritus*, kurioje, savo silpnybes pažįstąs žmogus, nuoširdžiais žodžiais ir jausminga melodija maldauja septyneriopių Šv. Dvasios dovanų.

Josios akcentuotieji skiemenys nereikia pratęsti, nes tuo būdu susidarytų paprastas $^6/_8$ taktas.

c) Dievo Kuno sekvencė *Lauda Sion* kilniais žodžiais ir melodija išaiškina Švenčiausiojo Sakramento paslaptį ir baigiasi nuoširdžia malda į Dieviškąjį Piemenį, savo aveles savuoju kūnu penantįjį.

Giedant reikia daboti, kad kai kuriose vietose, kaip antai: „in hymnis et canticis" prieš *f* neįsiskverbtų ♯.

d) Sekvencė *Stabat Mater* išreiškia jausmingą Sopulingosios Sv. Motinos pasigailėjimą ir maldavimą, kad Jos užtarimu išganymo vaisių atsiektumėm.

Įsidėmėtina teksto turinio su melodija susiliejimas.

e) Mišiose už mirusius tuojau po tractus giedama sekvencė *Dies iræ*. Gyvu pasakojimu čia išvaizdinama pastarasis pasaulio teismas, kurį apdūmodama, zmogaus siela su didžiausiu nusižeminimu, bet ir su viltimi, maldauja Išganytoją sau ir visiems mirusiems pasigailėjimo.

131 §. Sulig S. R. Congr. nusprendimais sekvencės reikia be sutrumpinimo giedoti arba bent recituoti. Dėliai Dies iræ įsakyta Decr. S.R.Congr. 1896 Junii 30 d. No. 5; 1847 Sept. 11 d. No 2959 (5118), jog giedotinėse mišiose už mirusius Dies iræ negalima praleisti ir visi šios sekvencės maldingo turinio posmai reikia giedoti– kiti galima recituoti.

132 §. Altsižvelgiant į muzikinį sekvencių vertę, gražybę ir jų nesunkų išpildymų, nes jų melodijos daugiausia yra skiemeninės, nereikėtų recitavimu naudotis, labiausiai, kad geras taisyklingas ilgesnių sekvencių giedojimas nedaug laiko reikalauja, kaip antai Dies iræ – apie penketą minučių.

Tačiau melizminiuose gradualo ir Alleluja giedojimuose silpnesniams chorams patariama recituoti; bet ir čionai reikėtų bent Alleluja su neuma (jubilus) giedoti – prisiruošimo vargas muzikiniu atžvilgiu gausiai apsimokėtų.

7. Evangelium.

133 §. Chorui gradualą pabaigus, diakonas arba jam nesant, kunigas giedą evangeliją vienu tonu, kaip kad ir epistolą, su šiomis atmainomis:

a) sakinio pabaigoje ketvirtame skiemenyje pirm taško reikia balsas nuleisti maža terce;

b) klaustuku pažymėtuose sakiniuose daroma paprasta melodinė kadencė, kaip kad ir epistolą giedant;

c) baigiant evangeliją giedama ties pirm paskutiniu akcentu quilisma la si ut, o pabaigoje daroma balso pratęsimas, pavyzdziui:

Dó - mi - nus vo - bís - cum. ℟. Et cum Spí - ri - tu tu - o.

4 3 2 1

Se-quén-ti - a san-cti E - van - gé - li - i se-cún-dum Mat-thǽ-um.
se - cún-dum Lu-cam.

℟. Gló - ri - a ti - bi Dó - mi - ne. In il - lo tem - po - re:

Di-xit Je-sus di - scí - pu - lis su - is: vos e - stis sal ter-ræ.

Quod si sal e - va - nú - e - rit, in quo sa - li - é - tur?

Ad ni - hi - lum va - let ...con-cul - cé - tur ab ho - mí - ni - bus.

ritard.

..... hic ma-gnus vo - cá - bi - tur in ré - gno cœ - ló - rum.

8. Credo.

134 §. Po evangelijos kunigas pragysta „Credo in unum Deum," choras gi, intonacijos žodžių neatkartodamas, gieda „Patrem omnipotentem" ir taip toliau nieko nepraleisdamas lig galo. Cerem. Episcop. nustatymais (Lib. I cap. 28, 10 §) Credo negalima recituoti, bet choras privalo jį ištisai giedoti.

Gradualo knygose randame keturias Credo melodijas, kurioms intonuoti tėra dvi melodiji, būtent:

I, II ir IV mel. III mel.

Cre - do in u - num De - um. Cre - do in u - num De - um.

Panašiai kaip kad ir psalmių tonai, jos yra neišsiplėtojusios, skiemeninės; jos visai pritinka šitam mūsų tikėjimo išpažinimui, kuriame visi sakiniai lygios vertės. Del to Credo privaloma giedoti dėkinga, vaikiškai Dievui atsidavusia širdimi. Dėliai lengvų melodijų Credo galėtų tapti ir liaudies giedojimu.

„Et incarnatus" giedoti lėčiau bei tykiau yra gana geistinas būdas. Tuomet „Crucifixus" reikia vėliak pirmuoju, gyvesniu ritmu giedoti. Ritmiškai taisyklingai išpildytas Credo reikalauja tik apie ketvertą minučių laiko.

9. Offertorium.

135 §. Chorui ištisą Credo pabaigus, pradedama *offertorium* šiuo būdu:

Kunigas: Choras: Kunigas:

Dó-mi-nus vo-bís-cum. ℟. Et cum Spí-ri-tu tu-o. O-ré-mus.

Toliau du arba keturi giedoriai pragysta šventei atatinkantį offertorium, choras gi nuo * gieda lig galo, pavyzdžiui:

2 arba 4 giedoriai. Choras.

Offert. VIII.

As-súm - pta est * Ma - rí - a in cœ - - - - - - lum: gau - - dent An- ge - li, col - lau - dán - - tes be - ne - dí - - - cunt Dó - - - mi-num, al - le - - - lú - ja.

Kaip matome offertorium yra turtingai sudėstyta antifona. Jų melodijos skiriasi nuo kai kurių gradualų tuomi, kad jos komponuotos ne tipiškomis pagrindinėmis lytimis, bet beveik visuomet originališkai. Turtingos graduało melodijos reikalauja gyvos slinkties, offertorium– gi lėtesnės ritmikos. Offertorium melodijos atsižymi melizmų daugybe, drąsiomis tonų kryptimis, del to jos daugiau dera mažesniam chorui, negu dideliam.

136 §. Atgiedojęs atatinkantį šventei offertorium, choras gali, jeigu laiko lieka, giedoti kurį nors iš officium paimtą arba šventei atsakantį motetą liturgine, lotiniška kalba (S. R. Congr. 1862. 22 Mart. 3113 (5321)).

137 §. Velykų laike offertorium'o gale prikergiama atatinkančios tonų rūsiės Alleluja.

10. Præfatio.

138 §. Po offertorium eina *præfatio*. Ji turi dvejopą giedojimo būdą: *iškilmingą* (cantus solemnis, festivus) ir *paprastą*, kasdienį (cantus ferialis), kuris tevartojama mišiose de feria ir už mirusius; kitomis gi dienomis, net ir in semiduplicibus, giedama visuomet pirmuoju iškilmingu (cantu solemni) būdu.

Be to, mišių knygų priedelyje randama *tonus solemnior ad libitum* t.y. iškilmingesnis neįsakytas tonas.

139 §. Prefacijos melodijos yra psalmių tonų būdu sustatytos. Iskilmingosios melodijos sudėtis yra: trumpa intonacija, vidurinė kadencė su dviem akcentais, ir galutinė kadencė, prasidedanti trimis skiemenimis pirm paskutinio akcento, kaip antai:

intonacija: vidurinė kadencė: galutinė kadencė:

Ve-re dígnum. et | sa - lu - | tá - re. per Christum Dó-minum | no - strum.
nos ti-bi......... | gráti-as | á-ge-re. æ - | quá-li-tas.

Paprastųjų prefacijos melodijų (cantus ferialis) vidurinė ir galutinė kadencė prasideda dviem skiemenim pirm paskutiniojo akcento, kaip antai:

intonacija: vidurinė kadencė: galutinė kadencė:

Ve-re di-gnum. et sa-lu- | tá - re. per Christum Dó-minum | no - strum.
nos ti-bi grá-ti-as | á-ge-re. e-xul-ta-ti-ó-ne con | -cé-le-brant.

140 §. Prefacijos melodijos, nors ir susideda iš nedaug ir prastų melodinių lyčių, yra suaugusios jausmų vienetoje su kilniais bei iškilmingais teksto išreiškimais.

Svarbesniosioms mišių maldoms priklauso ir prefacija. Jos giedojimui geriausiai pritinka rimtas tonas ir neskubi, labiausiai paprastose melodijose, ritmiška slinktis. Nereikalingos pauzės yra vengtinos ir reikia stengtis, kad teksto deklamacija būtų graži, kilni bei maldingų jausmų.

141 §. Tiekiamiais pavyzdžiais išrodama bent stambesnės prefacijas giedant daromos klaidos dėliai tonų laipsnių ir ritmikos:

Klaidingai: gerai: klaidingai: gerai:

Per ó-mni-a. Per ó-mni-a. Et í - de-o. Et í - de-o.

klaidingai: gerai:

Per ó - mni - a sæ - cu - la sæ - cu - lo - rum. Per ó-mni-a sæ-cu-

klaidingai: gerai:

la sæ-cu-ló-rum. Sur - sum cor - da. Sur - sum cor - da.

klaidingai:

Ve - re di-gnum et ju-stum est æ-quum et sa - lu - ta - re

gerai:

Ve - re di-gnum et ju-stum est æ-quum et sa - lu - tá - re.

klaidingai: gerai:

cœ - li cœ - lo - rúm - que, cœ - li cœ - lo - rúm - que.

Juo arčiau švenčiausiųjų paslapčių, juo svarbesnis privalo būti šis šventas giedojimas, juoba reikalingesnis jo rimtumas. Nerasime graudingesnių, malonesnių ir maldingumą geriau žadinančių giedojimų, už šias prastas, bet sielą giliai judinančias melodijas. Del to ir reikėtų šios, tartum, dangiškos melodijos taisyklingai išmokti ir akyvaizdoje Aukščiausiojo Sosto, Naujojo Įstatymo „Sancta sanctorum" šventu maldingumu giedoti.

142 §. Atskiriems bažnytiniams laikams ir šventėms yra paskirtos atatinkamos prefacijos. Pavyzdžiui tiekiama iškilmingoji Šv. Trejybės prefacija — præfatio solemnis de SS. Trinitate — ir paprastoji — præfatio communis in cantu feriali.

Per ó - mni - a sæ - cu - la sæ - cu - lo - rum. ℟. A - men.

℣. Dó - mi - nus vo - bís - cum. ℟. Et cum Spí - ri - tu tu - o.

℣. Sur - sum corda. ℟. Ha-bé-mus ad Dó-mi-num. ℣. Grá-ti - as a - gá - mus

Dó - mi - no De - o no - stro. ℟. Di - gnum et ju - stum est.

Ve - re di- gnum et ju - stum est, æ - quum et sa - lu - tá - re,

nos ti - bi sem-per et u - bi - que grá - ti - as á - ge - re:

Dó - mi - ne san-cto Pa - ter o - mní - po-tens, æ - tér - ne De - us:

Qui cum u - ni - gé - ni - to Fí - li - o tu - o, et Spí - ri -

tu San - cto, u - nus es De - us, u - nus es Dó - mi - nus:

non in u - ní - us sin - gu - la - ri - tá - te per - só - næ,

sed in u - ní - us Tri - ni - tá - te sub-stán - ti - æ. Quod e -

nim de tu - a gló - ri - a, re - ve - lán - te te, cré - di - mus,

hoc de Fí - li - o tu - o, hoc de Spí - ri - tu San - cto,

si - ne dif - fe - rén - ti - a dis - cre - ti - ó - nis sen - tí - mus.

Ut in con - fes - si - ó - ne ve - ræ sem - pi - ter - né - que

De - i - tá - tis, et in per - só - nis pro - prí - e - tas,

et in es - sén - ti - a ú - ni - tas, et in ma - je - stá - te

a - do - ré - tur æ - quá - li - tas. Quam laudant An - ge - li at - que

Arch - án - ge - li, Ché - ru - bim quo - que ac Sé - ra - phim: qui non

ces - sant cla - má - re quo - tí - di - e, u - na vo - ce di - cén - tes.

Præfatio communis in cantu feriali.

Per ó - mni - a sǽ - cu - la sæ - cu - ló - rum. ℟. A - men.

℣. Dó - mi - nus vo - bís - cum. ℟. Et cum Spí - ri - tu tu - o.

℣. Sur - sum cor - da. ℟. Ha - bé - mus ad Dó - mi - num. ℣. Gra - ti - as

a - gá - mus Dó - mi - no De - o no - stro. ℟. Dí - gnum et ju - stum est.

Ve - re di - gnum et ju - stum est, ǽ - quum et sa - lu - tá - re,

nos ti - bi sem - per, et u - bí - que grá - ti - as á - ge - re:

Dó - mi - ne san-cte, Pa-ter o -mní - po-tens, æ - tér - ne De - us:

per Christum Dó-mi-num no-strum. Per quem ma-je - stá - tem tu - am

lau- dant An - ge - li, a - dó - rant Do - mi - na - ti - ó - nes,

tre-munt Po - to - stá - tes. Cœ - li cœ - lo-rúm-que Vir - tú - tes,

ac be - a - ta Sé - ra - phim, só - ci - a ex - ul - ta -

ti - ó - ne con-cé - le-brant. Cum qui - bus et no-stras vo - ces,

ut ad - mit - ti jú - be - as de - pre - cá - mur,

súp - pli - ci con - fes - si - ó - ne di - cén - tes.

11. Sanctus ir Benedictus.

143 §. Kunigui prefaciją giedoti pabaigus, choras tuojau pradeda *Sanctus*. Yra tai prefacijos tolesnė tąsa ir pabaiga sulig žodžių „sine fine dicentes" prasme. Net ir kai kurių Sanctus melodijų sudėtis ankštai jungiasi su prefacijos melodija, kaip antai: senovinių mišių de feria ir in duplicibus. Sanctus melodijos yra taip sudėstytos, jog dažniausiai prie „pleni sunt cœli" esti melodijų aukščiausis laipsniavimas.

Pavyzdžiui imame Sanctus iš mišių in festis B. Mariæ V. V (cum jubilo).

Giedoriai. Choras.

V. San - ctus,* San - ctus, San - ctus Dó-mi-nus De - us

I choras.

Sá - ba - oth. Ple - ni sunt cœ - li et ter - ra

II arba visas chora.

gló - ri - a tu - a. Ho - sán - na in ex - cél - sis.

144 §. Kunigui Švenciausiąjį Sakramentą pakeliant, choras tyli. Cær. Episcop. Lib. II cap. VIII, 70-71 įsakyta, kad kunigas Švenčiausiojo pakelimą turi pradėti chorui Sanctus pabaigus, ir tuo laiku galima vargonais tyliai, rimtai grojinti. Tačiau geriausiai būtų, kad šią iškilmingiausiąją šv. Mišių valandą ir vargonų balsai tylėtų, kaip kad ir mūsų ir kituose kraštuose daroma.

Nors ir Benedictus graduało knygose žymimas betarpiškai po Sanctus, kaip kad ir kunigas prefaciją baigęs jį kalba, tačiau sulig S.R.Congr. 1909 m. gruodzio 16 d. paaiškinimais reikia jis giedoti tuojaus po Švenčiausiojo Sakramento pakėlimo.

Pavyzdžiui imame Benedictus iš aukščiau minėtų mišių:

I choras.

Be - ne-dí-ctus qui ve - nit in nó - mi - ne Dó - mi - ni.

I ir II chorai.

Ho - - - san - na in ex - cél - - sis.

Šie kilnus, konsekracijos valandai arčiausiai esantieji giedojimai, kuriais choras giedodamas savo Išganytoją sveikina bei garbina, privaloma išpildyti su gyvu tikėjimu ir karštos, šventos meilės dvasia.

12. Pater noster.

145 §. Pater noster melodijos sudėstymas yra panašus į prefacijos, tiktai daug laisvesnis, nes ištisai komponuotas. Geram išpildymui pravers atsiminti tai, kas apie recitaciją ir prefacijos giedojimą pasakyta.

Lygiai kaip prefacija, taip ir Pater noster giedama iškilmingu (tono solemni) ir paprastu (tono feriali) būdu, kuris vartojamas apie prefaciją kalbant pažymėtomis apeigų taisyklėmis.

Tonus solemnis.

Tonus ferialis.

Præ - cé - ptis sa - lu - tá - ri - bus mó - ni - ti, et di - ví - na

in - sti - tu - ti - ó - ne for - má - ti au - dé - mus dí - ce - re.

Pa - ter no - ster, qui es in cœ - lis: San-cti - fi - cé - tur

no - men tu - um: Ad - vé - ni - at re - gnum tu - um: Fi - at vo -

lún - tas tu - a, sic - ut in cœ - lo et in ter - ra.

Pa - nem no - strum quo - ti - di - á - num da no - bis hó - di - e:

Et di - mít - te no - bis dé - bi - ta no - stra, sic - ut et nos di - mít -

ti - mus de - bi - tó - ri - bus no - stris. Et ne nos in - dú - cas

in ten - ta - ti - ó - nem. ℟. Sed lí - be - ra nos a ma - lo.

146 §. Tykiai atkalbėjęs po Pater noster paskirtas maldas, kunigas gieda:

Per ó - mni - a sǽ - cu - la sæ - cu - ló - rum. ℟. A - men.

Pax Dó - mi - ni sit sem - per vo - bís - cum. ℟. Et cum Spi - ri - tu tu - o.

13. Agnus Dei.

147 §. Tuojau po „pax Domini" choras gieda *Agnus Dei*, kuris atkartojamas dvejopu būdu, būtent: kiekvieną Agnus Dei pragysta du arba keturi giedoriai lig * toliau gieda visas choras; arba šie trys sakiniai giedama dviejų chorų pakaitomis ir pabaigoje abiem choram susijungus „dona nobis pacem", o mišiose už mirusius „sempiternam". Pavyzdžiui imame Agnus Dei iš minėtų misių in festis B. Mariæ V. I. (cum jubilo):

Giedoriai, arba I choras iki || Visas choras.

V

A - gnus De - i, * qui tol - lis

pec - cá - ta mun - di: mi - se - ré - re no - bis.

Giedoriai, arba II choras iki || Visas choras.

A - gnus De - i, * qui tol - lis pec - cá -

ta mun - di: mi - se - ré - re no - bis.

Giedoriai, arba I choras iki dona. Visas choras.

A - gnus De - i, * qui tol - lis

Visas choras.

pec - cá - ta mun - di: do - na no - bis pa - cem.

Šių giedojimų tekstas ir melodijos reikalaute reikalauja nuoširdaus maldingumo ir kai kada gyvesnės ritmikos.

14. Communio.

148 § Kunigui Švenčiausiąjį Kraują priėmus, du arba keturi giedoriai intonuoja šventei atatinkančią *Communio*, kurią choras gieda lig galo, kaip antai:

Giedoriai. Choras.

VIII

O - pti-mam par - tem * e - lé - git si - bi Ma - rí - a,

Communio giedojimas yra labai senas. Apaštalų įstatymai (Constitutiones Apostolorum) įsako, šv. Komuniją liaudžiai dalinant, giedoti 33 psalmę, arba jos vieną eilutę: „Gustate et videte quoniam suavis est Dominus“. Dabar jos tekstas yra trumpas, susidedąs iš vieno arba dviejų sakinių. Jų melodijos savo lytimi ir išsireiškimu, atsižyminčiu dramatišku gyvumu, priklauso įvairiausioms visame graduale ir geriausiai tinka melodinėms studijoms.

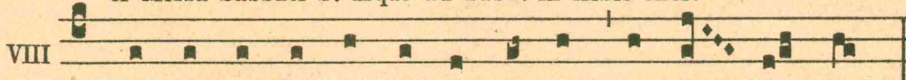
15. Postcommunio.

149 §. Toliau po komunijos eina tokia pat tvarka, kaip kad ir po Gloria, viena arba daugiau maldų, kurios vadinama *Postcommunio*. Maldas pabaigęs, kunigas gieda „Dóminus vobíscum“, choras atsako „Et cum Spíritu tuo“ ir tuojau diakonas, jam nesant pats kunigas — „Ite missa est“ arba „Benedicamus Domino“ o mišiose už mirusius „Requiescant in pace“.

Šių giedojimo melodijos pažymėtos mišių knygose, taip pat ir graduale (Ordinarium Missæ) kiekvienos choralinės mišios pabaigoje. Jos dažniausiai atatinka Kyrie melodijas. Čia tiekiama kai kurios svarbesnės:

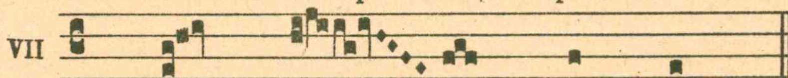
Tempore paschali.

A Missa Sabbati S. usque ad Sabb. in Albis incl.

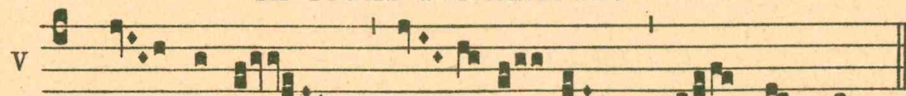

I - te, mis - sa est, al - le - lú - ja, al - le - lú - ja.
De - o grá - ti - as, al - le - lú - ja, al - le - lú - ja.

Ab Octava Paschæ ad usque Sabb. IV temp. Pentecost. incl.

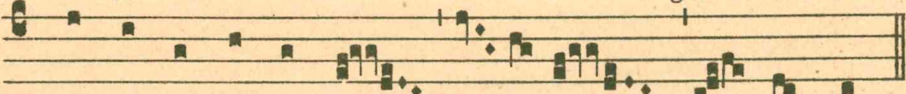

I - te, mis - sa est.
De - o grá - ti - as.

In festis solemnibus.

I - te, mis - sa est.
De - o grá - ti - as.

Be - ne - di - cá - mus Dó - - - - mi - no.

In festis duplicibus.

I

I - te, mis - sa est.
De - o grá - ti - as.

Be - ne - di - cá - mus Dó - - - mi - no.

V

I - te, mis - sa est.
De - o grá - ti - as.

Be - ne - di - cá - mus Dó - - - mi - no.

In Festis B. Mariæ V.

I

I - te, mis-sa est. Be-ne-di-cá-mus Dó - mi-no.
De - o grá-ti - as.

In Dominicis infra annum.

I

I-te, mis - sa est. Be-ne-di-cá-mus Dó - mi-no.
De-o grá - ti - as.

In Dominicis Adventus et Quadragesimæ.

VI

Be-ne-di-cá-mus Dó - mi-no. ℟. De - o grá - ti-as.

In festis semiduplicibus.

VIII

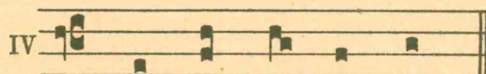
I - te, mis - sa est.
De- o grá - ti - as.

Infra Octavas quæ non sunt de B. Maria V.

VIII

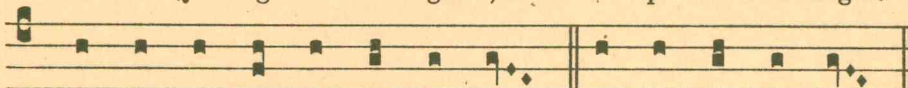
I - te, mis - sa est.
De - o grá - ti - as.

In festis simplicibus.

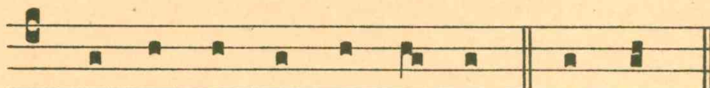

In feriis per annum.

Adventus et Quadragesimæ. In Vigiliis, feriis IV temp. et in Missa Rogat.

In Missis Defunctorum.

Šiomis melodijomis baigiama šv. Mišių giedojimai.

150 §. Neatsimainantieji mišių giedojimai yra sutvarkyti graduale sulig šventėmis. Tačiau tiktai šiokiomis dienomis (in feriis) reikia būtinai mišios de feria imti; šiaipjau galima laisvai sau tinkamos mišios, arba jų dalys pasirinkti.

Savaime suprantama, jog atsimainantieji mišių giedojimai, kaip antai: Introitus ir t.t., privaloma imti tiktai šventei atatinkami.

151 §. Patiektieji pavyzdžiai ir paaiškinimai parodo, kaip reikia šv. Bažnyčios įsakymais giedotinės mišios laikyti. Matome taip pat, jog su kunigo giedojimais ir giedotinių mišių apeigomis ankštai, organiškai jungiasi choro giedojimai, vadinasi, jie yra būtina ir nepraleidžiama šv. Mišių dalis.

Kiekvienas, pažįstąs Ordinarium Missæ gražias melodijas, turi nuliūsti atsiminęs tai, kas jų vietoje šiais laikais mūsų bažnyčiose dažnai vartojama, ir kaip niekingi esti giedojimai, kurie choralą iš jam priderančios vietos išstūmė. Nerasime kitų kompozicijų, kurios viršytų šių senų seniausių melodijų liturginę bei muzikinę vertę. Be to, jos yra taip prastos ir lengvos giedoti! Galėtumėm sakyti, jog turtingos graduālo melodijos yra sunkios, bet niekuomet Ordinarium Missæ.

Geras daugiabalsis choras dažnai esti sunku, labiausiai sodžių bažnytėlėse suorganizuoti, bet choralinis tai galima visur ir visuomet įsteigti. Vienabalsius choralo giedojimus nesunku išpildyti nei didžiam nei mažam chorui, juos pagiedos net ir vienas vargoninkas arba tam tikras giedorius. Šv. Bažnyčia negalimų dalykų nereikalauja; nustatydama giedotinių mišių apeigas, paduoda taip pat ir giedojimus, choralą, vadinasi, galimą būdą įsakymams išpildyti. Reikalinga tiktai mūsų geros valios, paklusnumo ir šalin mesti sauvališkumas.

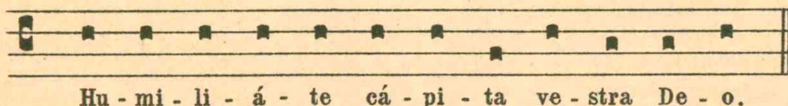
Palikime šv. Bažnyčiai – sako prelatas dr. Fr. Hettinger'as (die Liturgie der Kirche und ihre Sprache, 81 p.) – visuose dalykuose nusprendimą, o sau nuolankų, vaikišką paklusnumą. Šv. Bažnyčia yra vyresnė už jos kritikus; ji krikštijo ir išauklėjo tautas, stovėjo prie jųjų lopšio ir karsto. Jos patyrimas subrendo metšimčių audrose; jos regėjimas tolus, siekiąs nuo vieno iki antrojo žemės galo. Ji apkabino ir glaudžia prie savo krūtinės visą pasaulį ir savo rankose motinišku rūpeščiu svarsto kiekvienos sielos likimą. Ji turi Viešpaties žodį ir Jo amžiną pažadėjimą, del to ir ji gali kiekvienam puikybės prieštaravimui, kaip kad ir šv. Povilas Apaštalas, pasakyti: „puto autem quod et ego Spiritum Dei habeam."

152 §. Patogumo dėliai patiekiama čionai kai kurie giedojimai, kurie yra ankštame sąrišyje su mišių giedojimais.

153 §. Sekmadieniais prieš iškilmingąsias mišias (sumą) pirm pašlakstymo šventu vandeniu kunigas intonuoja antifoną *Asperges me* – nuo Šv. Trejybės šventės per metus lig Velykų, arba *Vidi aquam* – nuo Velykų iki Šv. Trejybės šventei:

154 §. Gavėnios mišiose de feria po pabaigtų Postcommunio maldų, pirm *Oratio super populum* diakonas, o jam nesant kunigas gieda:

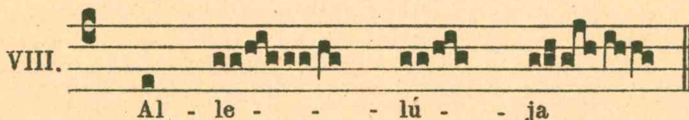

155 §. Didžiajame Penktadienyje šv. Kryžiui pagerbti, kunigas gieda tris kartus, antrą ir trečią kartą vis aukščiau intonuodamas, šią antifoną:

Įsidėmėtina, jog nuo žodžių „in quo salus" lig „Venite," kartu su kunigu gieda jam tarnaujantieji diakonas ir subdiakonas.

156 §. Didžiajame Šeštadienyje tuojau po epistolos kunigas gieda tris kartus *Alleluja*, antrą ir trečią kartą vis aukščiau intonuodamas; choras atsako tuo pačiu tonu ir melodija:

Po komunijos chorui Alleleluja ir Laudate Dominum omnes gentes ir t.t. pagiedojus, kunigas intonuoja antifona:

IX. Mišparai ir kompletai.

157 §. Kasdienė bažnytinė dievmeldystė (Officium) skirstoma į septynias dalis, vadinamąsias *horæ*– valandas, būtent: *Matutinum* (aušrinė), *Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ* (mišparai) ir *Completorium* (kompletai). Kadangi mūsų krašto parapinėse bažnyčiose daugiausia giedama mišparai ir kompletai, rečiau aušrinė (Matutinum), o kitos valandos tiktai katedrose, tai pirmiausia čionai tiekiama mišparai ir kompletai.

A. Mišparai.

158 §. Mišparų giedojimus randame *antifonalėje*, arba tam tikroje iš antifonalės mišparams ištraukoje, vadinamojoje *Vesperale*. Kiekvienos šventės mišparų tvarka pažymėta bažnytiniame kalendoriuje (rubricelėje).

159 §. Mišparai privaloma giedoti nieko nepraleidžiant taip, kaip kad juos randame brevijoriuje arba antifonalėje (S. R. Congr. Decret. No. 5834).

Nepaliečiant apeigų, vartojamų katedrose ir kolegiatose, tiekiama čia būdas mišparams giedoti parapinėse bažnyčiose.

160 §. Mišparų pradžioje kunigas, tyliai atkalbėjęs Pater... ir Ave, gieda:

Choras:

De - us in ad - ju - tó - ri - um me-um in - tén - de. ℟. Dó - mi - ne

ad ad - ju - ván - dum me fe - stí - na. Gló - ri - a Pa - tri, et Fí - li - o,

et Spi - rí - tu - i San - cto. Si - cut e - rat in prin - cí - pi - o, et nunc

et semper, et in sæ - cu - la sæ - cu - ló - rum. A - men. Al - le - lú - ja

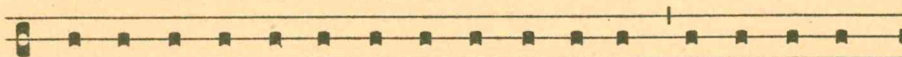
Nuo Senųjų Užgavėnių lig Velykų vietoje Alleluja giedama:

Laus ti - bi Dó - mi - ne Rex æ - tér - næ gló - ri - æ.

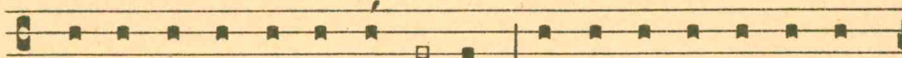
Šiuo tonu Deus in adjutorium ir t.t. giedama in duplicibus, semiduplicibus et Dominicis ad Matutinum, Laudes et Vesperas et ad Tertiam ante Missam Pontificalem. Kiti tonai, kaip antai: ferialis et solemnis, pažymėti antifonalėje.

161 §. Toliau kunigas intonuoja 1^{maja} antifoną lig *, chorui ją pagiedojus, giedorius tuojau pradeda antifonos tono rūšei atatinkančiu psalmių tonu 1^{maja} psalmę, kurią abudu choru pakaitomis gieda iki galo. Po Gloria Patri choras atkartoja ištisą antifoną, vadinasi, pradėdamas be intonavimo (žiūr 97 §). Toliau giedorius intonuoja 2^{traja} antifoną, chorui ją pagiedojus, vėliak intonuoja 2^{traja} psalmę, kurią choras gieda taip, kaip kad ir pirmąją psalmę su antifonos atkartojimu pabaigoje. Šitokiu būdu giedama visos penkios mišparų psalmės ir jų antifonos.

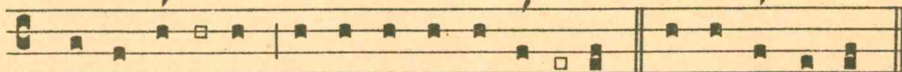
162 §. Chorui 5^{taja} antifoną atkartojus, kunigas gieda *Capitulum*, o choras pabaigoje Deo gratias, pavyzdžiui:

In di - é - bus il - lis sal - vá - bi - tur Ju - da, et I - sra - el
Flexa.

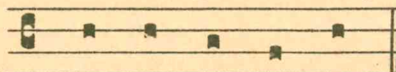

ha - bi - tá - bit con - fi - den - ter, ✝ et hoc est no-men quod vo -
Metrum. Punctum.

cábunt e - um: * Dó-mi-nus ju-stus no - ster. ℟. De - o grá - ti - as.

Zodžiams, akcentuotiems trečiame skiemenyje nuo galo, kadencėse įterpiama nauja nata. Klausimas giedama paprastai taip, kaip kad epistolos giedojime pažymėta (žiūr. 123 §), tačiau, jeigu jis yra Capitulum'o gale, tai giedama papratai punctum. Trumpesniuose tekstuose flexa praleidžiama. Atsitikus vienaskiemeniams arba ebraiškiems žodžiams pabaigoje, punctum'o melodija nesikeičia, tačiau metrum giedama šitaip:

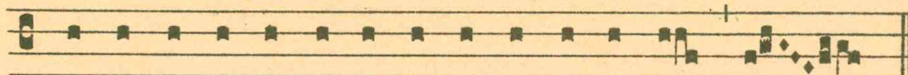

qui mit - tén - dus est.
Dó - mi - nus Ja - cob.

163 §. Kunigas intonuoja *himną*, kurio pirmąjį posma (stropha) gieda pirmasis choras, antrąjį– antrasis ir taip pakaitomis giedama visi posmai iki paskutiniojo, kurį gieda abudu choru susijungę. Galima taip pat kas antrąjį posmą recituoti, tačiau pirmasis ir paskutinysis ir tie posmai, kurie giedama atsiklaupus, kaip antai: Ave maris, Veni creatur, O crux ave, Tantum ergo, reikia visuomet giedoti.

164 §. Kai kuriomis šventėmis, rubricelei pažymint, jambo metro paskutinis himno posmas pakeičiamas Jesu tibi sit gloria ir t.t. Jeigu rubricelėje pažymėta m.t.v., tai himne Iste Confessor, vietoje „meruit beatas scandere sedes“ giedama „meruit supremos laudis honores.“

165. § Chorui himną pagiedojus, du giedoriu arba diakonas ir subdiakonas, jiems nesant, pats kunigas gieda ℣. (versus) – choras atsako ta pačia melodija; pavyzdžiui:

℣. Di - ri - gá - tur Dó - mi - ne o - rá - ti - o me - a.
℟. Sic - ut in - cén-sum in con-spé-cto tu - o.

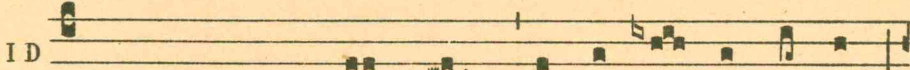
Šitokiu būdu giedama ℣. ir ℟. ne tiktai mišparuose, bet ir aušrinėje ir kitose valandose po ℟. breve. Didesnių švenčių mišparams esti labiau papuosti ℣. ir ℟. paskirti.

166 §. Po ℣. ir ℟. kunigas intonuoja antifoną, chorui ją pabaigus, vienas arba daugiau giedoriu pragysta *Magnificat* (žiūr. 89 §). Choras ją pagiedojęs, po Gloria Patri atkartoja antifoną.

Toliau kunigas gieda Dominus vobiscum ℟. Et cum Spiritu tuo ir tuojau šentei atatinkančia maldą (oratio), pabaigoje choras atsako Amen.

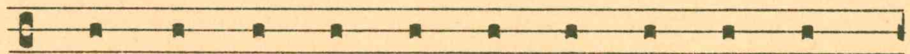
167 §. Mišparuose dažnai reikia paminėti kitos tą dieną atsitinkančios mažesnės šventės. Šis paminėjimas vadinama *commemoratio* ir daroma šiuo būdu: choras gieda menamosios šventės Magnificat antifoną, giedoriai arba diakonas ir subdiakonas, jiems nesant kunigas – ℣., o choras – ℟., galop kunigas iškilmingu tonu (tono solemni) – atatinkančią malda (oratio); pavyzdžiui: Com. S. Conf.

I D

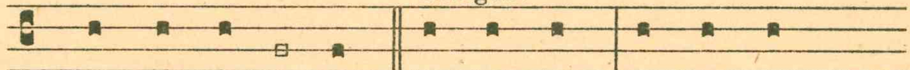
Si - mi - lá - bo e - um ✻ vi - ro sa - pi - én - ti,

qui æ - di - fi - cá - vit do - mum su - am su - pra pe - tram.

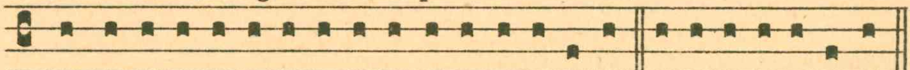
℣. A - má - vit e - um Dó - mi - nus, et or -
℟. Sto - lam gló - ri - æ in - du - it

Kunigas.

ná - vit e - um.
e - um. O - ré - mus. De - us, qui *ir t.t.*

Jeigu ℣. arba ℟. gale atsitinka vienaskiemenis arba nelinksniuojamas ebraiškas žodis, tai giedama šitaip:

℣. Fi - at mi-se-ri-cór-di - a tu - a Dó-mi-ne su-per nos. vi-tam æ-térnam. Amen.
℟. Quæ mádmodum sperá-vimus in te. Je-ru-sa-lem.

Jeigu yra tiktai viena komemoracija, tai kunigui paprastu būdu maldą pabaigus, choras atsako Amen. Esant gi daugiau komemoraeijoms, choras ir kunigas kiekvieną gieda aukščiau pažymėtu būdu, o per omnia sæcula sæculorum ℟. Amen giedama tiktai pabaigoje, vadinasi, po paskutinės maldos.

Komemoracijos pažymimos rubricelėje, kaip antai: *com. seq.* (sequentis) reiškia, jog Magnificat antifona imama iš I^muju^ sekančiosios dienos mišparų; *com. præc.* (præcedentis) – iš II^truju^ mišparų tos šventės, kurios tą dieną buvo mišios; com. Dom. sekmadienio paminėjimas; com. de Cruce – švento Kryžiaus; suffr. – visų Šventųjų ir t.t.

168 §. Po komemoracijų kunigas gieda Dominus vobiscum; chorui atsakius Et cum Spiritu tuo, giedoriai arba tarnaujantieji diakonas ir subdiakonas, jiems nesant pats kunigas iškilmingai gieda šventei atatinkantį, antifonalėje pažymėtą *Benedicamus Domino*, choras ta pačia melodija atsako *Deogratias*. Po tam kunigas žemiau nuleistu balsu gieda vienu tonu (tono recto) Fidelium animæ ir t.t. choras atsako Amen; pavyzdžiui:

In festis Solemnibus. In II Vesperis.

VI

Be - ne - di - cá - - mus Dó - mi - no. ℟. De - o

grá - ti - as. Fi - dé - li - um á - ni - mæ per mi - se - ri -

cór - di - am De - i re - qui - é - scant in pa - ce. ℟. A - men.

Atkalbėjęs tyliai Pater noster, kunigas gieda tuo pačiu tonu ir būdu, kaip kad ir Fidélium animæ ir t.t. ℣. *Dominus det nobis suam pacem*, choras atsako ℟. Et vitam æternam. Amen.

169 §. Toliau kunigas arba giedoriai intonuoja Šv. Marijos P. antifoną, kaip antai:

a) nuo šeštadienio, pirm I Advento sekmad., mišparų iki Šv. Marijos P. Gramn. šventės II mišparų (incl.):

V

Al - - - ma.

b) nuo 2 vasario kompletų iki Didžiosios Sąvaitės trečiadienio kompletų:

VI

A - - ve.

c) nuo Didžiojo Šeštadienio kompletų iki Sekminių oktavos šeštadienio Nonos:

VI

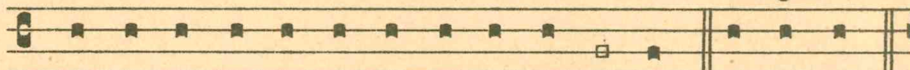
Re - gi - na cœ - li.

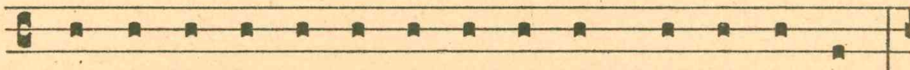
d) nuo Šv. Trejybės šventės I^muju mišparų iki šeštadienio, pirm I Advento sekmad., Nonos:

Chorui visą antifoną antifonalėje pažymėta melodija pagiedojus, kunigas gieda atatinkantį ℣., chorui vėliak atsakius ℟.– oratio 120, 121 §§ nurodytu būdu (tono feriali)– choras atsako Amen. Po tam, balsą pažeminęs, kunigas baigia mišparus vienu tonu giedodamas: ℣. Divinum auxilium..... choras ℟. Amen. Pavyzdžiui:

Kunigas.

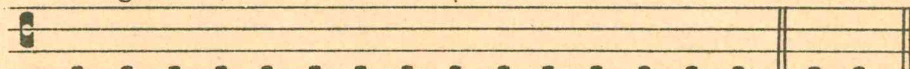

Choras.

Kunigas. Choras.

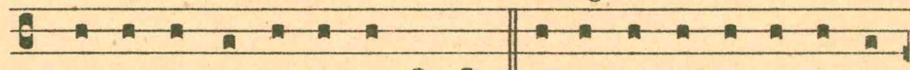

170 §. Tiktai katedros ir kolegijatų bažnyčiose privaloma mišparai giedoti sulig bažnytiniu kalendoriu (Directorium Officii Divini). Kitosi gi bažnyčiose geriau yra taikintis prie rubricelės, bet jeigu chorui tai būtų persunku, tai galima ir kito „Officium" mišparai giedoti, kaip antai: Švenčiausiojo Sakramento, Šv. Marijos P. ir t.t. tačiau be sutrumpinimo ir atmainų. S. R. Congr. Decet. auth. 29 Decemb. 1884, XII.

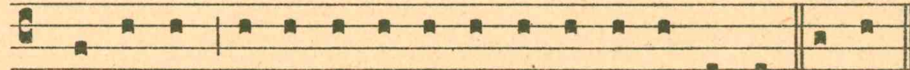
B. Kompletai.

171 §. Kompletai prasideda lektoriui arba giedoriui giedant:

Kunigas.

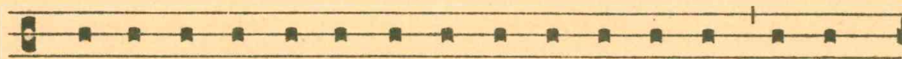

Choras.

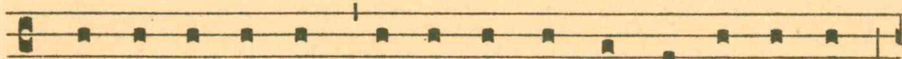
Lectio brevis.

Fra - tres: Só - bri - i e - stó - te et vi - gi - lá - te:

qui - a ad - ver - sá - ri - us ve - ster di - á - bo - lus, tam-quam

le - o rú - gi - ens, cir - cu - it, quæ - rens quem dé - vo - ret:

cu - i re - sí - sti - te for - tes in fi - de. Tu au - tem

Choras.

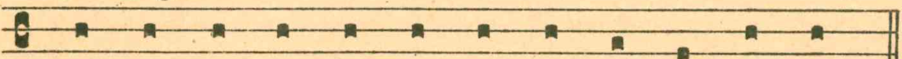
Dó - mi - ne mi - se - ré - re no - bis. ℟. De - o grá - ti - as.

℣. Ad - ju - tó - ri - um no - strum in nó - mi - ne Dó - mi - ni.
℟. Qui fe - cit cœ - lum et ter - ram.

Pater noster kalbama tyliai. Paskum kunigas kalba (voce recta paulisper depressa,(žiūr. Antyphonale p. 28*) *Confiteor,* choras atsako taip pat *Misereatur* ir atkartoja Confiteor, vietoje *vobis fratres, vos fratres,* sakydamas *tibi pater* ir *te pater.* Chorui Confiteor pabaigus, kunigas kalba *Misereatur,* choras atsako ℟. Amen; toliau kunigas– *Indulgentiam,* choras– ℟. Amen.

Paskum giedama:

℣. Con - vér - te nos De - us sa - lu - tá - ris no - ster.
℟. Et a - vér - te i - ram tu - am a no - bis.

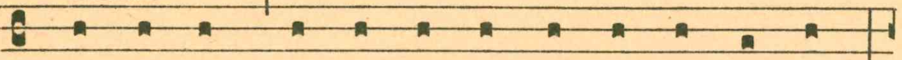
Toliau giedama (tono feriali):

Kunigas:

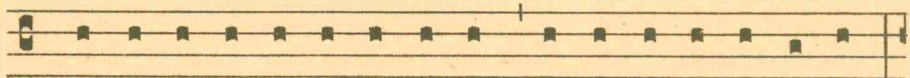

℣. De - us in adju - tó - ri - um me - um in - tén - de.

Choras:

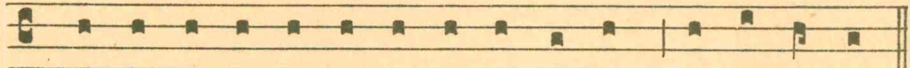
℟. Dó - mi - ne ad ad - ju - van - dum me fe - sti - na.

Gló - ri - a Pa -tri, et Fi - li - o, et Spi - rí - tu - i San- cto.

Sic - ut e - rat in prin- cí - pi - o, et nunc, et sem - per,

et in sǽ - cu - la sæ - cu - ló - rum. A - men. Al - le - lú - ja.

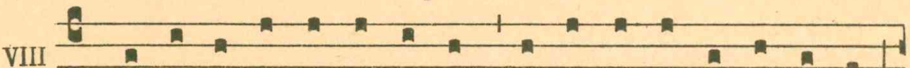
arba:

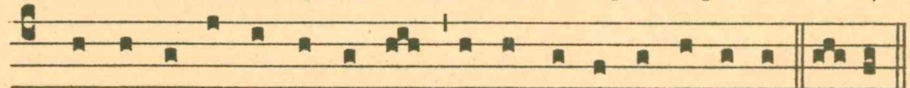
Laus ti - bi Dó - mi - ne Rex æ - tér - næ gló - ri - æ.

172 §. Kunigas intonuoja antifonalėje pažymėtą antifoną, o giedoriai tuojau pragysta antifonai atatinkančiu psalmių tonu tai dienai paskirtas psalmes, kurias visas tris choras pakaitomis, ir po kiekvienos įterpdamas Gloria Patri, gieda iki galo (žiūr. 71§).Po paskutinės psalmės Gloria Patri choras atkartoja visą antifoną.

173 §. Toliau giedama himnas tokiu pat būdu, kaip kad ir mišparuose (žiūr. 163 §). Jo įvairios melodijos pažymėtos antifonalėje; pavyzdžiui tiekiama melodija, paskirta sekmadieniams ir mažesnėms šventėms per metus (in Dominicis et minoribus festis per annum).

1. Te lu - cis an - te tér - mi - num, Re-rum Cre- á - tor, pós-ci-mus,
2. Pro-cul re - cé-dant só-mni - a, Et nóc - ti - um phan-tás-ma - ta:
3. Præ-sta Pa - ter pi - ís - si - me, Pa - trí - que com-par U - ni - ce,

1. Ut pro tu - a cle-mén - ti - a, Sis præ-sul et cu-stó-di - a.
2. Ho-stém-que nostrum cóm-pri-me, Ne pol - lu - án-tur cór-po - ra.
3. Cum Spí - ri - tu Pa - rá - cli - to, Regnans per o-mne sǽ - cu-lum A - men.

174 §. Po himno kunigas gieda *Capitulum:* Tu autem in nobis ir t.t. taip, kaip kad 162 § pažymėta; choras atsako Deo gratias.

175 §. Paskum eina vadinamasis *Responsorium breve.* Jam paskirtos sulig bažnytiniais laikais įvairios melodijos. Pavyzdžiui tiekiamoji melodija giedama šiaipjau per metus:

Kunigas arba giedoriai.

In ma-nus tu - as Dó - mi - ne, * Com-mén- do Spí - ri - tum me-um.

Choras atkartoja. Kunigas arba giedoriai.

In ma - nus tu - as. ℣. Re - de - mí - sti nos Dó - mi - ne,

Choras.

De - us ve - ri - tá - tis. * Com-mén - do Spí - ri - tum me - um.

Kunigas arba giedoriai. Choras atkartoja.

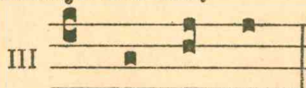
℣. Gló-ri-a Pa-tri et Fí-li-o et Spi-rí-tu-i Sancto. In manus tu-as *i.t.t.*

Toliau kunigas arba giedoriai gieda ℣. choras — ℟.

℣. Cu-stó-di nos Dó-mi-ne ut pu-pil-lam ó - cu - li.
℟. Sub um - bra a - lá-rum tu - á-rum pró-te-ge nos

176 §. Kunigas intonuoja antifoną:

III

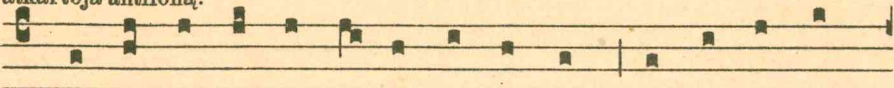
Sal - va nos.

Giedoriai tuojau pragysta:

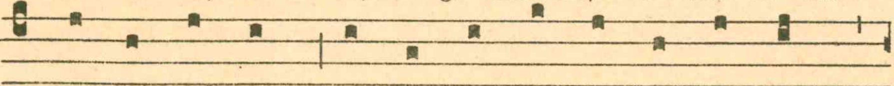

Cant. Nunc di-mít-tis servum tu-um Dó-mi-ne. E u o u a e.

Choras visą Canticum 71 § nurodytu būdu pagiedojęs, po Gloria Patri atkartoja antifoną:

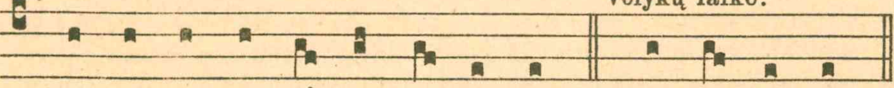

Sal-va nos, Dó-mi-ne, vi-gi-lán-tes, cu-stó-di nos

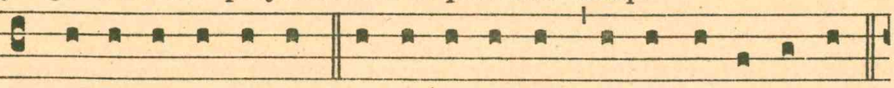
dor-mi - én - tes: ut vi - gi - lé - mus cum Chri - sto,

Velykų laike.

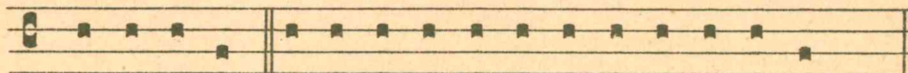

et re - qui - es - cá - mus in pa - ce. *T.P.* Al - le - lú - ja.

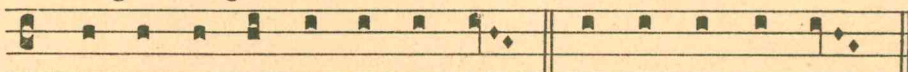
177 §. Jeigu sulig rubricele reikėtų giedoti vadinamosios „Preces“ tai jos giedama 167 § pažymėtu būdu ir prasideda šitaip:

Ký-ri-e e-lei-son. Chri-ste e-lei-son. Ký-ri-e e-leí-son.

178 §. Po „Preces" arba jeigu jų nėra, chorui pagiedojus antifoną „Salva nos", kunigas gieda Dominus vobiscum, ℟. Et cum Spiritu tuo, toliau, maldą: *Visita, quæsumus Domine....* paprastu būdu (tono feriali, žiūr. 120 §), choras atsako Amen. Kunigas vėliak gieda Dominus vobiscum, ℟. Et cum Spiritu tuo, ir tuojau giedama per visus metus šiuo būdu:

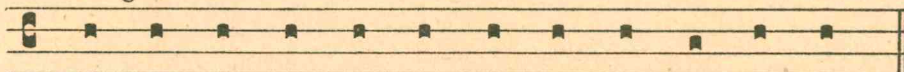

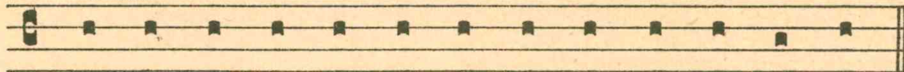

Toliau kunigas gieda palaiminimą: *Benedicat et custodiat* ir t.t. vienu tonu (tačiau rimtu, pratęstu balsu) choras ℟. Amen.

179 §. Pagaliau kompletai baigiama taip, kaip kad ir mišparai (žiūr. 169 §) Šv. Marijos P. antifona su ℣. ir ℟., malda ir ℣. Divinum auxilium maneat semper nobiscum. ℟. Amen.

X. Aušrinė — Matutinum.

180 §. Aušrinė prasideda ℣. ir ℟.:

Paskum kunigas intonuoja, kaip kad ir mišparuose (žiūr. 160 §) Deus in adjutorium ir t.t.

181 §. Toliau giedama vadinamasis *Invitatorium*, kuris sulig šventėmis yra įvairus ir skirstomas žvaigždute * į dvi dali.

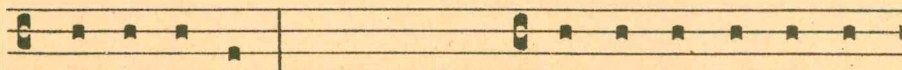
Pradėdami Invitatorium giedoriai gieda jį visą, o choras taip pat jį ištisą atkartoja. Toliau giedoriai gieda psalmę *Venite exultémus Dómino*, o choras po kiekvienos eilutės atkartoja Invitatorium šiuo būdu: po pirmosios eilutės visą, po antrosios — antrąją dalį nuo *, po trečiosios — vėliak visą, po ketvirtosios — antrąją dali ir t.t. Po Gloria Patri atkartojama antroji dalis, ir galop, visas Invitatorium.

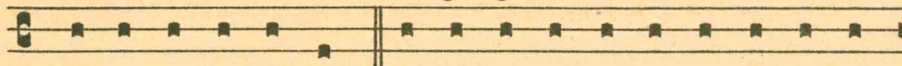
182 §. Po Invitatorium eina himnas, giedamas mišparuose pažymėtu būdu (žiūr. 163 §). Himnas praleidžiamas trimis dienomis pirm Velykų ir visa Velykų savaite; nėra jo taip pat pamaldose už mirusius.

183 §. Po himno eina vadinamieji *nokturnai* (horae nocturnae, nakties valandos). Visos ritus duplicis ir semiduplicis šventes turi tris nokturnus. Vieną nokturną teturi tiktai Festa simplicia, Feriæ ir Vigiliæ, taip pat Velykų ir Sekminių šventės su savo oktavomis. Švenčių ir sekmadienių nokturnai susideda iš trijų psalmių su savo antifonomis, o Festa simplicia, Feriæ ir Vigiliæ nokturnas iš devynių psalmių ir tiek pat antifonų. Velykų laike trims nokturno psalmėms esti tiktai viena antifona.

184 §. Pirmojo nokturno psalmes chorui paprastu būdu (žiūr. 161 §) pagiedojus ir paskutinę antifoną atkartojus, kunigas arba giedoriai gieda, kaip kad ir mišparuose po himno (žiūr. 165 §), atatinkantį ℣. ir choras atsako ℟.

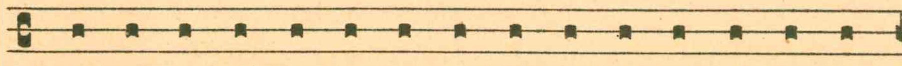
185 §. Pirm pradedant tris lekcijas, kunigas gieda:

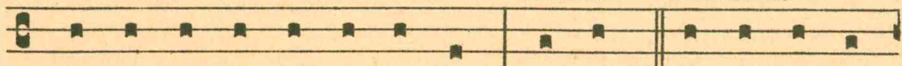

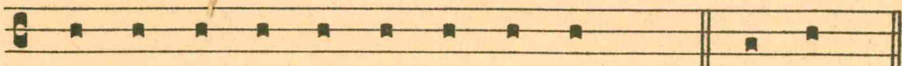

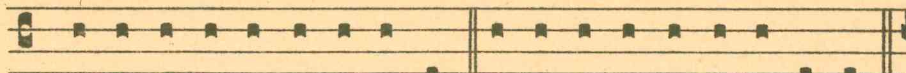

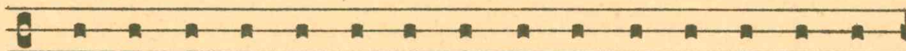

186 §. Lekcijos giedamos vienu tonu; atmainos daromos tiktai ties skiriamaisiais ženklais ir pabaigoje, pavyzdžiui:

Titulus.

De A-cti-bus A-po-sto-ló-rum. De li-bro Ec-cle-si-á-sti-ci.

Sa - pi - én - ti - am ó - mni - um an - ti - quó - rum ex - qui - rit

Flexa. Punctum.

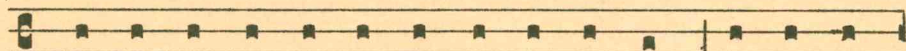
sá - pi - ens, et in pro-phé - tis va - cá - bit. Nar - ra - ti - ó - nem

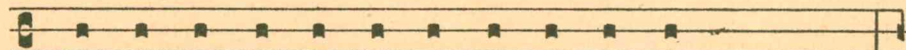
vi - ró - rum no - mi - na - tó - rum con - ser - va - bit, et in

ver - sú - ti - as pa - ra - bo - lá - rum si - mul in - tro - i - bit.

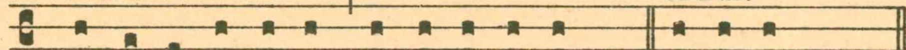

Oc - cúl - to pro - ver - bi - ó - rum ex - quí - ret, et in ab -

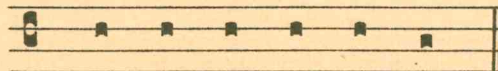
scón - di - tis pa - ra - bo - lá - rum con - ser - vá - bi - tur. Etc.

Conclusio. Chorus.

Tu au-tem Dó-mi-ne mi - se - ré - re no-bis. ℟. De-o gra-ti-as.

Flexa giedama, kaip antai:
kablelis ir dvitaškis:

ex - quí - ret sá - pi - ens,
In il - lo tém - po - re:

vienaskiemenis arba ebraiškas žodis:

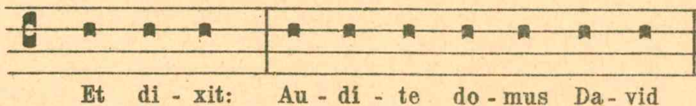

.....ju - sti - fi - cá - tus sum, me - um ad te:
in Je - rú - sa - lem, De - i Ja - cob:

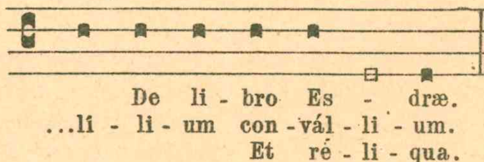
jeigu pirm vienaskiemenio žodžio yra žodis, akcentuotas trečiame skiemenyje nuo galo:

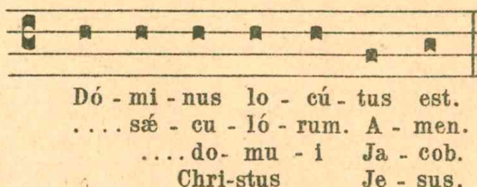

jeigu po dvitaškio eina tiesioginė kalba (oratio recta), tai Flexa nedaroma:

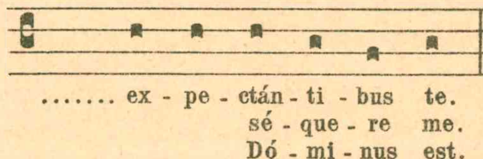

Taškas giedamas, kaip antai:

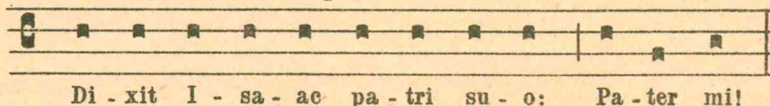

taškui esant po vienaskiemenio arba ebraiško žodžio:

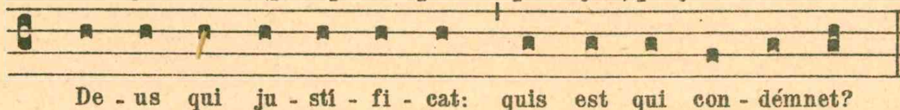

jeigu pirm vienaskiemenio žodžio yra žodis, akcentuotas trečiame skiemenyje nuo galo:

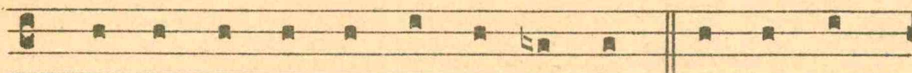

Šauktukas giedamas šitaip:

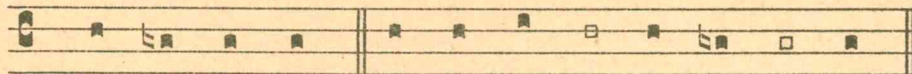

Klausimas giedamas taip, kaip ~~143~~ 123 § plačiau pasakyta; pavyzdžiui:

Jeigu lekcijos nebaigiamos Tu autem Domine, kaip antai: pamaldose už mirusius (Officium Defunctorum) ir Didžiąją Savaitę, tai reikia jos pabaigti, nors ir paskutinis sakinys būtų klausimas, šiuo būdu:

Et mun - dus e - um non co - gnó - vit. Dó - mi - nus
fir - má - ret e - xém - plo. ór - di - nem
De - o vi - vén - ti? né - sci - unt

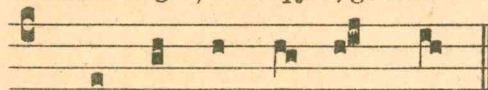

o - mní - po - tens. id est trán - si - tus Dó - mi - ni.
Mel - chí - se - dech. ha - bi - tá - ti - o e - - jus.
quid fá - ci - unt.

187 §. Po lekcijos chorui atsakius Deo gratias, giedama vadinamasis *Responsorium*, kuris susideda iš trijų dalių. Pirmoji dalis, pažymėta ℟. yra tai Responsorium, antroji – ℣. – *versus*, trečioji – Responsorium atkartojimas nuo žvaigždutės. Po šito atkartojimo vieno nokturno aušrinės IIme, o trijų nokturnų – IIIme, VIme ir VIIIme responsorium'e įterpiama *Gloria Patri*... iki *sicut erat*... ir galop responsorium antroji dalis vėliak atsikartoja. Tais laikais, kuomet Gloria Patri negiedama, vieno nokturno aušrinės IIIme, o trijų nokturnų IIIme, VIme ir IXme responsorium'e atkartojama visas responsorium nuo pradžios iki ℣. Kitos atsitinkančios atmainos yra pažymėtos Antifonalėje.

188 §. Chorui Responsorium pagiedojos, lektorius veliak gieda Jube Domne benedicere ir toliau eina aukščiau pažymėta tvarka Benedictio ir lekčijos giedojimas, galop, Responsorium, po kurio vėl taip pat eina III^{čioji} lekcija su savo Responsorium'u.

189 §. Antrajame ir trečiajame nokturnuose antifonų, psalmių ℣. ir ℟., Absolutio, Benedictio, lekcijų ir Responsorium tvarka yra toki pat, kaip kad ir pirmajame nokturne. Trečiajame nokturne po paskutinės lekcijos iškilmingomis šventėmis kunigas, o šiaipjau, giedoriai intonuoja:

Te De - um lau - dá - mus.

Choras gieda šį himną antifonalėje pažymėta melodija iki galo. Jeigu sulig bažnytiniu laiku Te Deum negiedamas, tai jo vietoje giedama Responsorium.

190 §. Jeigu Laudes po nokturnų tuojau negiedama, tai kunigas gieda Dominus vobiscum ℟. Et cum Spiritu tuo, paskum oratio – choras ℟. – Amen; toliau vėliak Dominus vobiscum ℟. Et cum spiritu tuo, ir pagaliau giedoriai arba kunigas gieda mišparuose pažymėta melodija Benedicamus Domino, choras – Deo gratias, kunigas baigia nokturną pažemintu balsu recituodamas Fidelium animæ.... ℟. Amen.

191 §. Jeigu po nokturnų be pertraukos giedama Laudes, tai Te Deum chorui pabaigus, kunigas tuojau intonuoja Deus in adjutorium ir t.t. (žiūr. 160 §). Toliau Laudes su savo antifonomis, penkiomis psalmėmis, Capitulum, himnu, ℣. ir ℟., Cant. Benedictus, Oratio, Commemoratio (Preces) ir pabaiga sutvarkyta taip, kaip kad ir mišparai.

192 §. Mažesnės valandos: Prima, Tertia, Sexta ir Nona paprastai giedama tiktai katedrose ir kolegijatose. Kadangi dvasininkų seminarijų auklėtiniai neretai nonos giedojime dalyvauja, tai patiekiama sekmadienio nonos tvarka, kuria ir kitos mažesnės valandos yra sutvarkytos, išimant dėliai kai kurių atmainų primą.

193 §. Pater, Ave tyliai atkalbėjęs, hebdomodarius pradeda noną intonuodamas: Deus in adjutorium meum intende ir t.t. Paskum eina himnas:

1. In Dominicis per Annum et minoribus Festis.

VIII

1. Re - rum De - us te - nax vi - gor, Im - mó - tus
2. Lar - gí - re lu - men vés - pe - re, Quo vi - ta
3. Præ - sta, Pa - ter pi - ís - si - me, Pa - trí - que

1. in te pér - ma - nens, Lu - cis di - úr - næ tém - -
2. nus - quam dé - ci - dat, Sed præ - mi - um mor - tis
3. com - par U - ni - ce, Cum spí - ri - tu Pa - rá -

1. po - ra Suc - cés - si - bus de - tér - mi - nans.
2. sa - cræ Per - én - nis in - stet gló - ri - a.
3. cli - to, Re - gnans per o - mne sǽ - cu - lum. A - men.

2. In majoribus Festis.

VIII

1. Re - rum De - us te - nax vi - gor, Im - mó - tus in
2. Lar - gí - re lu - men vés - pe - re, Quo vi - ta nus -
3. Præ - sta, Pa - ter pi - ís - si - me, Pa - trí - que com -

1. te pér - ma - nens, Lu - cis di - úr - næ tém - po - ra
2. quam dé - ci - dat, Sed præ - mi - um mor - tis sa - cræ
3. par U - ni - ce, Cum Spí - ri - tu Pa - rá - cli - to,

1. Suc - cés - si - bus de - tér - mi - nans.
2. Per - én - nis in - stet gló - ri - a.
3. Re - gnans per o - mne sǽ - cu - lum. A - men.

194 §. Po himno tuojau intonuojama antifona:

In Dominicis per Annum.

V. a

Al - le - lú - ja. E u o u a e.

Dominicis Temporis Paschalis.

II D

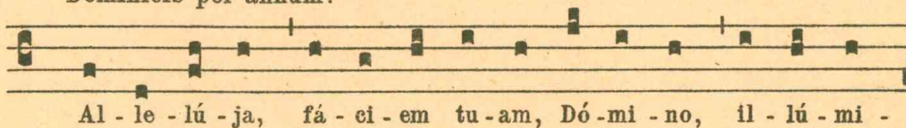

Al - le - lú - ja Eu o u a e.

Kitų sekmadienių ir švenčių antifonos randamos savo vietoje in Proprio.

Toliau, sekmadieniais paprastu būdu giedama trys paskutinės 118 psalmės dalys, būtent, IX^{oji}, X^{oji} ir XI^{oji}, ir kiekvienos dalies pabaigoje Gloria Patri (žiūr. 71 §). Paskum atkartojama visa antifona:

Dominicis per annum.

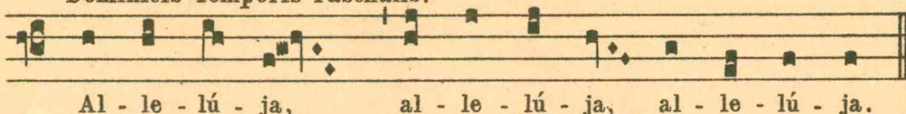

Al - le - lú - ja, fá - ci - em tu - am, Dó - mi - no, il - lú - mi -

na su - per ser - vum tu - um, al - le - lú - ja, al . le - lú - ja.

Dominicis Temporis Paschalis.

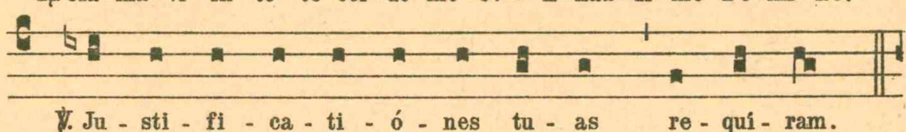
Al - le - lú - ja, al - le - lú - ja, al - le - lú - ja.

195 §. Toliau giedama paprastu, mišparuose (žiūr. 162 §) pažymėtu būdu *Capitulum,* o po jo – Responsorium breve ir ℣. su ℟., kaip antai:

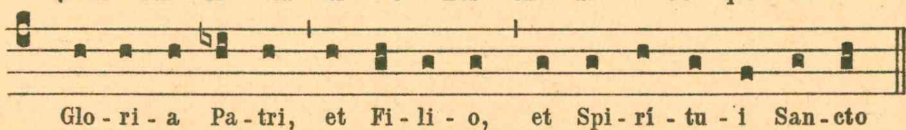
Dominicis per annum.

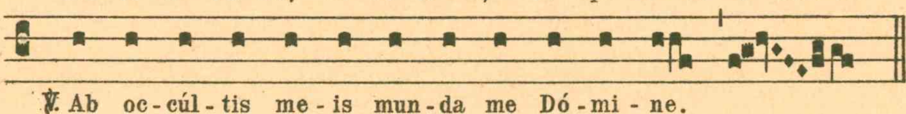
℟. Cla - má - vi in to - to cor - de me - o: ✱ E - xáu - di me Dó - mi - ne.

℣. Ju - sti - fi - ca - ti - ó - nes tu - as re - quí - ram.

Glo - ri - a Pa - tri, et Fi - li - o, et Spi - rí - tu - i San - cto

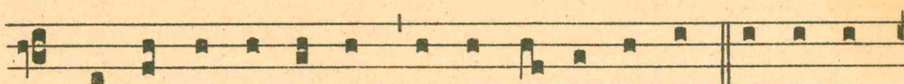

℣. Ab oc - cúl - tis me - is mun - da me Dó - mi - ne.
℟. Et ab a - li - é - nis par - ce ser - vo tu - o.

Dominicis Adventus.

Su - per te Je - rú - sa - lem ✱ O - ri - e - tur Do - mi - nus.

℣. Et gló - ri - a e - jus in te vi - dé - bi - tur. Gló - ri - a

Pa - tri, et Fi - li - o, et Spi - rí - tu - i San - cto.

℣. Dómine Deus virtútum convérte nos.
℟. Et osténde fáciem tuam et salvi érimus.

Dominicis Quadragesimæ.

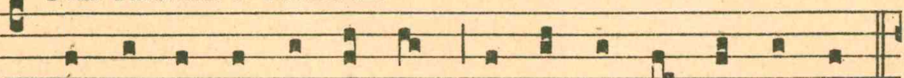
Scu - to cir - cúm - da - bit te * Vé - ri - tas me - a.

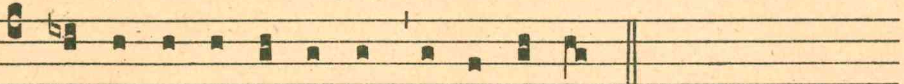
℣. Non ti - mé - bis a ti - mó - re noc-túr - no. Glo - ri - a Pa - tri.

℣. Angelis suis Deus mandávit de te.
℟. Ut custódiant te in omnibus viis tuis.

Dom. Passionis et Palmarum.

Ne per - das cum ím - pi - is * De - us á - ni - mam me - am.

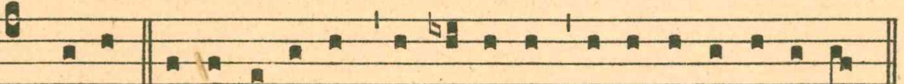
℣. Et cum vi - ris sán-gui-num vi-tam me - am. * Deus. ℟. Ne perdas.

℣. Eripe me Dómine ab hómine malo
℟. Et a viro iníquo éripe me.

Dominicis Temp. Pasch.

Ga-vi - si sunt di - scí-pu-li: * Al - le - lú - ja, al - le - lú - ja. ℣. Vi - so Do -

mi - no. Gló - ri - a Pa - tri, et Fi - li - o, et Spi - rí - tu - i Sancto.

℣. Mane nobíscum Dómine, allelúja.
℟. Quóniam advesperáscit, allelúja.

Paskum giedama Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo, oratio, ℟. Amen, ir vėliak Dominus vobiscum ℟., Et cum spiritu tuo, galop, per ištisus metus be atmainos:

Pagaliau kalbama tyliai Pater noster ir tuomi baigiama Nona.

XI. Choralinio giedojimo pratimai.

196 §. Šie pratimai turi trejopą uždavinį, būtent:

a) choraliniam giedojimui balsą tinkamai išlavinti,

b) išmokyti natomis pažymėtas melodijas balsu skaityti, ir

c) įprasti taisyklingą ritmiką.

Šiems dalykams pravers kai kurios pastabos.

197 §. Zmogaus balsas susidaro *priekoseryje* (larynx, Adomo abuolys). Priekoserio viduje yra plėvė, perdalyta į dvi dali, kurias vadiname *balso stygomis.* Orui iš plaučių per priekoserį einant, šios stygos dreba, virpa. Šitas virpėjimas padaro *garsą* arba *balsą.* Nuo balso stygų įtempimo pareina balso aukštumas (plonumas) ir žemumas (storumas). Lygus, vienodo stygų įtempimo virpėjimas vadinasi *tonas.* Mažiau itemptos balso stygos, virpėdamos visu savo platumu ir ilgumu duoda vadinamąjį *krūtinės toną* t. y. balsą, kurs žymiai skiriasi nuo vadinamųjų *falseto tonų,* kuriuos padaro aukštais tonais daugiau įtemptos balso stygos, virpėdamos tiktai savo viduriniais kraštais.

198 §. Kvėpavimo būdas yra labai svarbus giedojimui. Reikia pripRasti visada giliai kvėpuoti, oras ramiai ir tykiai, nepergreit ir neperlėtai įtraukti. Tiktai del laiko stokos galima vartoti vadinamasis *pusėtinas kvėpavimas.* Įsikvėpiant reikia pilvas truputį įtraukti. Tonui lygiai išgiedoti ir laikyti reikia oras tykiai lygiai leisti ir stengtis vėliak įsikvėpti, kol įtrauktasis oras dar galutinai nesuvartotas. Reikia stovėti ir galva laikyti tiesiai, kad galima būtų laisvai kvėpuoti ir balso organai nesusiveržtų.

199 §. Giedant išžiotos burnos pagrindinis pavidalas yra gulščias nulis = O, kuris, destis koks giedamųjų balsių skambėjimas, darosi platesnis arba siauresnis. Burna reikia išžioti maždaug tiek, kad galima būtų įkišti vidurinis pirštas tarp dantų. Liežuvis turi gulėti romiai ir lygiai ir niekuomet neturi išsikišti per dantis. Suriestas, nelygus liežuvis kliudo eiti orui per burną, ir didesnę jo dalį nukreipia tiesiai į nosį; tuo būdu pasidaro nedailus vadinamasis nosinis tonas.

200 §. Kiekvieno balsio tonas reikia sudaryti bei nustatyti visuomet burnos vidaus priešakyje, tuo budu darosi gražus tonas ir balsiai savaime gauna sau tinkamą, tikrą spalvą. Elgiantis kitaip pasidaro vadinamasis gomurio arba gerklų tonas. Be to, pastebėtina:

a) balsis *a* neturi skambėti peraiškiai, bet truputį tamsiai, tačiau rei kia žiūrėti, kad jis nepereitų į balsį *o*;

b) giedant *ė* perdidelis aiškumas taip pat yra vengtinas;

c) balsis *i* neturi skambėti persmailai;

d) balsis *o* turi skambėti apskritai, pilnai, tačiau niekuomet ne taip, kaip tamsus *a*;

e) balsis *u* neturi skambėti perdusliai, o kad nepereitų į *o*, reikia giedant apatinė lūpa truputį pratęsti.

201 §. Giedant su tekstu, gražus skambėjimas pareina nuo balsių, o žodžiu aiškumas nuo priebalsių tarimo. Del to tonai turi visuomet skambėti taip, kaip po jaisiais padėtieji balsiai skamba; priebalsiai reikia ištarti aiškiai ir greitai.

Giedant dvibalsius *(ai, au, ei, eu, ui)* giedamas ir tęsiamas pirmasis balsis, o antrasis tiktai tono arba tonų eilės gale švelniai ir greitai teprikergiamas, kaip antai: *lau....*^{u}*det, elei....*^{i}*son, e....*^{u}*ge* ir t.t.

Zodžių skiemenys reikia giedant taip padalyti, kad pirmoji dalis visuomet baigtųsi balsiu, o antroji prasidėtų priebalsiu, kaip antai: e.... xspe.... cta.... ntes.

Įsidėmetina, jog labai negražu ir netaisyklinga esti tarp dviejų arba daugiau priebalsių įterpti balsiai, kurių žodyje nėra, kaip antai užuot *misericordia* giedoti *misericoridia, omnis – omenis* (žiūr. 17§). Taip pat negalima tarp dviejų balsių, kurie reikia atskiriai giedoti, sprausti kiti balsiai, kaip antai, užuot *Sion* giedoti *Sijon, Maria – Marieaea* ir t.t.

Jeigu žodis prasideda balsiu arba priebalsiu, kuriuo baigiasi pirma stovintis žodis, tai tuodu žodžiu ištariant reikia aiškiai atskirti. Pavyzdžiui, negalima giedoti *inomine* užuot *in nomine, atte – ad te, Kyrieleison – Kyrie eleison* ir t.t.

Jeigu žodis prasideda balsiu, arba priebalsiu, kuris nereikia lūpomis tarti, tai prieš tariant arba giedant visuomet reikia burna išžioti, nes antraip išeina netikę, negražus priebalsiai. Pavyzdžiui: *n'amen* užuot *amen, n'asperges – asperges, m'dominus – dominus,* ir t.t. Del panašių priežaščių burna sučiaupiama tik tonui pasibaigus.

Pirm pauzės nereikia balsis ūmai nutraukti, bet jis turi tykiai praskambėti; priebalsiai tariama aiškiai ir griežtai.

202 §. Atstumas nuo vieno tono iki antro, aukštyn arba žemyn, vadinasi *intervalas* (intervallum) arba *tonotarpis*.

a) Tonas, iš kurio kito tono atstumas skaitomas, vadinasi *primė*.

b) Antrasis, primei artimiausis laipsnis yra *sekundė;* ji esti *didėlė*, kuri paprastai vadinasi *tonas,* ir *maža,* arba *pustonis;* kaip antai: *ut – re* yra tonas, o *mi-fa* – pustonis.

c) Trečiasis laipsnis nuo primės yra *tercė,* kuri taip pat esti *didelė* (ditonus), apimanti du tonu, ir *maža,* apimanti toną ir pustonį (semiditonus), kaip antai: *ut – mi* yra didelė tercė, o *re – fa* – maža.

d) Kvartė, arba ketvirtasis laipsnis nuo primės apima du tonu ir pustonį (diatessaron), kaip antai: *ut–fa;* ši kvartė vadinama *gryna;* trijų tonų kvartė (tritonus), kaip antai *f–h,* vadinasi *padidinta kvartė.* Choraliniame giedojime tevartojama gryna kvartė.

e) Penktasis laipsnis nuo primės yra *kvintė (diapente)*, apimanti tris tonus ir pustonį, kaip antai *ut–sol;* ši kvintė vadinasi *gryna*. Dviejų tonų ir dviejų pustonių kvintė, kaip antai *si–fa*, vadinasi *pamažinta*. Kiti, dabartinėje muzikoje žinomi intervalai – sekstė, septimė – choraliniame giedojime betarpiškai nevartojami; *oktavė* gi randama labai retai.

f) Kadangi choralinės melodijos yra grynai diatoninės, vadinasi, susidaro iš naturalinių tonų ir pustonių, tai čia turime tiktai du pustoniu, būtent: *mi–fa* ir *si–ut*.

Padidintos kvartės (tritonus), vadinasi, tiesioginio *fa – si* santykiavimo kietam, šiurkštam skambėjimui pašalinti, *si* dažnai pažeminama pustoniu, statant pirm jo bemolį ♭; tuo budu pasidaro nenuolatinis, bet tiktai pripuoląs pustonis *la–sa* (žiūr. 5 §).

203 §. Ritmikai pravers atsiminti tai, kas pasakyta 30 - 62 §§. Nors dėliai laiko ilgio choraliniame giedojime nata yra natai lygi, tačiau ne visi giedamieji tonai yra tarp savęs lygūs, nes *pressus*, *quilisma*, *bistropha*, *tristropha*, *mora vocis* ir *pauzės* ritmiškoje slinktyje tonų ilgius paįvairina.

Pratimus giedant reikia pradžioje akcentuoti žymiai, aiškiai, o toliau pamažu akcentavimas sušvelninti, tačiau taip, kad galima būtų ritmas pažinti ir dviejų natų grupės nuo trijų natų grupių atskirti.

Tempas choraliniame giedojime paprastai galima vartoti ■ ▮ ♦ (♪) = M.M. 120-140, o psalmių giedojime maždaug 130-150.

Pradedant pratimus giedoti, savaime suprantama, jog reikia imti lėtesnis tempas ir pamažu greitesnis lig tinkamo greitumo. Tonų pratęsimas čia kai kada žymimas pastatytu šalia natos taškeliu.

204 §. Balso stiprumus pratimuose turi būti paprastai *tykus (p)* lig *mezo forte*. Balso sustiprėjimas ir susilpnėjimas < > *(crescendo* ir *decrescendo)* vartojamas choraliniame giedojime taip pat, kaip kad ir dabarties muzikoje.

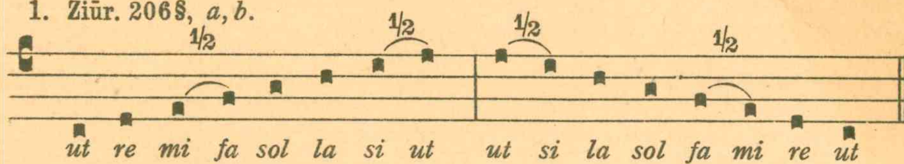
Gražiam kadenčių giedojimui įprasti, reikia imti tonai pirm pauzių arba sakinio gale *decrescendo* >

Dėliai tonų aukščio tinkamiausia yra aukštiems balsams imti *re = f* arba *re = g*, o žemiems – *re = c*.

205 §. Krūtinės balsui su falseto balsu išlyginti, pirmiausia reikia nustatyti, kuriuo tonu krūtinės balsas baigiasi, o falseto prasideda. Aukštyn kylančiose melodijose reikia jau vienu tonu pirm paskutiniojo krūtinės tono pradėti falsetu giedoti, kaip antai: jeigu paskutinis krūtinės tonas yra $\bar{d}$, tai aukštyn einant reikia jau $\bar{c}$ falsetu imti, o žemyn $\bar{d}$ vėliak krūtinės balsu. Falseto balsas reikia išplėtoti giedant tykiai *(p)*, pamažu nuo vieno tono į kitą kaskart aukščiau pratinant. Tuo būdu falseto registras eina stipryn, spalvos skirtumas tarp falseto ir krūtinės tonų darosi nežymus ir tenorai (sopranai) gali lengvai be riksmo pasiekti aukštus tonus.

206 §. Kad ir balsis *u* dažniau būtų vartojamas, dabartinio *do* vietoje imama nuo senovės paprastasis skiemuo *ut*.

207 §. Sekundės.

7. Žiūr. 5 ir 202 §§, *f*.

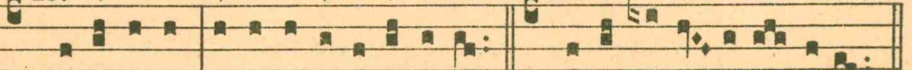

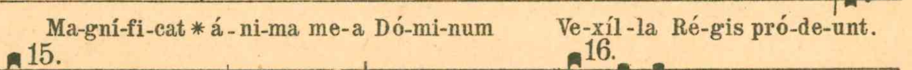

U-bi cá-ri-tas et a-mor, De-us i-bi est. Hoc est præ-céptum me-um.

208 §. Tercės.

1. Žiūr. 202, c. 56, c. ir 57§§.
ut ut ut ut re re re re mi mi mi mi fa fa fa fa

2.
sol sol sol mi fa fa fa re mi mi mi ut sol sol sol sol

la la la la si si si si ut ut ut la si si si sol

3.
la la la fa sol sol sol mi. ut mi re re fa mi

mi sol fa fa la sol la fa sol sol mi fa fa re mi

4.
mi ut re re si ut sol sol la la la si si si ut

re re ut ut ut si si si la la la sol.

5. Žiūr. 42§, b.
re fa mi mi sol fa fa la so la la sol

6.
sol sol fa fa fa mi mi mi ut sol la la si

si ut re ut ut si si la la sol.

7.

Sa - cer - dó - tes De - i, * be - ne - dí - ci - te Dó - mi - num:

ser - vi Dó - mi - ni, hymnum dí - ci - te De - o, al - le - lú - ja.

8.

Ser - ve bo - ne et fi - dé - lis in - tra in gau - di - um

Dó - mi - ni tu - i.

9.

Ni - gra sum sed for - mó - sa, *

fí - li - æ Je - rú - sa - lem: í - de - o di - lé - xit me rex,

Žiūr. 17§, *c*.

et in - tro - dú - xit me in cu - bi - cu - lum su - um.

10.

Do - mum tu - am Dó - mi - ne de - cet san - cti - tú - do,

in lon-gi - tú - di-nem di - é - rum.

11.

San-ctó-rum ve lut á - qui - læ

ju - vén - tus re - no - vá - bi - tur: flo - ré-bunt sic - ut lí - li - um

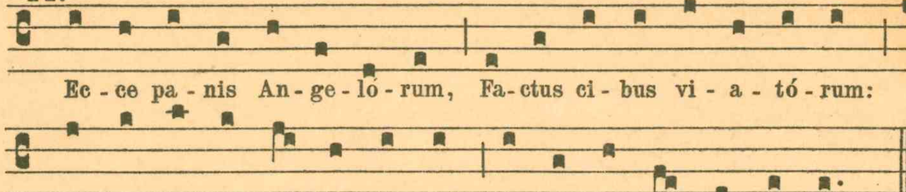
in ci - vi - tá - te Dó - mi - ni.

12.

Ple - ni sunt cœ - li et ter - ra

gló - ri - a tu - a. Ho - sán - na in ex - cél - sis.

Ve - re pa - nis fi - li - ó - rum, Non mit-tén-dus cá - ni - bus:

209 §. Žemiau patiektieji, įvairių natų grupių akcentavimo bei laisvojo ritmo pratimai reikia giedoti pirmiausia natų vardais, o paskum įvairiais balsiais. Kai kurie pratimai, jų išpildimui paaiškinti, pažymėti menzuralinės muzikos rašyba.

Be to 1, 2, 3 ir 4 pratimai pravers balso sustiprėjimui ir susilpnėjimui išlavinti. Kiekvienas pratimas reikia pirmiausia imti ⟨ paskum ⟩ toliau vėliak ⟨ ⟩ ir ⟩ ⟨. Šie pratimai privaloma ko dažniausiai kartoti.

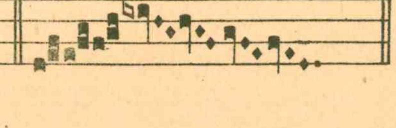

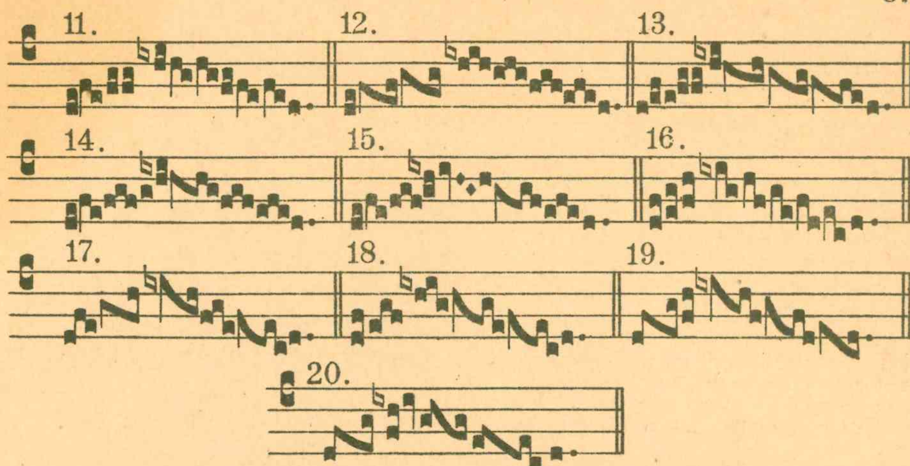

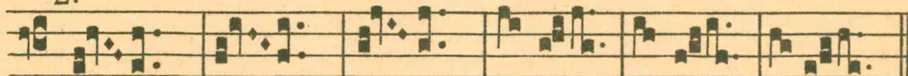

210 §. Kvartės.

1. Žiūr. 202§, *d.*

ut fa re sol mi la la mi sol re fa ut

2.

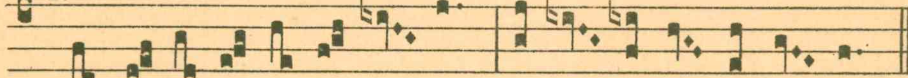
ut fa re sol mi la la mi sol re fa ut

3.

da me ni po tu la be da me ni po tu

4.

fa re sol mi la fa sa ut sol sa fa la mi sol fa.

5.

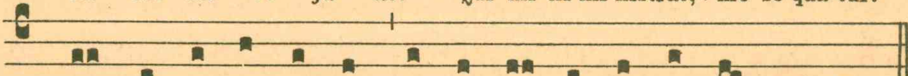

ut fa re sol mi la fa sa sol ut ut sol la fa

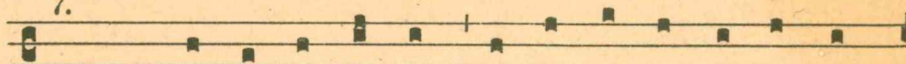
6.

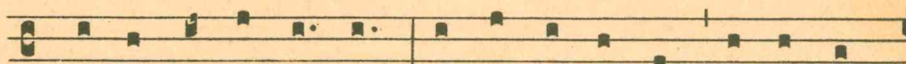
la mi sol re fa ut. Qui mi-hi mi-nístrat,* me se-quá-tur:

et u - bi e - go sum il - lic sit et mi - ní - ster me - us.

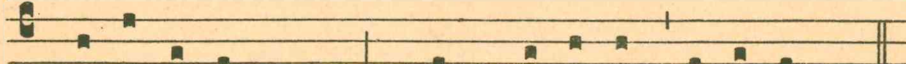

In cœ - lé - sti - bus re - gnis * San - cto - rum ha - bi - tá - ti -

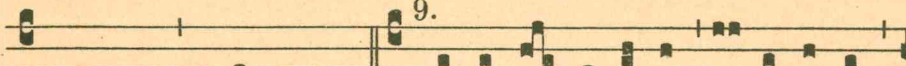
o est, al - le - lú - ia: et in æ - ter - num ré - qui - es

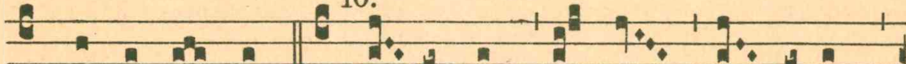

e - ó - rum, al - le - lú - ía. Sci-mus Christum sur - re - xis - se

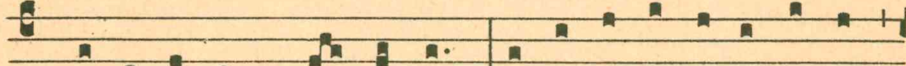
a mór - tu - is ve - re: tu no - bis, vi - ctor Rex, mi - se - ré - re.

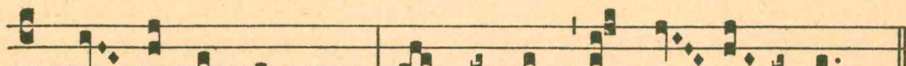

A - men. Al - le - lú - ia. Ju - bi - lá - te De - o * o - mnis ter - ra,

al - le - lú - ia. San - ctus, * San - ctus, San - ctus

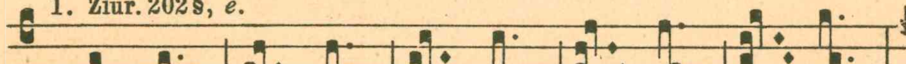
Dó - mi - nus De - us Sá - ba - oth. Ple - ni sunt cœ - li et ter - ra

gló - ri - a tu - a. Ho - san - na in ex - cél - sis.

211 §. Kvintės.

1. Žiur. 202 §, *e.*

ut sol re la mi si fa ut sol re

ut fa si mi la re sol ut fa ut.

2.

ut i.t.t. *re*....... *mi*....... *fa*....... *sol*....... *fa*.......

da me ni po tu la be da me ni po tu.

3.

Ho-sán-na * fí-li-o Da-vid. Ho-sán-na in ex-cél-sis.

4.

Po-su-é-runt * su-per ca-put e-jus cau-sam ip-sí-us scriptam. Je-sus Na-za-ré-nus, Rex Ju-dæ-ó-rum.

5.

Ký-ri-e * e-lé-i-son.

6.

Et in ter-ra pax ho-mí-ni-bus bo-næ vo-lun-tá-tis.

7.

Qui se-des ad dé-xte-ram Pa-tris, mi-se-ré-re nó-bis.

8.

A-ve ma-ris ste-la, De-i Ma-ter al-ma.

9.

Ex-súl-tet or-bis gáu-di-is, Cœ-lum re-súl-tet láu-di-bus: A-po-sto-ló-rum gló-ri-am Tel-lus et a-stra cón-ci-nunt.

212 §. Pressus ir Quilisma.

1. Žiūr. 53 54 ir 55 §§.

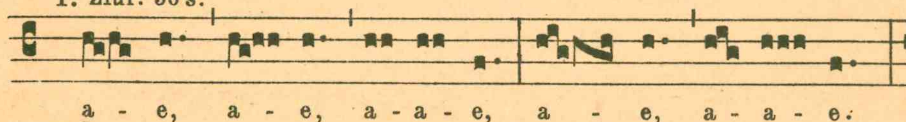

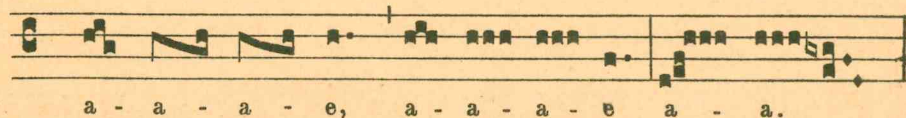

213 §. Strophici.

1. Žiūr. 56 §.

2.

a - a - e, a - a - e, a - a - e, a - a - a - a.

3. *)

a - a, a - a, a - a, a - a.

4.

Ju - - stus * ut pal - ma flo - ré - bit,

sic - ut ce - drus Lí - ba - ni mul - ti - pli - cá - bi - tur:

plan - tá - tus in do - mo Dó - mi - ni, in á - tri -

is do - mus De - i no - - stri.

5.

Dó - mi - nus *

di - xit ad me: Fi - li - us me - us es tu, e - go

ho - di - e gé - nu - i te.

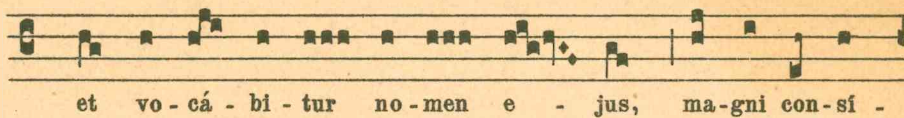
6.

Pu - er * na - tus

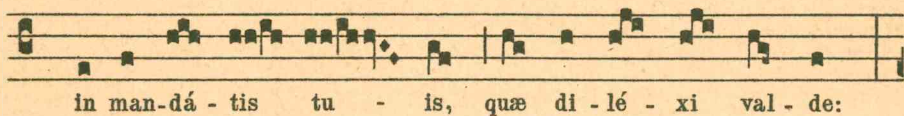
est no - bis, et fi - li - us da - tus est no - bis:

*) Šie pratimai (1-3) paimti iš Mocquereau, Nombre musical grégor. Desclée. 1908. p. 343 ir t.

cu - jus im - pé - ri - um su - per hú - me - rum e - jus:

et vo - cá - bi - tur no - men e - jus, ma - gni con - sí -

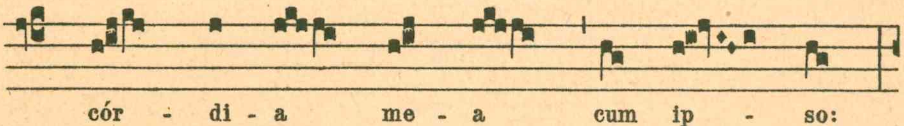

7.
li - i An - ge - lus. Me - di - tá - bor *

in man - dá - tis tu - is, quæ di - lé - xi val - de:

et le - vá - bo ma - nus me - as ad man - dá -

ta tu - a, quæ di - lé - - - xi.

8.
Vé - ri - tas me - - a * et mi - se - ri -

cór - di - a me - a cum ip - so:

et in no - mi - ne me - o ex - al - tá - bi - tur cor -

nu e - - jus. Al le - - - lu - ja.

214 §. Čia pravers atkartoti visa tai, kas 46-48, 49, ir 58-62 §§ apie pauzes, mora vocis ir melizminį giedojimą pasakyta. Mora vocis čia pažymima taškeliu. Reikalui esant, daugiau pratimų rasime graduale ir antifonalėje.

1.

Al-le - lú - ja.

2.

Al-le-lú-ja.

3.

Al-le-lú - ja.

4.

Al - le - lú - - ja.

5.

Al - le - lú - ja.

6.

Al - le - lú - - ja.

7.

Al - le - - lú - ja.

8.

Al - le - - lú - ja.

9.

℣. Ef - fún - de frá me - am, et con -

- clú - - - - de

ad - ver - sus e - - - - - - -

- - os qui me *

per - se - quun - tur

10.

Al - le - lú - ja *

Non vos re - lín - quam ór - pha-nos:

va - - do, et vé - ni - o ad vos, et gau - dé - -

- - - - - bit * cor ve - strum.

OscarBrandstetter, Leipzig

Dalykų rodyklė.

Turinys.
